Hakîkat Kitâbevi Yayınları No: 3

HERKESE LÂZIM OLAN ÎMÂN

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî

Terceme eden:

Kemâhlı Feyzullah Efendi

Altmışdokuzuncu Baskı

Hakîkat Kitâbevi
Darüşşefeka Cad. No: 53 P.K.: 35 **34083**
Tel: 0212 523 45 56-532 58 43 Fax: 0212 523 36 93
http://www.hakikatkitabevi.com.tr
e-mail: bilgi@hakikatkitabevi.com.tr
Fâtih-İSTANBUL
MAYIS-2009

– 1 –

BAŞLANGIÇ

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî "kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz", kitâbına başlamadan önce, **İmâm-ı Rabbânî Ahmed Fârûkî Serhendî "rahmetullahi aleyh"**'in **(Mektûbât)** kitâbının üçüncü cildinin onyedinci mektûbunu yazarak, kitâbına zînet ve bereket vermek istemişdir. **İmâm-ı Rabbânî** "kuddise sirruh"[1], bu mektûbunda buyuruyor ki:

Mektûbuma Besmele ile başlıyorum. Bizlere her ni'meti gönderen ve en büyük ni'met olarak, müslimân yapmakla şereflendiren ve Muhammed aleyhisselâma ümmet kılmakla kıymetlendiren, Allahü teâlâya hamd ve şükrler olsun!

İyice düşünmeli ve anlamalıdır ki, herkese her ni'meti gönderen, yalnız Allahü teâlâdır. Herşeyi var eden, ancak Odur. Her varlığı, her ân varlıkda durduran hep Odur. Kullardaki üstün ve iyi sıfatlar, Onun lutfü ve ihsânıdır. Hayâtımız, aklımız, ilmimiz, gücümüz, görmemiz, işitmemiz, söyliyebilmemiz, hep Ondandır. Saymakla bitirilemiyen çeşidli ni'metleri, iyilikleri gönderen hep Odur. İnsanları güçlüklerden, sıkıntılardan kurtaran, düâları kabûl eden, derdleri, belâları gideren hep Odur. Rızkları yaratan ve ulaşdıran yalnız Odur. İhsânı o kadar boldur ki, günâh işliyenlerin rızkını kesmiyor. Günâhları örtmesi o kadar çokdur ki, emrini dinlemiyen, yasaklarından sakınmıyan azgınları, herkese rezîl ve rüsvâ etmiyor ve nâmûs perdelerini yırtmıyor. Afvı ve merhameti o kadar çokdur ki, cezâyı ve azâbı hak edenlere azâb vermekde acele etmiyor. Ni'metlerini, ihsânlarını, dostlarına ve düşmanlarına saçıyor. Kimseden birşey esirgemiyor. Bütün ni'metlerinin en üstünü, en kıymetlisi olarak da, doğru yolu, se'âdet ve kurtuluş yolunu gösteriyor. Yoldan sapmamak ve Cennete girmek için teşvîk buyuruyor.Cennetdeki sonsuz ni'metlere, bitmez, tükenmez zevklere ve kendi rızâsına, sevgisine kavuşabilmemiz için, sevgili Peygamberine "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" uymamızı emr ediyor. İşte, Allahü teâlânın ni'metleri güneş gibi meydândadır. Başkalarından gelen iyilikler, yine Ondan gelmekdedir. Başkalarını vâsıta kılan, onlara iyilik yapmak isteğini veren, onlara iyilik yapabilecek gücü, kuvveti veren, yine Odur. Bunun için, her yerden, herkesden gelen ni'metleri gönderen hep Odur. Ondan başkasından iyilik, ihsân beklemek, emânetciden, emânet olarak birşey istemeğe ve fakîrden sadaka istemeğe benzer. Bu sözlerimizin, yerinde ve doğru olduğunu, câhil olanlar da, âlimler gibi, kalın kafalılar da, zekî, keskin görüşlü olanlar gibi bilir. Çünki, anlatılanlar, meydânda olan, düşünmeğe bile lüzûm olmıyan bilgilerdir.

İnsanın, bu ni'metleri gönderen Allahü teâlâya, gücü yetdiği ka-

---

[1] İmâm-ı Rabbânî, 1034 [m. 1624] de vefât etdi.

dar şükr etmesi, insanlık vazîfesidir. Aklın emr etdiği bir vazîfe, bir borçdur. Fekat, Allahü teâlâya yapılması îcâb eden bu şükrü yerine getirebilmek, kolay bir iş değildir. Çünki insanlar, yok iken sonradan yaratılmış, za'îf, muhtâc, ayblı ve kusûrludur. Allahü teâlâ ise, hep var, sonsuz vardır. Ayblardan, kusûrlardan, uzakdır. Bütün üstünlüklerin sâhibidir. İnsanların Allahü teâlâya hiçbir bakımdan benzerlikleri, yakınlıkları yokdur. Böyle aşağı kullar, öyle bir yüce Allahın şânına yakışacak bir şükr yapabilir mi? Çünki, çok şey vardır ki, insanlar onları güzel ve kıymetli sanır. Fekat, Allahü teâlâ, bunları kötülük bilir ve beğenmez. Saygı ve şükr sandığımız şeyler, beğenilmiyen, bayağı şeyler olabilir. Bunun içindir ki, insanlar, kendi kusûrlu akılları, kısa görüşleri ile Allahü teâlâya karşı şükr, saygı olabilecek şeyleri bulamaz. Şükr etmeğe, saygı göstermeğe yarıyan vazîfeler, Allahü teâlâ tarafından bildirilmedikçe, övmek sanılan şeyler, kötülemek olabilir.

İşte, insanların Allahü teâlâya karşı, kalb ile ve dil ile ve beden ile yapmaları ve inanmaları lâzım olan şükr borcu, kulluk vazîfeleri, Allahü teâlâ tarafından bildirilmiş ve Onun sevgili Peygamberi "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" tarafından ortaya konmuşdur. Allahü teâlânın gösterdiği ve emr etdiği kulluk vazîfelerine **(İslâmiyyet)** denir. Allahü teâlâya şükr, Onun Peygamberinin getirdiği yola uymakla olur. Bu yola uymıyan, bunun dışında kalan hiçbir şükrü, hiçbir ibâdeti, Allahü teâlâ kabûl etmez, beğenmez. Çünki, insanların, iyi, güzel sandıkları çok şey vardır ki, islâmiyyet, bunları beğenmemekde, çirkin olduklarını bildirmekdedir.

Demek ki, aklı olan kimselerin, Allahü teâlâya şükr etmek için, Muhammed aleyhisselâma uymaları lâzımdır. Onun yoluna **(İslâmiyyet)** denir. Muhammed aleyhisselâma uyan kimseye **(Müslimân)** denir. Allahü teâlâya şükr etmeğe, ya'nî Muhammed aleyhisselâma uymağa **(İbâdet etmek)** denir. İslâm bilgileri iki kısmdır: Din bilgileri ve fen bilgileri. Dinde reformcular, din bilgilerine **(Skolastik bilgiler)**, fen bilgilerine **(Rasyonel bilgiler)** diyorlar. Din bilgileri de ikiye ayrılır:

1 - Kalb ile i'tikâd edilmesi, ya'nî inanılması lâzım olan bilgilerdir. Bu ilmlere **(Üsûl-i din)** veyâ **(Îmân)** bilgileri denir. Kısacası, **(Îmân)** Muhammed aleyhisselâmın bildirdiği altı şeye inanmak ve islâmiyyeti kabûl etmek ve küfr alâmeti olan şeyleri söylemekden ve kullanmakdan sakınmakdır. Her müslimânın, küfr alâmeti olan şeyleri öğrenmesi ve bunlardan sakınması lâzımdır. Îmânı olana **(Müslimân)** denir.

2 - Beden ile veyâ kalb ile yapılacak ve sakınılacak ibâdet bilgileridir. Yapılması emr edilen bilgilere **(Farz)**, sakınılması emr edilen bilgilere **(Harâm)** denir. Bunlara **(Fürû-i din)** veyâ (Ahkâm-ı islâmiyye) yâhud **(İslâmiyyet)** bilgileri denir.

[Herkese ilk lâzım olan şey, **(Kelime-i tevhîd)** söylemek ve bunun ma'nâsına inanmakdır. Kelime-i tevhîd **(Lâ ilâhe illallah Muhammedün resûlullah)**dır. Bunun ma'nâsı (Allah vardır ve birdir. Muhammed aleyhisselâm, Onun Peygamberidir) demekdir. Buna inanmağa (Îmân etmek) ve (Müslimân olmak) denir. İnanan kimseye **(Mü'min)** ve **(Müslimân)** denir. Îmânın devâmlı olması lâzımdır. Bunun için, küfre

sebeb olan şeyleri yapmakdan ve küfr alâmeti olan şeyleri kullanmakdan sakınmak lâzımdır.

Kur'ân-ı kerîm Allah kelâmıdır. Allahü teâlâ, Cebrâîl aleyhisselâm ismindeki melek ile, Kur'ân-ı kerîmi Muhammed aleyhisselâma göndermişdir. Kur'ân-ı kerîmin kelimeleri arabîdir. Fekat, bu kelimeleri yan yana dizen Allahü teâlâdır. Kur'ân-ı kerîmdeki arabî kelimeler, Allahü teâlâ tarafından dizilmiş âyetler hâlinde, harf ve kelime olarak gelmişdir. Bu harf ve kelimelerin ma'nâsı kelâm-ı ilâhîyi taşımakdadır. Bu harflere, kelimelere **(Kur'ân)** denir. Kelâm-ı ilâhîyi gösteren ma'nâlar da Kur'ândır. Bu kelâm-ı ilâhî olan Kur'ân mahlûk değildir. Allahü teâlânın başka sıfatları gibi ezelî ve ebedîdir. Cebrâîl aleyhisselâm her sene bir kerre gelip, o âna kadar inmiş olan Kur'ân-ı kerîmi, Levh-il mahfûzdaki sırasına göre okur, Peygamberimiz de tekrâr ederdi. Âhırete teşrîf edeceği sene, iki kerre gelip, temâmını okudular. Peygamberimiz ve Eshâbın çoğu, Kur'ân-ı kerîmin temâmını ezberlemişlerdi. Âhırete teşrîf etdikleri sene halîfe Ebû Bekr-i Sıddîk, ezber bilenleri toplayıp, yazılı olanları getirtip, bir hey'ete bütün Kur'ân-ı kerîmi yazdırdı. Böylece **(Mushaf)** denilen bir kitâb meydâna geldi. Otuzüçbin sahâbî, bu mushafın her harfinin tam yerinde olduğuna sözbirliği ile karar verdi.

Muhammed aleyhisselâmın sözlerine **(Hadîs-i şerîf)** denir. Bunlardan, ma'nâsı Allahü teâlâ tarafından, kelimeleri Muhammed aleyhisselâm tarafından olan hadîs-i şerîflere **(Hadîs-i kudsî)** denir. Hadîs kitâbları çokdur. Bunlardan, **(Buhârî)** ve **(Müslim)** kitâbları meşhûrdur.

Allahü teâlânın emrlerinden, inanılacak bilgilere **(Îmân)**, yapılacak olanlara **(Farz)**, sakınılacak olanlara **(Harâm)** denir. Farzlara ve harâmlara **(Ahkâm-ı islâmiyye)** denir. İslâm bilgilerinden birine bile inanmıyana **(Kâfir)** denir.

İnsana ikinci lâzım olan şey, kalbini temizlemekdir. Kalb deyince, iki şey anlaşılır. Göğsümüzde bulunan et parçasına herkes kalb diyor. Yürek denilen bu kalb, hayvanlarda da vardır. İkinci kalb, yürekde bulunan, görülemiyen kalbdir. Bu kalbe (gönül) denir. Din kitâblarında yazılı olan kalb, bu gönüldür. İslâm bilgilerinin yeri bu kalbdir. İnanan ve inanmayan da bu kalbdir. İnanan kalb, temizdir. İnanmıyan kalb pisdir, ölüdür. Kalbin temiz olması için çalışmak, birinci vazîfemizdir. İbâdet yapmak, bilhâssa nemâz kılmak ve istigfâr söylemek kalbi temizler. Harâm işlemek, kalbi bozar. Peygamberimiz buyurdu ki, **(Çok istigfâr okuyunuz! İstigfâr düâsı okumağa devâm edeni, Allahü teâlâ hastalıklardan, her derdden korur. Hiç ummadığı yerden rızklandırır.)** İstigfâr **(Estagfirullah)** demekdir. Düâların kabûl olması için, okuyanın müslimân olması, günâhlarına tevbe etmesi, ma'nâsını bilerek ve inanarak söylemesi lâzımdır. Kararmış kalb ile yapılan düâ kabûl olmaz. Üç kerre düâ okuyanın ve beş vakt nemâza devâm edenin kalbi de temizlenir ve söylemeğe başlar. Kalb söylemeden yalnız ağız ile yapılan düânın fâidesi olmaz.

İslâm dîninin bildirdiği din bilgileri, **(Ehl-i sünnet)** âlimlerinin kitâblarında yazılı olan bilgilerdir. Ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdikleri

îmân ve islâm bilgileri arasında, ma'nâları açık olan **(nasslar)**dan ya'nî âyet-i kerîmelerden ve hadîs-i şerîflerden birine inanmayan **(Kâfir)** olur. İnanmadığını gizlerse, **(Münâfık)** denir. Hem gizler, hem de, müslimân görünerek müslimânları aldatmağa çalışırsa, buna **(Zındık)** denir. Ma'nâsı açık olmıyan nassları yanlış te'vîl ederek, yanlış inanırsa, kâfir olmaz. Fekat, Ehl-i sünnetin doğru yolundan ayrıldığı için, Cehenneme girecekdir. Bu kimse, ma'nâsı açık olan nasslara inandığı için, azâbda sonsuz kalmıyacak, Cehennemden çıkarılacak, Cennete sokulacakdır. Bunlara **(Bid'at ehli)** veyâ **(Dalâlet fırkaları)** denir. Yetmişiki dürlü dalâlet fırkası vardır. Bunların ve kâfirlerin, mürtedlerin yapdıkları ibâdetlerin ve insanlara yapdıkları iyiliklerin, hizmetlerin hiçbiri kabûl edilmez, âhiretde işe yaramaz. İ'tikâdı doğru olan müslimânlara **(Ehl-i sünnet vel-cemâ'at)** veyâ **(Sünnî)** denir. Sünnî olanlar, ibâdet yapmakda dört mezhebe ayrılmışlardır. Bu dört mezhebde bulunanlar, birbirlerinin Ehl-i sünnet olduklarını bilirler ve sevişirler. Dört mezhebden birinde bulunmayan kimse, Ehl-i sünnet olmaz. Ehl-i sünnet olmıyanın da, kâfir veyâ bid'at ehli olacağı, İmâm-ı Rabbânînin mektûblarında, bilhâssa birinci cildin ikiyüzseksenaltıncı mektûbunda ve **(Dürr-ül-muhtâr)**ın Tahtâvî hâşiyesinin (Zebâyıh) kısmında ve **(El-besâir li-münkîr-it-tevessül-i bi-ehl-il-mekâbir)** kitâbında vesîkaları ile yazılıdır. Bu iki kitâb arabîdirler. İkincisi, Hindistânda yazılmış ve basılmış olup, 1395 [m. 1975] senesinde ve dahâ sonra İstanbulda Hakîkat Kitâbevi tarafından ofset yolu ile müteaddid baskıları yapılmışdır.

Dört mezhebden birine göre ibâdet yapanlar, günâh yaparlarsa veyâ ibâdetlerinde kusûr ederler ve tevbe ederlerse, günâhları afv olur. Tevbe etmezlerse, Allahü teâlâ, bunları, dilerse afv eder, Cehenneme hiç sokmaz. Dilerse, günâhları kadar, azâb eder ise de, yine azâbdan kurtulacaklardır. Dinde zarûrî ma'lûm olan, ya'nî câhillerin bile işitmiş olduğu, açık bilgilerden birine bile inanmıyanlar, Cehennemde sonsuz azâb göreceklerdir. Bunlara **(Kâfir)** ve **(Mürted)** denir.

Kâfirler, kitâblı ve kitâbsız olmak üzere ikiye ayrılır. Müslimân evlâdı iken, sonradan dinden çıkarak kâfir olana, **(Mürted)** denir. İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ", şirk sebebi ile nikâhı harâm olanları bildirirken buyuruyor ki, (Mürted, Mülhid, Zındık, Mecûsî, Putperest, eski yunan felsefecileri, Münâfık, yetmişiki fırkadan taşkınlık edip kâfir olanlar, [Berehmen, Budist], Bâtınî, İbâhî ve Dürzî denilen kimseler, hep kitâbsız kâfirdirler). Komünistlerle masonlar da böyledir. Hıristiyanların ve yehûdîlerin, gökden inen ve sonradan değişdirilip bozulan **(Tevrât)** ve **(İncîl)** kitâblarına inananları kitâblı kâfirdir. Bunlar, herhangi bir mahlûkda (Ülûhiyyet sıfatı) bulunduğuna inanırsa, **(Müşrik)** olur. Allahü teâlânın **(Sıfât-i zâtiyye)**sine ve **(Sıfât-i sübûtiyye)**sine **(Ülûhiyyet sıfatları)** denir.

Kitâblı veyâ kitâbsız herhangi bir kâfir, müslimân olursa, Cehenneme girmekden kurtulur. Hiç günâhsız temiz bir müslimân olur. Fekat, **(Sünnî)** bir müslimân olması lâzımdır. Sünnî olmak demek, Ehl-i sünnet âlimlerinden birinin "rahime-hümullahü teâlâ" kitâbını okuyup, öğrenip, îmânının, sözlerinin ve işlerinin buna uygun olması demekdir. Dün-

yâda bir insanın müslimân olup olmadığı, zarûret olmadan, açık olarak söylediği sözlerinden ve işlerinden anlaşılır. Bu insanın âhirete îmânlı gidip gitmediği, son nefesinde belli olur. Büyük günâh işlemiş olan erkek veyâ kadın bir müslimân, temiz kalb ile, tevbe ederse, günâhları, muhakkak afv olur. Günâhsız tertemiz olur. **(Tevbe)**nin ne olduğu ve tevbenin nasıl yapılacağı ilmihâl kitâblarında, meselâ türkçe ve arabî **(Îmân ve İslâm)** ve **(Se'âdet-i ebediyye)** kitâbında uzun bildirilmişdir.]

– 2 –

ÎMÂN ve İSLÂM

Bu **(İ'TİKÂDNÂME)** kitâbında, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" **(Îmânı ve islâmı)** bildiren bir hadîs-i şerîfi açıklanacakdır. Bu hadîs-i şerîfin bereketi ile, müslimânların i'tikâdlarının temâmlanacağını [kuvvetleneceğini], böylece, salâha ve se'âdete kavuşacaklarını ve cürmü, günâhı çok olan bu Hâlidin de "kuddise sirruh" kurtulmasına sebeb olacağını ümmîd ediyorum.

Hiçbirşeye muhtâc olmıyan ve keremi, ihsânı bol olan ve kullarına çok acıyan Allahü teâlâya güzel i'tikâdım şöyledir ki, sermâyesi az, kalbi kara olan bu fakîr Hâlidin yersiz sözlerini afv buyura ve kusûrlu ibâdetlerini kabûl eyleye! Yalancı, aldatıcı şeytânın kötülüklerinden [ve islâm düşmanlarının yalan yanlış sözlerine ve yazılarına aldanmakdan] koruyarak, şâd eyleye! Merhametlilerin en merhametlisi ve ihsân sâhiblerinin en cömerdi ancak Allahü teâlâdır.

İslâm âlimleri buyurdu ki, **(Mükellef)** olan, ya'nî âkıl ve bâliğ olan, kadın, erkek her müslimânın, [Allahü teâlâyı tanıması, bilmesi, ya'nî] Allahü teâlânın sıfât-ı zâtiyyesini ve sıfât-ı sübûtiyyesini, doğru bilmesi ve inanması lâzımdır. Herkese ilk farz olan şey budur. Bilmemek özr olmaz. Bilmemek günâh olur. Ahmed oğlu Hâlid-i Bağdâdînin bu kitâbı yazması, başkalarına üstünlük ve bilgi satmak ve şöhret sâhibi olmak için değildir. Bir yâdigâr, bir hizmet bırakmak içindir. Allahü teâlâ, bu âciz olan Hâlide[1] ve bütün müslimânlara kendi kuvveti ile ve Resûlünün mubârek rûhunun yardımı ile imdâd eylesin! Âmîn.

[Allahü teâlânın **(Sıfât-ı zâtiyye)**si altıdır. Bunlar: **Vücûd, Kıdem, Bekâ, Vahdâniyyet, Muhâlefet-ün lil-havâdis** ve **Kıyâm-ü bi-nefsihî**'dir. Vücûd, kendiliğinden var olmak demekdir. Kıdem, varlığının öncesi, başlangıcı olmamakdır. Bekâ, varlığı sonsuz olmakdır, hiç yok olmamakdır. Vahdâniyyet, hiç bir bakımdan şerîki, nazîri, benzeri olmamakdır. Muhâlefet-ün lil-havâdis, hiçbir şeyinde, hiçbir

---

[1] Hâlid-i Bağdâdî, 1242 [m. 1826] da Şâmda vefât etdi.

mahlûka, hiçbir bakımdan benzemez demekdir. Kıyâm-ü bi-nefsihî, varlığı kendindendir, hep var olması için, hiçbir şeye muhtâç değildir, demekdir. Bu altı sıfatın hiç biri, mahlûkların hiçbirinde yokdur. Bunların, mahlûklara hiçbir sûretde teallukları, bağlantıları da yokdur. Ba'zı âlimler, Vahdâniyyet ve Muhâlefet-ün lil-havâdisin aynı olduklarını söyliyerek, **(sıfât-ı zâtiyye beşdir)** demişlerdir].

Allahü teâlâdan başka olan herşeye, **(Mâ-sivâ)** veyâ **(Âlem)** denir. Şimdi **(Tabî'at)** diyorlar. Âlemlerin hepsi yok idi. Hepsini Allahü teâlâ yaratdı. Âlemlerin hepsi, mümkindir ve hâdisdir. Ya'nî, yok iken var olabilir ve var iken yok olabilirler ve yok iken var olmuşlardır. **(Allahü teâlâ var idi. Hiçbirşey yok idi)** hadîs-i şerîfi, bunu bildirmekdedir.

Âlemin hâdis olduğunu gösteren ikinci bir delîl de, âlemin her zemân bozularak değişmesidir. Her şey değişmekdedir. Kadîm olan şey ise, hiç değişmez. Allahü teâlânın zâtı [ya'nî kendisi] ve sıfatları böyledir. Bunlar hiç değişmez. [Hâlbuki âlemde, fizik olaylarında, maddelerin hâl değişdirmesi oluyor. Kimyâ reaksiyonlarında, maddelerin özü, yapısı değişiyor. Cismlerin yok olarak başka cismlere döndüğünü görüyoruz. Bugün, yeni bilinen atom değişmelerinde ve çekirdek reaksiyonlarında, madde, element de yok oluyor. Enerjiye dönüyor.] Âlemlerin böyle değişmeleri, birbirlerinden hâsıl olmaları, sonsuzdan gelemez. Bir başlangıcı olması, yokdan var edilmiş olan ilk maddelerden, elementlerden hâsıl olmaları lâzımdır.

Âlemin mümkin olduğuna, ya'nî yok iken var olabileceğine başka bir delîl de, âlemin hâdis olmasıdır. Ya'nî, herşeyin yok iken var olmalarıdır. [Vücûd, var olmak demekdir. Üç dürlü vücûd vardır: Birincisi **(Vâcib-ül-vücûd)**dür. Ya'nî, varlığı lâzım olan vücûddür. Hep vardır. Önceleri ve sonsuz sonraları hiç yok olamaz. Yalnız Allahü teâlâ vâcib-ül-vücûddür. İkincisi, **(Mümteni'-ul-vücûd)**dür. Ya'nî, var olamaz. Hep yok olması lâzımdır. Şerîk-i bârî böyledir. Ya'nî, Allahü teâlâya ortak, Allahü teâlâ gibi ikinci bir tanrı var olamaz. Üçüncüsü, **(Mümkin-ül-vücûd)**dür. Ya'nî, var da olabilir, yok da olabilir. Bütün âlemler, mahlûklar hep böyledir. **(Vücûd)** kelimesinin tersi **(Adem)** kelimesidir. Adem, yokluk demekdir. Âlemler, ya'nî herşey, var olmadan önce ademde idi. Ya'nî yok idiler.]

Mevcûd, ya'nî, var olan şey ikidir: Biri **(Mümkin),** ikincisi **(Vâcib)**dir. Eğer mevcûd, yalnız mümkin olsaydı ve vâcib-ül-vücûd bulunmasaydı, hiçbirşey var olamazdı. [Çünki, yok iken var olmak, bir değişiklikdir, bir olaydır. Fizik bilgimize göre, her cismde bir olay olması için, bu cisme dışardan bir kuvvetin te'sîr etmesi, bu kuvvet kaynağının, bu cismden önce mevcûd olması lâzımdır.] Bunun için,

mümkin olan mevcûd, kendi kendine var olamaz ve varlıkda duramaz. Ona bir kuvvet te'sîr etmeseydi, hep yoklukda kalırdı. Var olamazdı. Kendini var edemiyen, başka mümkinleri de elbette halk edemez, yaratamaz. Mümkini yaratanın, vâcib-ül-vücûd olması lâzımdır. Âlemin var olması, bunu yokdan var eden bir yaratıcının var olduğunu gösteriyor. Görülüyor ki, hâdis olmıyarak ve mümkin olmıyarak, ya'nî hep var olarak, bütün mümkinlerin tek yaratıcısı, ancak vâcib-ül-vücûddür. O kadîmdir. Ya'nî hep var idi. Vâcib-ül-vücûd demek, vücûdü başkasından olmayıp ancak kendindendir. Ya'nî kendi kendine hep vardır. Başkası tarafından yaratılmamışdır. Eğer böyle olmazsa, mümkin ve hâdis olması, başkası tarafından yaratılması lâzım olur. Bu ise, düşünülenin tersine olan bir netîcedir. Fârisîde **(Hudâ)** demek, kendi kendine hep olucu, ya'nî kadîm demekdir. [Kitâbımızın I. ci kısm, 6. cı maddesinde, 74.cü sahîfede, dahâ geniş bilgi vardır. Lütfen oradan da okuyunuz!]

Âlemlerin, şaşılacak bir nizâm içinde olduklarını görüyoruz. Fen, her sene bunların yenilerini bulmakdadır. Bu nizâmı yaratanın, **(Hay)** diri, **(Âlim)** bilici, **(Kâdir)** gücü yetici, **(Mürîd)** dileyici, **(Semî)** işitici, **(Basîr)** görücü, **(Mütekellim)** söyleyici ve **(Hâlık)** yaratıcı olması lâzımdır. Çünki, ölmek ve câhil olmak ve gücü yetmemek ve zorla yapmak, sağırlık ve körlük ve söyliyememek, birer kusûrdur, utanılacak şeylerdir. Bu kâinâtı, bu âlemi, bu nizâm üzere yaratanda ve yok olmakdan koruyanda, böyle kusûrlu sıfatların bulunması olacak şey değildir.

[Atomdan yıldızlara kadar her varlık birer hesâbla, kanûnla yaratılmışdır. Fizikde, kimyâda, astronomide ve biyolojide keşf edilebilen kanûnlardaki, bağlantılardaki nizâm, akllara hayret vermekdedir. Darwin bile, (Gözün yapısındaki nizâmı, incelikleri düşündükçe, hayretden tepem atacak gibi oluyor) demek zorunda kalmışdır. Hava, yüzde 78 azot, 21 oksijen ve 1 soy gazlar karışımıdır. Bileşik değil, karışımdır. Oksijen yüzde 21 den çok olsaydı, ciğerlerimizi yakardı. 21 den az olsaydı, kandaki gıdâ maddelerini yakamazdı. İnsanlar ve hayvanlar, yaşayamazdı. Bu 21 mikdârı, her yerde ve yağmurda değişmiyor. Bu ise büyük ni'metdir. Allahın varlığını, kudretini ve merhametini göstermiyor mu? Bu hârika yanında, gözün yapısı hiç kalmakdadır. Fen bilgilerinde okutulan bütün kanûnları, ince hesâbları, formülleri yaratan, hiç noksan sıfatlı olur mu?]

Bundan başka, adı geçen kemâl sıfatlarını, mahlûklarında da görüyoruz. Bunları, mahlûklarında yaratmışdır. Bu sıfatlar, kendisinde bulunmasaydı, mahlûklarda nasıl yaratabilirdi? Kendisinde bulunmasaydı, mahlûkları Ondan dahâ üstün olurlardı.

Yine deriz ki, âlemleri yaratanda, bütün kemâl, üstün sıfatların

bulunması ve noksan sıfatlardan hiçbirinin bulunmaması lâzımdır. Çünki noksan, kusûrlu olan, Hudâ, yaratıcı olamaz.

Aklın gösterdiği bu delîlleri bir yana bırakırsak, âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şerîfler de, Allahü teâlânın kemâl sıfatları olduğunu açıkça bildirmekdedir. Bunda şübhe etmek câiz değildir. Şübhe etmek küfre sebeb olur. Yukarıda yazılı sekiz kemâl sıfatına **(Sıfât-i sübûtiyye)** denir. Ya'nî, Allahü teâlânın sıfât-ı sübûtiyyesi sekizdir. Allahü teâlâda bütün kemâl sıfatları vardır. Onun zâtında ve sıfatlarında ve işlerinde hiçbir kusûr ve karışıklık ve değişiklik yokdur. **(Sıfât-i zâtiyye)** ve **(Sıfât-i sübûtiyye)**ye **(Ülûhiyyet sıfatları)** denir. Bir mahlûkda ülûhiyyet sıfatı bulunduğuna inanan **(Müşrik)** olur.

– 3 –

İSLÂMIN ŞARTLARI

Bütün âlemleri, her ân varlıkda durduran ve her ân hâzır ve nâzır olan ve bütün iyiliklerin ve ni'metlerin vericisi olan Allahü teâlânın yardımı ile şimdi, Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" mübârek sözünü açıklamağa başlıyoruz.

Müslimânların kahraman imâmı, Eshâb-ı kirâmın yükseklerinden, hep doğru söyleyici olmakla meşhûr, sevgili büyüğümüz, Ömer bin Hattâb "radıyallahü anh" buyuruyor ki:

(Öyle birgün idi ki, Eshâb-ı kirâmdan birkaçımız Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimizin huzûrunda ve hizmetinde bulunuyorduk). O gün, o sâat, öyle şerefli, öyle kıymetli ve hiç ele geçmez bir gün idi. O gün, Resûlullahın sohbetinde, yanında bulunmakla şereflenmek, rûhlara gıdâ olan, canlara zevk ve safâ veren mübârek cemâlini görmek nasîb olmuşdu. Bu günün şerefini, kıymetini anlatabilmek için, (Öyle birgün idi ki...) buyurdu. Cebrâîl aleyhisselâmı insan şeklinde görmek, onun sesini işitmek, kulların muhtâc olduğu bilgiyi, gâyet güzel ve açık olarak, Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" mübârek ağzından işitmek nasîb olan bir gün gibi, şerefli ve kıymetli bir vakt bulunabilir mi?

(O vakt, ay doğar gibi, bir zât yanımıza geldi. Elbisesi çok beyâz, saçları da pek siyâh idi. Üzerinde toz toprak, ter gibi yolculuk alâmetleri görünmüyordu. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" Eshâbı olan bizlerden hiçbirimiz onu tanımıyorduk. Ya'nî, görüp bildiğimiz kimselerden değildi. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" huzûrunda oturdu. Dizlerini, mübârek dizlerine yanaşdırdı). Bu gelen, Cebrâîl ismindeki melek idi. İnsan şekline girmişdi. Cebrâîl aleyhisselâmın böyle oturması, edebe uymuyor gibi görünüyor ise de, bu hâli, mühim birşeyi bildirmekdedir. Ya'nî, din bilgisi

öğrenmek için utanmak doğru olmadığını ve üstâda gurûr, kibr yakışmıyacağını göstermekdedir. Herkesin, dinde öğrenmek istediklerini, mu'allimlere serbestçe ve sıkılmadan sorması lâzım geldiğini Cebrâîl aleyhisselâm, Eshâb-ı kirâma, bu hâli ile, anlatmakdadır. Çünki, din öğrenmekde utanmak ve Allahü teâlânın hakkını ödemekde ve öğretmekde ve öğrenmekde sıkılmak doğru olmaz.

(O zât-ı şerîf, ellerini Resûl-i ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimizin mübârek dizleri üzerine koydu. Resûlullaha sorarak, **yâ Resûlallah! Bana islâmiyyeti, müslimânlığı anlat** dedi).

(İslâm) demek, lügatda, boyun bükerek teslîm olmak demekdir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", islâm kelimesinin, islâmiyyetde beş temel direğin ismi olduğunu şöyle beyân buyurdu:

Resûl-i ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki:

1 - İslâmın şartlarından birincisi **(Kelime-i şehâdet getirmekdir).** Kelime-i şehâdet getirmek demek, **(Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resûlüh)** söylemekdir. Ya'nî, âkıl ve bâlig olan ve konuşabilen kimsenin, **(Yerde ve gökde, Ondan başka, ibâdet edilmeğe hakkı olan ve tapılmağa lâyık olan hiçbir şey ve hiçbir kimse yokdur. Hakîkî ma'bûd ancak, Allahü teâlâdır).** O, vâcib-ül-vücûddür. Her üstünlük Ondadır. Onda hiçbir kusûr yokdur. Onun ismi **(Allah)**dır, demesi ve buna kalb ile kesin olarak inanmasıdır. Ve yine, O gül renkli, beyâz kırmızı, parlak, sevimli yüzlü ve kara kaşlı ve kara gözlü, mübârek alnı açık, güzel huylu, gölgesi yere düşmez ve tatlı sözlü, Arabistânda Mekkede doğduğu için Arab denilen, Hâşimî evlâdından **(Abdüllahın oğlu Muhammed adındaki zât-i âlî, Allahü teâlânın kulu ve resûlüdür, ya'nî Peygamberidir).** Vehebin kızı olan hazret-i Âminenin oğludur. [Mîlâdın 571. ci senesi, Nisan ayının 20. ci pazartesi sabâhı, fecr ağarırken] Mekke şehrinde dünyâya teşrîf etdi. Kırk yaşında iken Peygamber olduğu kendisine bildirildi. Bu seneye **(Bi'set senesi)** denir. Bundan sonra, onüç sene Mekkede, insanları İslâm dînine da'vet etdi. Allahü teâlânın emri ile, Medîne şehrine hicret eyledi. Burada islâmiyyeti her tarafa yaydı. Hicretden on sene sonra, ya'nî mîlâdın 632 senesi Hazîranında, Rebî'ul-evvelin on ikinci pazartesi günü Medînede vefât eyledi. [Târîhcilere göre, Mekke-i mükerremeden Medîne-i münevvere şehrine hicretinde, mîlâdın 622. ci senesinde, Safer ayının yirmiyedinci Perşembe günü akşama yakın Sevr dağındaki mağaraya girdi. Pazartesi gecesi mağaradan çıkıp, efrencî Eylül ayının yirminci ve rûmî Eylül ayının yedinci ve Rebî'ul-evvelin sekizinci Pazartesi günü Medîne şehrinin Kubâ köyüne ayak basdı. Bu mes'ûd gün, müslimânların **(Hicrî şemsî)** sene başı oldu. Şî'îlerin hicrî şemsî se-

ne başlangıcı, bundan altı ay evveldir. Ya'nî, ateşe tapan mecûsî kâfirlerin Nevruz bayramları olan Martın 20. ci günü başlamakdadır. Gece ile gündüzün müsâvî olduğu perşembe günü de Kubâda kalıp, Cum'a günü ayrıldı. O gün Medîneye girdi. O senenin Muharrem ayının birinci günü de, **(Hicrî kamerî)** sene başı kabûl edildi. Bu kamerî sene başı, Temmuz ayının onaltıncı Cum'a günü idi. Herhangi bir mîlâdî sene başının rastladığı hicrî şemsî sene, bu mîlâdî yeni seneden 622 noksandır. Herhangi bir hicrî şemsî sene başının rastladığı mîlâdî sene, bu yeni şemsî seneden 621 fazladır.]

2 - İslâmın beş şartından ikincisi, şartlarına ve farzlarına uygun olarak, hergün beş kerre **(Vakti gelince, nemâz kılmakdır).** Her müslimânın, her gün, vaktleri gelince, beş kerre nemâz kılması ve herbirisini vaktinde kıldığını bilmesi farzdır. Câhillerin, mezhebsizlerin hâzırladıkları yanlış takvîmlere uyarak, vaktinden evvel kılmak büyük günâh olur ve bu nemâz sahîh olmaz. Hem de, öğlenin ilk sünnetinin ve akşamın farzının kerâhet vaktinde kılınmasına sebeb olmakdadır. [Nemâz vaktinin geldiği, müezzinin ezân okuması ile anlaşılır. Kâfirlerin, bid'at ehlinin okuduğu ve ho-parlör gibi çalgıların seslerine **(Ezân-ı Muhammedî)** denmez.] Nemâzları; farzlarına, vâciblerine, sünnetlerine dikkat ederek ve gönlünü Allahü teâlâya vererek, vaktleri geçmeden kılmalıdır. Kur'ân-ı kerîmde, nemâza **(Salât)** buyuruluyor. Salât; lügatde insanın düâ etmesi, meleklerin istigfâr etmesi, Allahü teâlânın merhamet etmesi, acıması demekdir. İslâmiyyetde **(Salât)** demek; ilmihâl kitâblarında bildirildiği şekilde, belli hareketleri yapmak ve belli şeyleri okumak demekdir. Nemâz kılmağa **(İftitâh tekbîri)** ile başlanır. Ya'nî erkeklerin ellerini kulaklarına kaldırıp göbek altına ve kadınların ellerini omuz hizâsına kaldırıp, göğüs üstüne indirirken, **(Allahü ekber)** demeleri ile başlanır. Son oturuşda, başı sağ ve sol omuzlara döndürüp, selâm verilerek bitirilir.

3 - İslâmın beş şartından üçüncüsü, **(Malının zekâtını vermekdir).** Zekâtın lügat ma'nâsı, temizlik ve övmek ve iyi, güzel hâle gelmek demekdir. İslâmiyyetde zekât demek; ihtiyâcından fazla ve **(Nisâb)** denilen belli bir sınır mikdârında **(Zekât malı)** olan kimsenin, malının belli mikdârını ayırıp, Kur'ân-ı kerîmde bildirilen müslimânlara, başa kakmadan vermesi demekdir. Zekât, yedi sınıf insana verilir. Dört mezhebde de, dört dürlü zekât malı vardır: Altın ve gümüş zekâtı, ticâret malı zekâtı, senenin yarıdan fazlasında çayırda otlıyan dört ayaklı kasab hayvanları zekâtı ve toprak mahsûlleri zekâtıdır. Bu dördüncü zekâta **(Uşr)** denir. Yerden mahsûl alınır alınmaz uşr verilir. Diğer üç zekât, nisâb mikdârı oldukdan bir sene sonra verilir.

4 - İslâmın beş şartından dördüncüsü, **(Ramezân-ı şerîf ayında, hergün oruc tutmakdır).** Oruc tutmağa **(Savm)** denir. Savm, lügatde, birşeyi birşeyden korumak demekdir. İslâmiyyetde, şartlarını gözeterek, Ramezân ayında, Allahü teâlâ emr etdiği için, hergün üç şeyden kendini korumak demekdir. Bu üç şey; yimek, içmek ve cimâ'dır. Ramezân ayı, gökde hilâli [yeni ayı] görmekle başlar. Takvîmle önceden hesâb etmekle başlamaz.

5 - İslâmın beş şartından beşincisi, **(Gücü yetenin, ömründe bir kerre hac etmesidir).** Yol emîn ve beden sağlam olarak, Mekke-i mükerreme şehrine gidip gelinceye kadar, geride bırakdığı çoluk-çocuğunu geçindirmeğe yetişecek maldan fazla kalan para ile oraya gidip gelebilecek kimsenin, ömründe bir kerre, Kâ'be-i mu'azzamayı tavâf etmesi ve Arafât meydânında durması farzdır.

O zât Resûlullahdan bu cevâbları işitince, **(Doğru söyledin yâ Resûlallah)** dedi. Eshâb-ı kirâmdan, orada bulunanların, o zâtın bu hâline şaşdıklarını, Ömer "radıyallahü anh" haber veriyor. Çünki, hem soruyor, hem de verilen cevâbın doğru olduğunu tasdîk ediyor. Birşeyi sormak, bilmediğini öğrenmeği istemek demekdir. Doğru söyledin demek ise, bunları bildiğini gösterir.

Yukarıda bildirilen, islâmın beş şartından en üstünü, **(Kelime-i şehâdet)** söylemek ve ma'nâsına inanmakdır. Bundan sonra üstünü, nemâz kılmakdır. Dahâ sonra, oruc tutmak, dahâ sonra, hac etmekdir. En sonra, zekât vermekdir. Kelime-i şehâdetin en üstün olduğu, sözbirliği ile bellidir. Geri kalan dördünün üstünlük sırasında, âlimlerin çoğunun sözü, yukarıda bildirdiğimiz gibidir. Kelime-i şehâdet, müslimânlığın başlangıcında ve ilk olarak farz oldu. Beş vakt nemâz, bi'setin onikinci senesinde ve hicretden bir sene ve birkaç ay önce mi'râc gecesinde farz oldu. Ramezân-ı şerîf orucu, hicretin ikinci senesinde, Şa'bân ayında farz oldu. Zekât vermek, orucun farz olduğu sene, Ramezân ayı içinde farz oldu. Hac ise, hicretin dokuzuncu senesinde farz oldu.

Bir kimse, islâmın bu beş şartından birini inkâr ederse, ya'nî inanmaz, kabûl etmezse, yâhud alay eder, saygı göstermezse, ne'ûzübillah, kâfir olur. Bunlar gibi, halâl ve harâm olduğu, açık olarak ve sözbirliği ile bildirilmiş olan başka şeylerden birini de kabûl etmiyen, ya'nî halâle harâm diyen veyâ harâma halâl diyen de kâfir olur. Dinde zarûrî ma'lûm olan, ya'nî, islâm memleketinde yaşıyan câhillerin bile işitdiği, bildiği, din bilgilerinden birini inkâr eden, beğenmiyen, kâfir olur.

[Meselâ, domuz eti yimek, alkollü içki içmek, kumar oynamak ve kadınların, kızların başları, saçları, kolları, bacakları açık, erkeklerin de dizleri ile göbek arası açık olarak başkasının yanına çıkma-

ları harâmdır. Ya'nî, Allahü teâlâ, bunları yasak etmişdir. Allahü teâlânın emrlerini ve yasaklarını bildiren dört hak mezheb, erkeklerin avret yerlerini, ya'nî bakması ve başkasına göstermesi yasak edilmiş olan uzvlarını farklı olarak bildirmişlerdir. Her müslimânın, bulunduğu mezhebin bildirdiği avret yerini örtmesi farzdır. Buraları açık olanlara, başkalarının bakmaları harâmdır. **(Kimyâ-i se'âdet)**de diyor ki, (Kadınların, kızların, başı, saçı, kolları, bacakları açık sokağa çıkmaları harâm olduğu gibi, ince, süslü, dar, hoş kokulu elbise ile çıkmaları da harâmdır. Böyle çıkmalarına izn veren, râzı olan, beğenen anası, babası, zevci ve kardeşi de, onun günâhına ve azâbına ortak olurlar). Ya'nî, Cehennemde birlikde yanacaklardır. Eğer, tevbe ederlerse, afv olunur, yakılmazlar. Allahü teâlâ, tevbe edenleri sever. Âkıl, bâlig olan kızların ve kadınların, yabancı erkeklere görünmemeleri, hicretin üçüncü senesinde emr olundu. İngiliz câsûslarının ve bunların tuzaklarına düşmüş olan câhillerin, hicâb âyeti gelmeden evvel olan örtünmemeği ileri sürerek, örtünmeği sonradan fıkhcılar uydurdu demelerine aldanmamalıdır.

Müslimân olduğunu söyliyen bir kimsenin, yapacağı her işin, islâmiyyete uygun olup olmadığını bilmesi lâzımdır. Bilmiyorsa, bir Ehl-i sünnet âliminden sorarak veyâ bu âlimlerin kitâblarından okuyarak öğrenmesi lâzımdır. İş, islâmiyyete uygun değil ise, günâh veyâ küfrden kurtulamaz. Hergün hakîkî tevbe etmesi lâzımdır. Tevbe edilen günâh ve küfr, muhakkak afv olur. Tevbe etmezse, dünyâda ve Cehennemde, azâbını, ya'nî cezâsını çeker. Bu cezâlar, kitâbımızın muhtelif yerlerinde yazılıdır. Büyük günâh işliyen müslimân, günâhı kadar yandıkdan sonra, Cehennemden çıkarılacakdır. Allahü teâlâya inanmıyan ve islâmiyyetin yok olması için çalışan kâfir, zındık, Cehennemde sonsuz yanacakdır.

Erkeklerin ve kadınların nemâzda ve heryerde örtmesi lâzım olan yerlerine **(Avret mahalli)** denir. Avret mahallini açmak ve başkasının avret mahalline bakmak harâmdır. İslâmiyyetde avret mahalli yokdur diyen, kâfir olur. İcmâ' ile, ya'nî dört mezhebde de avret olan bir yerini açmağa ve başkalarının böyle avret mahalline bakmağa halâl diyen, ehemmiyyet vermiyen, ya'nî azâbından korkmıyan kâfir olur. Kadınların avret yerini açmaları ve erkekler yanında şarkı söylemeleri ve mevlid okumaları böyledir. Erkeklerin diz ile kasıkları arası, Hanbelî mezhebinde avret değildir.

(Ben müslimânım) diyen kimsenin, îmânın ve islâmın şartlarını ve dört mezhebin icmâ'ı, ya'nî söz birliği ile bildirdiği farzları ve harâmları öğrenmesi ve ehemmiyyet vermesi lâzımdır. Bilmemesi özr değildir. Ya'nî, bilip de inanmamak gibidir. Kadınların yüzlerinden ve ellerinden başka yerleri, dört mezhebde de avretdir. İc-

mâ’ ile olmıyan, ya’nî diğer üç mezhebden birine göre avret olmıyan bir yerini, ehemmiyyet vermiyerek açan kâfir olmaz ise de, kendi mezhebine göre, büyük günâh olur. Erkeklerin diz ile kasık arasını, ya’nî uyluğunu açmaları böyledir. Bilmediğini öğrenmesi farzdır. Öğrenince hemen tevbe etmeli ve örtmelidir.

Yalan söylemek, dedikodu, gîbet, iftirâ, hırsızlık, hiyle, hiyânet, kalb kırmak, fitne çıkarmak, başkasının malını ondan iznsiz kullanmak, işçinin, taşıyıcının ücretlerini vermemek, devlete isyân etmek, ya’nî kanûnlarına, hükûmetin emrlerine karşı gelmek, vergileri ödememek de günâhdır. Bunları kâfirlere karşı da, kâfir memleketlerinde de yapmak harâmdır. Câhillerin bilemiyeceği kadar meşhûr ve zarûrî olmıyan şeyleri câhillerin bilmemesi küfr olmaz. Fısk, ya’nî günâh olur.] 475. ci sahîfeye bakınız!

– 4 –

ÎMÂNIN ŞARTLARI

(Bu zât yine sorarak, yâ Resûlallah “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem”! **(Îmânın ne olduğunu da bana bildir)**dedi). İslâmın ne olduğunu sordukdan ve cevâb verildikden sonra, Cebrâîl “aleyhisselâm”, Resûl-i ekrem “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizden, îmânın hakîkatini ve mâhiyyetini açıklamasını sordu. Îmân, lügatda bir kimseyi tâm doğru sözlü bilmek, ona inanmak demekdir. İslâmiyyetde îmân demek; Resûl-i ekremin “sallallahü aleyhi ve sellem”, Allahü teâlânın peygamberi olduğunu ve Onun tarafından seçilmiş, haber verici nebî olduğunu doğru bilmek ve inanarak söylemek ve Onun Allahü teâlâ tarafından kısaca bildirdiklerine kısaca inanmak ve geniş bildirdiklerine etraflıca inanmak ve gücü yetdikçe, kelime-i şehâdeti dil ile de söylemekdir.Kuvvetli îmân şöyledir ki, ateşin yakdığına, yılanın zehrleyip öldürdüğüne yakîn üzere inanıp kaçdığı gibi, gönlünden tâm olarak, Allahü teâlâyı ve sıfatlarını büyük bilerek inanmak, Onun rızâsına ve cemâline koşmak ve gazabından, azâbından kaçmak ve îmânı, mermer üzerine yazılan yazı gibi sağlam olarak gönlüne yerleşdirmekdir.

Muhammed aleyhisselâmın bildirdiği îmân ile islâm birdir. Kelime-i şehâdetin ma’nâsına inanmak, her ikisinde de vardır. Ba’zı umûm ve husûs ayrılıkları var ise de, lügat ma’nâları ayrı olmakla berâber, islâmiyyetde ayrılıkları yokdur.

Îmân tek birşey midir, birkaç parçanın birleşiği midir? Birleşik ise, kaç parçadan yapılmışdır? Ameller, ibâdetler, îmândan mıdır, değil midir? Îmânım var derken, inşâallah demek câiz midir, değil

midir? Îmânda azlık çokluk olur mu? Îmân mahlûk mudur? Îmân etmek, insanın elinde midir? Yoksa mü'minler zorla mı îmân etmişdir? Eğer îmânda zor, cebr varsa, herkesin îmân etmesi neden emr olunmuşdur? Bunları ayrı ayrı bildirmek çok uzun sürer. Bunun için herbirinin cevâbını burada ayrı ayrı bildirmiyeceğim. Şu kadar bilmelidir ki, Eş'arî ve Mu'tezile mezheblerine göre, mümkin olmıyan bir şeyin yapılmasını, Allahü teâlânın emr etmesi câiz değildir. Kendisi mümkin ise de, insanların gücü yetmediği şeyleri emr etmesi de, Mu'tezileye göre câiz değildir. Eş'arîye göre ise, bu câizdir. Fekat, emr etmemişdir. İnsanın havada uçmasını emr etmek böyledir. Îmân, ibâdetler ve amellerde, Allahü teâlâ, kullarından gücü yetmediği şeyleri istememişdir. Bunun için, müslimân iken deli olan, gâfil olan, uyuyan, ölen kimse, bu hâlinde tasdîk etmekde değil ise de, müslimânlıkları devâm etmekdedir.

Bu hadîs-i şerîfde, îmânın lügat ma'nâsını düşünmemelidir. Çünki lügat ma'nâsı, tasdîk ve inanmak demek olduğundan, arab câhillerinden, bu ma'nâyı bilmiyen kimse yokdur. Nerde kaldı ki, Eshâb-ı kirâm "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" bilmemiş olsunlar. Cebrâîl aleyhisselâm, îmânın ma'nâsını Eshâb-ı kirâma öğretmek istiyordu. Bunun için, Resûlullaha "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" islâmiyyetde neye îmân denildiğini sormakdadır. **(Îmân demek)**, keşf ile bularak veyâ vicdânla bularak, yâhud bir delîl ile aklın anlaması yolundan veyâ seçilmiş, beğenilmiş bir söze güvenerek ve uyarak, belli altı şeye cân ve gönülden inanmak ve dil ile de söylemekdir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" de, îmânın belli altı şeye inanmak olduğunu şöyle bildirdi:

1 - Bu altı şeyden birincisi, **Allahü teâlânın vâcib-ül-vücûd ve hakîkî ma'bûd ve bütün varlıkların yaratıcısı olduğuna inanmakdır.** Dünyâ âleminde ve âhiret âleminde bulunan herşeyi, maddesiz, zemânsız ve benzersiz olarak yokdan var eden, ancak Allahü teâlâdır diye kesin inanmakdır. [Her maddeyi, atomları, molekülleri, elementleri, bileşikleri, organik cismleri, hücreleri, hayâtı, ölümü, her olayı, her reaksiyonu, her çeşid kuvveti, enerji nev'lerini, hareketleri, kanûnları, rûhları, melekleri, canlı cansız her varı, yokdan var eden ve hepsini, her ân varlıkda bulunduran, yalnız Odur.] Âlemlerde olan herşeyi, [hiçbiri yok iken, bir anda] yaratdığı gibi, [her zemân, birbirlerinden de var etmekdedir. Kıyâmet zemânı gelince, herşeyi bir ânda] yine yok edecekdir. Her varlığın hâlıkı, yaratanı, sâhibi, hâkimi Odur. Onun hâkimi, âmiri, üstünü yokdur diye inanmak lâzımdır. Her üstünlük, her kemâl sıfat, Onundur. Onda, hiçbir kusûr, hiçbir noksan sıfat yokdur. Dilediğini yapabilir. Yapdıkları, kendine veyâ başkasına fâideli olmak için

değildir. Bir karşılık için yapmaz. Bununla berâber, her işinde, hikmetler, fâideler, lutflar ve ihsânlar vardır.

Kullarına iyi olanı, fâideli olanı vermeğe, kimisine sevâb, kimisine azâb yapmağa mecbûr değildir. Âsîlerin, günâh işliyenlerin hepsini Cennete koysa, fadlına, ihsânına yakışır. İtâ'at, ibâdet edenlerin hepsini Cehenneme atsa, adâletine uygun olur. Fekat müslimânları ve ibâdet edenleri Cennete sokacağını, bunlara sonsuz ni'metler, iyilikler vereceğini, kâfirlere ise, Cehennemde sonsuz azâb edeceğini dilemiş ve bildirmişdir. O, sözünden dönmez. Bütün canlılar îmân etse, itâ'at etse, Ona hiçbir fâidesi olmaz. Bütün âlem kâfir olsa, azgın, taşkın olsa, karşı gelse, Ona hiçbir zarar vermez. Kul, birşey yapmak dileyince, O da isterse, o şeyi yaratır. Kullarının her hareketini ve her şeyi yaratan Odur. O dilemezse, yaratmazsa, hiçbir şey hareket edemez. O dilemezse, kimse kâfir olamaz. Kimse isyan edemez. Küfrü, günâhları diler ise de, bunlardan râzı değildir. Onun işine, kimse karışamaz. Niçin böyle yapdı. Şöyle yapsaydı demeğe, sebebini sormağa kimsenin gücü ve hakkı yokdur. Şirkden, küfrden başka, herhangi büyük günâhı işleyip, tevbesiz ölen kimseyi, dilerse afv eder. Küçük bir günâh için dilerse azâb eder. Kâfir, mürted olarak ölenleri hiç afv etmiyeceğini, bunlara sonsuz azâb edeceğini bildirmişdir.

Müslimân olan, ya'nî **(Ehl-i kıble)** olup, ibâdet eden, fekat, i'tikâdı **(Ehl-i sünnet)** i'tikâdına uymıyan ve tevbe etmeden ölen kimseye, Cehennemde azâb edecek ise de, böyle **(Bid'at sâhibi)** müslimânlar, Cehennemde sonsuz kalmıyacakdır.

Allahü teâlâyı, dünyâda baş gözü ile görmek câizdir. Fekat, kimse görmemişdir. Kıyâmet günü, mahşer yerinde, kâfirlere ve günâhı olan mü'minlere, kahr ve celâl ile; sâlih olan mü'minlere ise, lutf ve cemâl ile görünecekdir. Mü'minler, Cennetde, cemâl sıfatı ile görecekdir. Melekler ve kadınlar da görecekdir.Kâfirler, bundan mahrûm kalacaklardır. Cinnîlerin de mahrûm kalacaklarını bildiren haber kuvvetlidir. Âlimlerin çoğuna göre, (Mü'minlerin makbûl olanları, her sabâh ve akşam, derecesi aşağı olanlar ise, her Cum'a günü ve kadınlar, dünyâ bayramı gibi, yılda birkaç kerre, tecellî-i cemâl ile ve rü'yet ile müşerref olacaklardır).

[Şeyh Abdülhak-ı Dehlevî hazretleri [1], fârisî (**Tekmîl-ül-îmân)** kitâbında buyuruyor ki: Hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, **(Kıyâmet günü Rabbinizi, ondördüncü ayı gördüğünüz gibi görürsünüz!).** Allahü teâlâ dünyâda anlaşılamadan bilineceği gibi, âhiretde de anlaşı-

---

[1] Abdülhak-ı Dehlevî, 1052 [m. 1642] de Delhîde vefât etdi.

lamadan görülecekdir. Ebül Hasen-i Eş'arî ve imâm-ı Süyûtî ve imâm-ı Beyhekî gibi büyük âlimler, meleklerin de Cennetde Allahü teâlâyı göreceklerini bildirmişlerdir. İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe ve başka âlimler, cinnin sevâb kazanmıyacaklarını ve Cennete girmiyeceklerini, ancak mü'min olanlarının Cehennemden kurtulacaklarını bildirdiler. Kadınlar, dünyâdaki bayram günleri gibi senede birkaç kerre göreceklerdir. Mü'minlerin kâmil olanları, her sabâh ve akşam, diğerleri ise Cum'a günleri göreceklerdir. Bu fakîre göre, mü'min kadınlar ve melekler ve cin de bu müjdeye dâhildirler. Fâtımat-üz-zehrâ ve Hadîcet-ül-kübrâ ve Âişe-i sıddîka ve diğer ezvâc-i tâhirât ve Meryem ve Âsiye "radıyallahü teâlâ anhünne ecma'în" gibi kâmil ve ârif hâtûnların diğer kadınlardan müstesnâ tutulmaları uygun olur. İmâm-ı Süyûtî de buna işâret etmekdedir.]

Allahü teâlânın görüleceğine inanmalı, nasıl görüleceği düşünülmemelidir. Çünki, Allahü teâlânın işleri akl ile anlaşılmaz. Dünyâ işlerine benzemez. [Fizik ve kimyâ bilgileri ile ölçülemez.] Allahü teâlânın ciheti, karşıda bulunması yokdur. Allahü teâlâ, madde değildir. Cism değildir. [Element değildir. Karışım, bileşik değildir.] Sayılı değildir. Ölçülmez. Hesâb edilmez. Onda değişiklik olmaz. Mekânlı değildir. Bir yerde değildir. Zemânlı değildir. Öncesi, sonrası, önü arkası, altı üstü, sağı solu yokdur. Bunun için, insan düşüncesi, insan bilgisi, insan aklı, Onun hiçbir şeyini anlıyamaz. Onun nasıl görüleceğini de kavrıyamaz. El, ayak, cihet, yer ve bunlar gibi, Allahü teâlâ için câiz olmıyan kelimelerin, âyet-i kerîmelerde ve hadîs-i şerîflerde bulunması, bizim anladığımız ve bildiğimiz, bugün kullanılan ma'nâlarda değildir. Böyle âyet-i kerîmelere ve hadîs-i şerîflere **(Müteşâbihât)** denir. Bunlara inanmalı, ne ve nasıl olduklarını anlamağa kalkışmamalıdır. Yâhud, bunlar, kısaca veyâ uzun olarak, **(Te'vîl)** olunur. Ya'nî, Allahü teâlâya yakışacak başka ma'nâ verilir. Meselâ, el kelimesi, kudret, enerji demek olur.

Muhammed aleyhisselâm, Allahü teâlâyı, mi'râcda gördü. Bu görmesi, dünyâdaki baş gözü ile görmek gibi değildi. Bir kimse, Allahü teâlâyı dünyâda gördüm dese, o zındıkdır. Evliyânın "kaddesallahü teâlâ esrârehüm ecma'în" görmesi, dünyâ ve âhiret görmeleri gibi değildir. Ya'nî **(Rü'yet)** değildir. Onlara **(Şühûd)** hâsıl olmakdadır. [Ya'nî kalb gözü ile, misâlini görürler.] Evliyâ-i kirâmdan, gördüm diyenler oldu ise de, sekr hâlinde iken, ya'nî akları başlarında değil iken, şühûdü, rü'yet sanmışlardır. Yâhud, te'vîl ederek anlaşılabilecek sözlerden biridir.

Süâl: Allahü teâlânın dünyâda baş gözü ile görülmesinin câiz

olduğu yukarıda bildirilmişdi. Câiz olan bir şeyin hâsıl olduğunu söyliyen kimse, niçin zındık olsun? Vâkı' olduğunu söyliyen kâfir olursa, o şeye câiz denilebilir mi?

Cevâb: Lügatde, câiz demek, olması da, olmaması da uygundur demekdir. Fekat, Eş'arî[1] mezhebinde, rü'yetin câiz olması demek; Allahü teâlâ, bu dünyâda yakın olmanın, karşısında olmanın ve dünyâda yaratmış olduğu fizik kanûnları ile görmenin dışında olarak, insanda bambaşka bir görmek kuvveti yaratmağa kâdirdir demekdir. Meselâ, Çinde bulunan kör bir kimseye, Endülüsdeki sivri sineği göstermeğe veyâ dünyâdaki insana, ayda ve yıldızda bulunanı göstermeğe kâdirdir ve câizdir. Böyle kuvvet, Allahü teâlâya mahsûsdur. İkinci olarak, dünyâda gördüm demek, âyet-i kerîmeye ve âlimlerin söz birliğine uygun değildir. Bunun için, böyle birşeyi söyliyen kimse **(Mülhid)** veyâ **(Zındık)** dır. Üçüncü cevâb olarak deriz ki, dünyâda rü'yetin câiz olması, Onu dünyâda, fizik kanûnları ile olan görmek câiz olur demek değildir. Hâlbuki, Allahü teâlâyı gördüm diyen kimse, başka şeyleri gördüğü gibi gördüm demekdedir. Bu ise, câiz olmıyan bir görmekdir. Bunun gibi, küfre sebeb olan şeyleri söyliyen kimseye mülhid veyâ zındık denir. [Mevlânâ Hâlid hazretleri], bu cevâblardan sonra (Dikkat ediniz!) buyuruyor. Bununla, ikinci cevâbın dahâ sağlam olduğuna işâret ediyor. [**(Mülhid)** ve **(Zındık)**, kendisinin müslimân olduğunu söyler. **(Mülhid)** bu sözünde samîmîdir. Kendisinin müslimân olduğuna, doğru yolda bulunduğuna inanmakdadır. **(Zındık)** ise, İslâm düşmanıdır. İslâmiyyeti içerden yıkmak, müslimânları aldatmak için müslimân görünmekdedir.]

Allahü teâlâ üzerinden, gece gündüz ve zemân geçmesi düşünülemez. Allahü teâlâda, hiçbir bakımdan, hiçbir değişiklik olmıyacağı için, geçmişde, gelecekde şöyledir, böyledir denemez. Allahü teâlâ, hiçbir şeye hulûl etmez. Hiçbir şeyle birleşmez. [Şî'îlerin, hazret-i Alîye hulûl etmişdir diyen **(Nusayrî)** ismindeki fırkaları kâfir olmakdadır.] Allahü teâlânın zıddı, tersi, benzeri, ortağı, yardımcısı, koruyucusu yokdur. Anası, babası, oğlu, kızı, eşi yokdur. Her zemân, herkes ile hâzır ve herşeyi muhît ve nâzırdır. Herkese can damarından dahâ yakındır. Fekat, hâzır olması, ihâta etmesi, berâber ve yakın olması, bizim anladığımız gibi değildir. Onun yakınlığı, âlimlerin ilmi, fen adamlarının zekâsı ve Evliyânın "kaddesallahü teâlâ esrârehüm ecma'în" keşf ve şühûdü ile anlaşılamaz. Bunların iç yüzünü, insan aklı kavrıyamaz. Allahü teâlâ, zâtında ve sıfatlarında birdir, hiçbirinde değişiklik, başkalaşmak olmaz. Te-

---

[1] Ebülhasen Alî bin İsmâîl Eş'arî, 330 [m. 941] de Bağdâdda vefât etdi.

fekkerû fî âlâillâhi ve lâ tetefekkerû fî zâtillâhi. Birinci cild, 46.cı mektûbu okuyunuz!

Allahü teâlânın ismleri **(Tevkîfî)**dir. Ya'nî, islâmiyyetde bildirilen ismleri söylemek câiz olup, bunlardan başkasını söylemek câiz değildir. [Meselâ Allahü teâlâya âlim denir. Fekat, âlim demek olan fakîh denmez. Çünki, islâmiyyet, Allahü teâlâya fakîh dememişdir. Bunun gibi, Allah adı yerine, tanrı demek câiz değildir. Çünki tanrı, ilah, ma'bûd demekdir. Meselâ, hindlilerin tanrıları inekdir, denilmekdedir. (Birdir Allah, Ondan başka tanrı yok) denilebilir. Başka dillerdeki Dieu, Gott ve God kelimeleri de, ilah, ma'bûd ma'nâsına kullanılabilir. Allah adı yerine kullanılamaz.]

Allahü teâlânın ismleri sonsuzdur. Binbir ismi var diye meşhûrdur. Ya'nî, ismlerinden binbir dânesini insanlara bildirmişdir. Muhammed aleyhisselâmın dîninde, bunlardan doksandokuzu bildirilmişdir. Bunlara **(Esmâ-i hüsnâ)** denir.

Allahü teâlânın **(Sıfât-ı zâtiyye)**si altıdır. [Bunları yukarıda bildirmişdik.] **(Sıfât-ı sübûtiyye)**si, **(Mâtürîdiyye)** mezhebinde sekizdir. **(Eş'ariyye)** mezhebinde ise yedidir. Bu sıfatları da, zâtı gibi, ezelîdir, ebedîdir. Ya'nî sonsuz olarak vardırlar. Mukaddesdirler. Mahlûkların sıfatları gibi değildirler. Akl ile, zan ile ve dünyâdakilere benzetilerek anlaşılamazlar. Allahü teâlâ, bu sıfatlarından birer örnek, insanlara ihsân buyurmuşdur. Bunları görerek, Allahü teâlânın sıfatları biraz anlaşılabilir. İnsan, Allahü teâlâyı anlıyamıyacağı için, Allahü teâlâyı düşünmek, anlamağa kalkışmak câiz değildir. Allahü teâlânın sekiz sıfât-ı sübûtiyyesi, zâtının aynı da değildir, gayrı da değildir. Ya'nî sıfatları, kendisi değildir. Kendisinden başka da değildir. Bu sekiz sıfat:

Hayât, ilm, sem', basar, kudret, kelâm, irâde ve **tekvîn'**dir. Eş'ariyye mezhebinde, tekvîn sıfatı, kudret sıfatı ile birdir. Meşiyyet de, irâde demekdir.

Allahü teâlânın sekiz sıfatından herbiri basîtdir, bir hâldedir. Hiçbirinde, hiçbir değişiklik olmaz. Fekat, mahlûklara te'alluk bakımından herbiri çokdur. Bir sıfatın mahlûklara te'alluku, etkisi bakımından çok olması, bunun basît olmasına zarar vermez. Bunun gibi, Allahü teâlâ, bu kadar çeşidli mahlûkları yaratdı ve hepsini, her ân, yok olmakdan korumakdadır. Fekat, O, yine birdir. Onda değişiklik olmaz. Her mahlûk, her ân, her bakımdan Ona muhtâcdır. O, hiç kimseye muhtâc değildir.

2 — Îmân edilmesi, inanılması lâzım olan altı şeyden ikincisi: **(Onun meleklerine inanmakdır).** Melek, elçi, haber verici veyâ

kuvvet demekdir. Melekler, cismdir. Latîfdir. Gaz hâlinden de dahâ latîfdirler. Nûrânîdirler. Diridirler. Akllıdırlar. İnsanlardaki kötülükler, meleklerde yokdur. Her şekle girebilirler. Gazlar, sıvı ve katı olduğu gibi ve katı olunca, şekl aldığı gibi, melekler de güzel şekller alabilirler. Melekler, büyük insanların bedeninden ayrılan rûhlar değildirler. Hıristiyanlar, melekleri, böyle rûh zan ediyor. Enerji, kuvvet gibi, maddesiz de değildirler. Eski felesoflardan bir kısmı, böyle zan ediyordu. Hepsine **(Melâike)** denir. Melekler, her canlıdan önce yaratıldı. Onun için, kitâblara îmândan önce, meleklere îmân edilmesi bildirildi. Kitâblar da, Peygamberlerden öncedir. Kur'ân-ı kerîmde de, inanılacak şeylerin ismi, bu sıra ile bildirilmekdedir.

Meleklere îmân şöyle olmalıdır: Melekler, Allahü teâlânın kullarıdır. Ortakları değildir. Kızları değildir. Kâfirler, müşrikler, öyle zan etdiler. Allahü teâlâ, meleklerin hepsini sever. Allahü teâlânın emrlerine itâ'at ederler. Günâh işlemezler. Emrlere isyân etmezler. Erkek ve dişi değildirler. Evlenmezler. Çocukları olmaz. Hayât sâhibi, diridirler. Abdüllah ibni Mes'ûddan "radıyallahü anh" gelen haberde, meleklerden bir kısmının çocukları olduğu, İblîs ve cin bunlardan olduğu bildirilmekde ise de, bunun cevâbı kitâblarda uzun yazılıdır. Allahü teâlâ, insanları yaratacağını buyurduğu zemân, (Yâ Rabbî! Yer yüzünü ifsâd edecek ve kan dökecek mahlûkları mı yaratacaksın?) gibi meleklerin **(Zelle)** denilen süâlleri, bunların ma'sûm, günâhsız olmalarına zarar vermez.

Sayısı ençok olan mahlûk meleklerdir. Bunların sayılarını Allahü teâlâdan başka kimse bilmez. Göklerde, meleklerin ibâdet etmedikleri, boş bir yer yokdur. Göklerin her yeri, rükû'da veyâ secdede olan meleklerle doludur. Göklerde, yerlerde, otlarda, yıldızlarda, canlılarda, cansızlarda, yağmur damlalarında, ağaçların yapraklarında, her molekülde, her atomda, her reaksiyonda, her hareketde, herşeyde meleklerin vazîfeleri vardır. Her yerde, Allahü teâlânın emrlerini yaparlar. Allahü teâlâ ile mahlûkları arasında vâsıtadırlar. Ba'zıları, diğer meleklerin âmiridir. Ba'zıları, Peygamberlere haber getirir. Ba'zıları, insanların kalbine iyi düşünce getirir ki, buna **(İlhâm)** denir. Ba'zılarının, insanlardan ve bütün mahlûklardan haberi yokdur. Allahü teâlânın cemâli karşısında kendilerinden geçmişlerdir. Herbirinin belli yeri vardır. Oradan ayrılamazlar. Ba'zısının iki, ba'zısının dört veyâ dahâ çok kanadı vardır. [Her hayvanın kanadı ve tayyârelerin kanadları, kendilerinin yapısında olup, birbirlerine benzemediği gibi, meleklerin kanadı da, kendi cinslerindendir. İnsan, görmediği, bilmediği birşeyin adını

işitince, bunu bildiği şeyler gibi zan edip aldanır. Meleklerin kanadları vardır. İnanırız. Fekat, nasıl olduğunu bilemeyiz. Kiliselerde ve ba'zı mecmû'a ve filmlerde, melek diye görülen kanadlı kadın resmleri uydurmadır. Müslimânlar böyle resm yapmaz. Müslimân olmıyanların yapdığı bu bozuk resmleri doğru sanmamalı, düşmanlara aldanmamalıdır.] Cennet melekleri, Cennetdedir. Bunların büyüklerinin adı **(Rıdvân)**dır. Cehennem meleklerine **(Zebânî)** denir. Bunlar, Cehennemde emr olunan vazîfelerini yapar. Cehennem ateşi bunlara zarar vermez. Denizin balığa zararlı olmaması gibidir. Cehennem zebânîlerinin büyükleri ondokuzdur. En büyüğünün ismi **(Mâlik)**dir.

Her insanın hayr ve şer, bütün işlerini yazan, ikisi gece, ikisi gündüz gelen dört meleğe, **(Kirâmen kâtibîn)** veyâ **(Hafaza melekleri)** denir. Hafaza meleklerinin, bunlardan başka olduğu da, bildirilmişdir. Sağ tarafdaki melek, soldakinin âmiridir ve iyi işleri ve ibâdetleri yazar. Soldaki, kötülükleri yazar. Kabrlerde, kâfirlere ve âsî müslimânlara azâb edecek melekler ve kabrde süâl soracak melekler vardır. Süâl meleklerine **(Münker** ve **Nekîr)** denir. Mü'minlere soranlara **(Mübeşşir** ve **Beşîr)** de denir.

Meleklerin birbirlerinden üstünlükleri vardır. En üstünleri dörtdür. Bunların birincisi **(Cebrâîl)** aleyhisselâmdır. Bunun vazîfesi, Peygamberlere **(Vahy)** getirmek, emr ve yasakları bildirmekdir. İkincisi **(Sûr)** denilen boruyu üfürecek olan **(İsrâfîl)** aleyhisselâmdır. Sûru iki def'a üfürecekdir. Birincisinde, Allahü teâlâdan başka her diri ölecekdir. İkincisinde, hepsi tekrâr dirilecekdir. Üçüncüsü, **(Mikâîl)** aleyhisselâmdır. Ucuzluk, pahalılık, kıtlık, bolluk, [İktisâdî nizâm] yapmak, [ferâhlık ve huzûr getirmek] ve her maddeyi hareket etdirmek, bunun vazîfesidir. Dördüncüsü, **(Azrâîl)** aleyhisselâmdır. İnsanların rûhunu alan budur. [Fârisî dilinde rûha, can denir.] Bu dört melekden sonra üstün olan melekler, dört sınıfdır: **(Hamele-i Arş)** denen melekler, dört dânedir. Kıyâmetde sekiz olacaklardır. Huzûr-i ilâhîde bulunan meleklere, **(Mukarrebîn)** denir. Azâb meleklerinin büyüklerine, **(Kerûbiyân)** denir. Rahmet meleklerine, **(Rûhâniyân)** denir. Bunların hepsi, meleklerin, havâssı, ya'nî üstünleridir. Bunlar, Peygamberlerden başka "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât", bütün insanlardan dahâ üstündür. Müslimânların sâlihleri ve velîleri, meleklerin avâmından, ya'nî, aşağılarından dahâ efdal, dahâ üstündür. Meleklerin avâmı, müslimânların avâmından, ya'nî âsî ve fâsıklardan efdaldir.

Kâfirler ise, her mahlûkdan dahâ aşağıdır. Sûrun birinci üfürülmesinde, dört büyük melekden ve hamele-i Arşdan başka, bü-

tün melekler de yok olacakdır. Bundan sonra, hamele-i Arş ve dahâ sonra dört melek yok olacakdır. İkincisinde, önce bütün melekler dirilecekdir. Hamele-i Arş ile bu dört melek, sûrun ikinci üfürülmesinden önce dirilecekdir. Demek ki, bu melekler, bütün canlılardan önce yaratıldıkları gibi, her canlıdan sonra yok olacaklardır.

3 — Îmân edilmesi lâzım olan altı şeyden üçüncüsü: **(Allahü teâlânın indirdiği kitâblarına inanmakdır).** Allahü teâlâ, bu kitâbları, melek ile, ba'zı Peygamberlerin mübârek kulaklarına söyliyerek, ba'zılarına ise, levha üzerinde yazılı olarak, ba'zılarına da, meleksiz işitdirerek indirdi. Bu kitâbların hepsi Allahü teâlânın kelâmıdır. Ebedî ve ezelîdirler. Mahlûk değildirler. Bunlar, meleklerin veyâ Peygamberlerin kendi sözleri değildir. Allahü teâlânın kelâmı, bizim yazdığımız ve zihnlerimizde tutduğumuz ve söylediğimiz kelâm gibi değildir. Yazıda, sözde ve zihnde bulunmak gibi değildir. Harfli ve sesli değildir. Allahü teâlânın ve sıfatlarının nasıl olduğunu, insan anlıyamaz. Fekat, o kelâmı, insanlar okur. Zihnlerde saklanır ve yazılır. Bizimle berâber olunca, hâdis olur. Allahü teâlânın kelâmı, insanlarla berâber olunca, mahlûk ve hâdisdir. Allahü teâlânın kelâmı olduğu düşünülünce, kadîmdir.

Allahü teâlânın indirdiği kitâbların hepsi hakdır, doğrudur. Yalan, yanlış olamaz. Cezâ, azâb yapacağım deyip de afv etmesi câiz denildi ise de, bizim bilemediğimiz şartlara veyâ Onun irâdesine, isteğine bağlıdır. Yâhud, kulun hak etdiği azâbı afv eder demekdir. Cezâyı, azâbı bildiren kelâm, birşeyi haber vermek değildir ki, afv edince, yalancılık olsun. Allahü teâlânın va'd etdiği ni'metleri vermemesi câiz değil ise de, azâbları afv etmesi câizdir. Akl da, âyet-i kerîmeler de, böyle olduğunu göstermekdedir.

Bir mâni', sıkıntı olmadıkça, âyet-i kerîmelere ve hadîs-i şerîflere, açıkça anlaşılan ma'nâları vermek lâzımdır. Bunlara benziyen başka ma'nâ vermek câiz değildir. [Kur'ân-ı kerîm ve hadîs-i şerîfler Kureyş lügatı ve lehcesi iledir. Kelimelere, bindörtyüz sene önce, Hicâzda kullanılan ma'nâları vermek lâzımdır. Zemânla değişip, bugün kullanılan ma'nâları vererek terceme yapmak doğru değildir.] **(Müteşâbihât)** denilen âyet-i kerîmelerde, anlaşılamıyan gizli ma'nâlar vardır. Bunların ma'nâsını, ancak Allahü teâlâ bilir ve kendilerine **(İlm-i ledünnî)** verilen pek az seçilmiş büyükler, kendilerine bildirildiği kadar, anlıyabilirler. Başka kimse anlıyamaz. Onun için, müteşâbih âyetlerin, Allah kelâmı olduğuna îmân etmeli, ma'nâlarını araşdırmamalıdır. Eş'arî mezhebindeki âlimler, böyle âyetleri, kısaca veyâ geniş olarak **(Te'vîl)** etmek câiz olur dedi. Te'vîl demek, kelimenin çeşidli ma'nâları arasından

meşhûr olmıyanı seçmek demekdir. Meselâ İsrâ sûresinde, **(Allahın eli, onların ellerinin üstündedir)** meâlindeki âyet-i kerîme, Allahü teâlânın kelâmıdır. Allahü teâlâ, bununla neyi murâd ediyor ise, öylece inandım demelidir. Bunun ma'nâsını ben anlıyamam, ancak Allahü teâlâ bilir demek, en iyi yoldur. Yâhud Allahü teâlânın ilmi, bizim ilmimiz gibi değildir. İrâdesi bizim irâdemize benzemez. Allahü teâlânın eli de, kulların elleri gibi değildir.

Allahü teâlânın indirdiği kitâblarda, ba'zı âyetlerin yalnız okunması, yâhud yalnız ma'nâsı veyâ ikisi birden **(Nesh)** edilmiş, Allahü teâlâ tarafından değişdirilmişdir. Kur'ân-ı kerîm, bütün kitâbları nesh etmiş, hükmlerini yürürlükden kaldırmışdır. Kur'ân-ı kerîmde, kıyâmete kadar, hiçbir zemân, yanlışlık, unutulmak, ziyâde ve noksanlık olmaz. Geçmişdeki ve gelecekdeki bütün ilmler, Kur'ân-ı kerîmde vardır. Bunun için, bütün semâvî kitâblardan üstün ve kıymetlidir. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" en büyük mu'cizesi, Kur'ân-ı kerîmdir. Bütün insanlar ve cin bir araya gelse, hepsi, Kur'ân-ı kerîmin en kısa bir sûresi gibi bir söz söyliyebilmek için uğraşsalar, söyliyemezler. Arabistânın belîg, edîb, fasîh şâirleri bir araya geldi. Çok uğraşdılar. Bir kısa âyet gibi bir söz söyliyemediler. Kur'ân-ı kerîme karşı duramadılar. Şaşkına döndüler. Allahü teâlâ, islâm düşmanlarını, Kur'ân-ı kerîm karşısında âciz, mağlûb etmekdedir. Kur'ân-ı kerîmin belâgati, insan gücünün üstündedir. İnsanlar, onun gibi söylemekden âciz kalmakdadır. Kur'ân-ı kerîmin âyetleri, insanların nazmına, veznli olmıyan nesrine, kâfiyeli sözlerine benzemiyor. Bununla berâber, Arabistândaki edîblerin, kullandığı harflerle söylenmişdir.

Semâvî kitâblardan bize bildirileni yüz dörtdür. Bunlardan on suhuf **(Âdem)** aleyhisselâma, elli suhuf Şis **(Şît)** aleyhisselâma, otuz suhuf **(İdrîs)** aleyhisselâma, on suhuf **(İbrâhîm)** aleyhisselâma indirildiği meşhûrdur. **(Tevrât)** kitâbı Mûsâ aleyhisselâma, **(Zebûr)** kitâbı Dâvüd aleyhisselâma, **(İncîl)** kitâbı Îsâ aleyhisselâma ve **(Kur'ân-ı kerîm)** Muhammed aleyhisselâma indirilmişdir.

Bir insan, emr vermek veyâ yasak etmek veyâ birşey sormak, bir haber vermek istese, önce bunları zihnde düşünür, hâzırlar. Zihnde bulunan bu ma'nâlara **(Kelâm-ı nefsî)** derler. Bu ma'nâlara arabî, fârisî veyâ türkçe denemez. Çeşidli dillerde söylenmesi, bunların başka başka ma'nâlar almasına sebeb olmaz. Bu ma'nâları anlatan sözlere **(Kelâm-ı lafzî)** denir. Kelâm-ı lafzî, çeşidli dillerle anlatılabilir. Bundan anlaşılıyor ki, kelâm-ı nefsî, başka sıfatlar gibi, meselâ ilm, irâde, görmek... gibi, kelâm sâhibinde bulunan, basît, değişmez, ayrı bir sıfatdır. Kelâm-ı lafzî ise, kelâm-ı

nefsîyi anlatan ve insanın kulağına gelen ve söyliyenin ağzından çıkan harfler topluluğudur. İşte Allahü teâlânın kelâmı, hiç susmak olmıyan ve mahlûk olmıyan ve zâtı ile bulunan, ezelî ve ebedî bir kelâmdır. Sıfât-ı zâtiyyesinden ve ilm, irâde gibi, sıfât-ı sübûtiyyelerinden başka olarak, başlı başına bir sıfatdır.

Kelâm sıfatı da basîtdir. Hiç değişmez. Harfli, sesli değildir. Emr, yasak, haber vermek gibi ve arabî, fârisî, ibrânî, türkçe, süryânî olmak gibi başkalaşması, parçalanması yokdur. Böyle şekller almaz. Yazılmaz. Zihn, kulak ve dil gibi âletlere, vâsıtalara muhtâc değildir. Hangi dil ile söylemek istense, söylenebilir. Böylece, arabî söylenirse, Kur'ân-ı kerîm denir. İbrânî olarak söylenirse, Tevrâtdır. Süryânî olunca, İncîldir. [**(Şerh-ul-mekâsid)**[1] kitâbında, yunânî söylenirse İncîl, süryânî olunca, Zebûrdur diyor.]

Kelâm-ı ilâhî çeşidli şeyleri bildirir. Kıssaları, ya'nî olayları bildirirse **(Haber)** olur. Böyle olmazsa, **(İnşâ)** olur. Yapılması lâzım olan şeyleri bildirirse, **(Emr)** olur. Yasakları bildirirse, **(Nehy)** olur. Fekat, kelâm-ı ilâhîde hiç değişiklik ve çoğalmak olmaz. İnen kitâbların ve sahîfelerin hepsi, Allahü teâlânın kelâm sıfatındandırlar. Kelâm sıfatından, ya'nî kelâm-ı nefsîdendirler. Arabî olunca, Kur'ân-ı kerîmdir. Harfli olup, yazılan ve söylenen ve işitilen ve zihnde ezberlenen, nazm hâlinde indirilen vahye **(Kelâm-ı lafzî)** ve **(Kur'ân-ı kerîm)** denir. Bu kelâm-ı lafzî, kelâm-ı nefsîyi gösterdiği için, buna da, kelâm-ı ilâhî ve sıfât-ı ilâhî demek câizdir. Hepsine Kur'ân-ı kerîm denildiği gibi, parçalarına da Kur'ân denilir.

Kelâm-ı nefsînin mahlûk olmadığını, kadîm olduğunu, doğru yolun âlimleri sözbirliği ile söylemekdedir. Kelâm-ı lafzînin hâdis veyâ kadîm olmasında sözbirliği yokdur. Hâdis olduğunu bildirenlerden bir kısmı, kelâm-ı lafzînin hâdis olduğunu söylememelidir dedi. Eğer, hâdis denilirse, kelâm-ı nefsînin hâdis olduğu anlaşılabilir buyurdular. En iyi söz de budur. İnsanların zihni, birşeyi göstereni işitince, hemen o şeyi hâtırlar. Ehl-i sünnet âlimlerinden, Kur'ân-ı kerîm hâdisdir diyenlerin bu sözü, ağzımızla okuduğumuz, ses ve kelimelerin mahlûk olduğunu bildirmekdedir. Ehl-i sünnet âlimleri sözbirliği ile, kelâm-ı lafzînin de, nefsînin de, Allah kelâmı olduğunu söylediler. Bu sözde, mecaz yoluna sapanlar oldu ise de, Kelâm-ı nefsî Allah kelâmıdır demek, Allahü teâlânın kelâm sıfatıdır demekdir. Kelâm-ı lafzî Allah kelâmıdır demek, Allahü teâlâ onun hâlıkıdır demekdir.

---

[1] Şerh-ül-mekâsidi Sa'düddîn Teftâzânî yazmış, 792 [m. 1389] da Semerkandda vefât etmişdir.

Süâl: Yukarıdaki yazılardan anlaşılıyor ki, Allahü teâlânın ezelî olan kelâmı işitilmez. Allah kelâmını işitdim demek, okunan ses ve kelimeleri işitdim demek olur. Yâhud, okunan ses ve ezelî olan kelâm-ı nefsîyi anladım demek olur. Bütün Peygamberler, hattâ herkes, bu iki şekilde de işitebilmekdedir. Mûsâ aleyhisselâmı, (kelîmullah) diye ayırmanın sebebi nedir?

Cevâb: Mûsâ aleyhisselâm, âdet-i ilâhiyyenin dışında olarak, harfsiz, sessiz olan kelâm-ı ezelîyi işitdi. Cennetde, anlaşılamaz ve anlatılamaz olarak, Allahü teâlâ görüleceği gibi, anlatılamaz olarak işitdi. Başka kimse, böyle işitmedi. Yâhud, Allah kelâmını, sesle işitdi. Fekat, yalnız kulakla değil. Vücûdünün her zerresi, her yandan işitdi. Yâhud, yalnız ağaç tarafından işitdi. Fekat, ses ile değildi. Hava titreşimi veyâ başka olaylarla işitmedi. Bu üç hâlden biri ile işitdiği için **(Kelîmullah)** adına kavuşdu. Muhammed aleyhissalâtü vesselâmın, mi'râc gecesinde, kelâm-i ilâhîyi işitmesi ve Cebrâîl aleyhisselâmın vahy alırken işitmesi de böyle idi.

4 — Îmân edilmesi, inanılması lâzım olan altı şeyden dördüncüsü, **(Allahü teâlânın Peygamberlerine inanmakdır).** İnsanları, Allahü teâlânın beğendiği yola kavuşdurmak, doğru yolu göstermek için gönderilmişlerdir. Rüsül, resûller demekdir. Lügatde, gönderilmiş zât ve haberci demekdir. İslâmiyyetde **(Resûl)** demek, yaratılışı, huyu, ilmi, aklı, zemânında bulunan bütün insanlardan üstün, kıymetli, muhterem bir zât demekdir. Hiçbir kötü huyu, beğenilmiyecek hâli yokdur. Peygamberlerde **(İsmet)** sıfatı vardır. Ya'nî Peygamber olduğu bildirilmeden önce ve bildirildikden sonra, küçük ve büyük hiçbir günâh işlemez. [İslâmiyyeti içerden yıkmak istiyen kâfirler, Muhammed aleyhisselâm Peygamber olmadan önce, heykellerin önünde kurban keserdi diyorlar ve mezhebsizlerin kitâblarını da vesîka olarak gösteriyorlar. Bu çirkin iftirâlarının yalan olduğu, yukarıdaki satırlardan anlaşılmakdadır.] Peygamber olduğu bildirildikden sonra, Peygamber olduğu yayılıncaya, anlaşılıncaya kadar, körlük, sağırlık ve benzerleri ayb ve kusûrları da olmaz. Her Peygamberde yedi sıfatın bulunduğuna inanmak lâzımdır: **Emânet, sıdk, teblîg, adâlet, ismet, fetânet** ve **emnül-azl.** Ya'nî Peygamberlikden azl edilmezler. Fetânet, çok akıllı, çok anlayışlı demekdir.

Yeni bir din getiren Peygambere **(Resûl)** denir. Yeni din getirmeyip, insanları, önceki dîne da'vet eden Peygambere **(Nebî)** denir. Emrleri teblîg etmekde ve insanları, Allahü teâlânın dînine çağırmakda, Resûl ile Nebî arasında bir ayrılık yokdur. Peygamberlere îmân etmek, aralarında hiçbir fark görmiyerek, hepsinin

sâdık, doğru sözlü olduğuna inanmak demekdir. Onlardan birine inanmıyan kimse, hiçbirine inanmamış olur.

Peygamberlik; çalışmakla, açlık, sıkıntı çekmekle ve çok ibâdet yapmakla ele geçmez. Yalnız Allahü teâlânın ihsânı, seçmesi ile olur. İnsanların dünyâdaki ve âhiretdeki işlerinin düzgün ve fâideli olması için ve zararlı işlerden koruyup, selâmete, hidâyete, râhata kavuşdurmak için, Peygamberler vâsıtası ile dinler gönderilmişdir. Düşmanları çok olduğu ve alay etdikleri, üzdükleri hâlde, Allahü teâlânın, inanmak için ve yapmak için olan emrlerini insanlara teblîg etmekde, bildirmekde, düşmanlardan korkmamış, göz kırpmamışlardır. Allahü teâlâ, Peygamberlerin sıdk sâhibi olduklarını, doğru söylediklerini göstermek için, Onları mu'cizelerle kuvvetlendirdi. Hiç kimse bu mu'cizelere karşı gelemedi. Peygamberi kabûl edip inanan kimseye, o Peygamberin **(Ümmeti)** denir. Kıyâmet gününde, ümmetlerinden, günâhı çok olanlara şefâ'at etmeleri için izn verilecek ve şefâ'atleri kabûl olacakdır. Ümmetlerinden, âlim, sâlih, Velî olanlarına da, şefâ'at etmeleri için Allahü teâlâ izn verecek ve şefâ'atlerini kabûl buyuracakdır. Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât", mezârlarında, bizim bilmediğimiz bir hayât ile diridir. Mübârek vücûdlarını toprak çürütmez. Bunun içindir ki, hadîs-i şerîfde, **(Peygamberler, mezârlarında, nemâz kılarlar ve hac ederler)** buyuruldu.

[Şimdi, Arabistânda bulunan **(Vehhâbî)** adındaki kimseler, bu hadîs-i şerîflere inanmıyorlar. Bunlara inanan hakîkî müslimânlara kâfir diyorlar. Ma'nâları açık olmayıp, şübheli olan nassları yanlış te'vîl etdikleri için, kendileri kâfir olmuyor ise de, **(Bid'at sâhibi)** oluyorlar. Müslimânlara çok zarar veriyorlar. Vehhâbîlik, Muhammed bin Abdülvehhab isminde Necdli bir ahmak tarafından kuruldu. İngiliz câsûsu Hempher, İbni Teymiyyenin[1] sapık fikrlerini ileri sürerek, bunu aldatdı. Abduh[2] ismindeki bir Mısrlının kitâbları ile, türklere ve her yere yayıldı. Bunların beşinci mezheb değil, dalâletde, yanlış yolda olduklarını, **(Ehl-i sünnet)** âlimleri, yüzlerce kitâblarında bildirmişlerdir. **(Se'âdet-i ebediyye)** ve **(Kıyâmet ve Âhiret)** kitâblarında bunlar uzun bildirilmişdir. Allahü teâlâ, genç din adamlarını ingilizlerin çıkardığı, vehhâbîlik yoluna kaymakdan muhâfaza buyursun. Hadîs-i şerîfler ile medh olunan **(Ehl-i sünnet)** âlimlerinin yolundan ayırmasın!]

Peygamberlerin "aleyhimüsselâm" mübârek gözleri uyurken,

---

[1] Ahmed ibni Teymiyye, 728 [m. 1328] de Şâmda vefât etdi.
[2] Muhammed Abduh, 1323 [m. 1905] de Mısrda vefât etdi.

kalb gözleri uyumaz. Peygamberlik vazîfelerini görmekde, Peygamberlik üstünlüklerini taşımakda, bütün Peygamberler müsâvîdir. Yukarıda bildirdiğimiz yedi şey, hepsinde vardır. Peygamberler, Peygamberlikden azl edilmez, atılmaz. Velîlerden ise, evliyâlık alınabilir. Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" insandan olur. Cinden, melekden insanlara Peygamber olmaz. Cin ve melek, Peygamberlerin derecelerine yükselemez. Peygamberlerin, birbirleri üzerinde, şerefleri, üstünlükleri vardır. Meselâ ümmetlerinin çok olması, gönderildikleri memleketlerin büyük olması, ilm ve ma'rifetlerinin çok yerlere yayılması, mu'cizelerinin dahâ çok ve devâmlı olması ve kendileri için ayrı kıymetler ve ihsânlar bulunması gibi üstünlükler bakımından, âhir zemân Peygamberi **(Muhammed)** aleyhisselâm, bütün Peygamberlerden dahâ üstündür. Ülül'azm olan Peygamberler, böyle olmıyanlardan ve Resûller, resûl olmıyan Nebîlerden dahâ üstündürler.

Peygamberlerin "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" sayısı belli değildir. Yüzyirmidörtbinden çok oldukları meşhûrdur. Bunlardan üçyüzonüç veyâ üçyüzonbeş adedi Resûldür. Bunların içinden de, altısı dahâ yüksekdir. Bunlara **(Ülül'azm)** Peygamberler denir. Ülül'azm Peygamberler, **Âdem, Nûh, İbrâhîm, Mûsâ, Îsâ** ve **Muhammed Mustafâ**dır "aleyhimüssalâtü vesselâm".

Peygamberlerin içinde otuzüç adedi meşhûrdur. Bunların ismleri: **Âdem, İdrîs, Şît** veyâ **(Şîs), Nûh, Hûd, Sâlih, İbrâhîm, Lût, İsmâ'îl, İshak, Ya'kûb, Yûsüf, Eyyûb, Şu'ayb, Mûsâ, Hârun, Hıdır, Yûşa' bin Nûn, İlyâs, Elyesa', Zülkifl, Şem'un, İşmoil, Yûnüs bin Metâ, Dâvüd, Süleymân, Lokmân, Zekeriyyâ, Yahyâ, Uzeyr, Îsâ bin Meryem, Zülkarneyn** ve **Muhammed** aleyhi ve aleyhimüssalâtü vesselâmdır.

Bunlardan, yalnız yirmisekizinin ismleri Kur'ân-ı kerîmde bildirilmişdir. Şît, Hıdır, Yûşa', Şem'un ve İşmoil bildirilmemişdir. Bu yirmisekizden Zülkarneyn, Lokmân, Uzeyrin ve Hıdırın Peygamber olup olmadıkları kat'i belli değildir. **(Mektûbât-ı Ma'sûmiyye)** C. 2, 36.cı mektûbda, Hıdır aleyhisselâmın Peygamber olduğunu bildiren haberlerin kuvvetli olduğunu yazmakdadır. 182.ci mektûbda, Hıdır aleyhisselâmın, insan şeklinde görülmesi ve ba'zı işleri yapması, Onun hayâtda olduğunu göstermez. Allahü teâlâ Onun ve birçok Peygamberlerin ve velîlerin rûhlarının insan şeklinde görülmesine izn vermişdir. Onları görmek hayâtda olduklarını göstermez, demekdedir. Zülkifl aleyhisselâmın ikinci ismi Harkıldır. Bunun İlyâs veyâ İdrîs yâhud Zekeriyyâ aleyhisselâm olduğunu söyliyenler de vardır.

İbrâhîm aleyhisselâm, Halîlullahdır. Çünki, bunun kalbinde, Allahü teâlânın sevgisinden başka, hiçbir mahlûkun sevgisi yokdu. Mûsâ aleyhisselâm, Kelîmullahdır. Çünki, Allahü teâlâ ile konuşdu. Îsâ aleyhisselâm, Kelimetullahdır. Çünki, babası yokdur. Yalnız (OL) kelime-i ilâhiyyesi ile anasından dünyâya geldi. Bundan başka, Allahü teâlânın hikmet dolu kelimelerini, va'z vererek, insanların kulaklarına ulaşdırırdı.

Âdem oğullarının en üstünü, en şereflisi, en kıymetlisi ve mahlûkların yaratılmasına sebeb olan **Muhammed** aleyhisselâm, Habîbullahdır. Onun Habîbullah olduğunu ve büyüklüğünü, üstünlüğünü gösteren şeyler pek çokdur. Bunun için, Ona, mağlûb olmak, bozguna uğramak gibi sözler söylenemez. Kıyâmetde, herkesden önce kabrden kalkacakdır. Mahşer yerine önce gidecekdir. Cennete herkesden önce girecekdir. Mu'cizeleri, sayılmakla bitmez ve saymağa insan gücü yetişmez ise de, mi'râc mu'cizesini yazmakla, yazılarımızı süsliyelim:

Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" yatağında iken uyandırılıp, mübârek bedeni ile, Mekke şehrinden Kudüsdeki Mescid-i aksâya ve oradan göklere ve yedinci gökden sonra, Allahü teâlânın dilediği yerlere götürüldü. Mi'râca, böylece inanmak lâzımdır. [İsmâ'îlî sapık fırkasında olanlar ve islâm âlimi şekline bürünen din düşmanları, mi'râc bir hâl idi, yalnız rûh ile oldu. Beden ile gitmedi diyerek ve yazarak gençleri aldatmağa çalışıyorlar. Böyle bozuk kitâbları almamalı, bunlara aldanmamalıdır. Mi'râcın nasıl olduğu, birçok kıymetli kitâblarda, meselâ **(Şifâ-i şerîf)**[1]de uzun yazılıdır. **(Se'âdet-i ebediyye)** kitâbında da geniş anlatılmışdır.] Mekke-i mükerremeden **(Sidre-tül-müntehâ)**ya kadar, Cebrâîl aleyhisselâm ile birlikde gitdi. **(Sidre-tül-müntehâ),** altıncı ve yedinci göklerde bir ağaçdır ki, bütün bilgiler ve bütün yükselişler oradan ileri geçemez. Resûl-i ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimiz, Sidrede, Cebrâîl aleyhisselâmı, altıyüz kanadı ile kendi şeklinde gördü. Cebrâîl aleyhisselâm Sidrede kaldı. Mekkeden Kudüs-i şerîfe kadar veyâ yedinci göke kadar, (Burak) üstünde götürüldü. **(Burak),** beyâz renkli, katırdan küçük ve merkebden büyük bir Cennet hayvanıdır. Dünyâ hayvanlarından değildir. Erkekliği, dişiliği yokdur. Çok hızlı giderdi. Gözün görebildiği uzaklığa ayağını basardı. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", **(Mescid-i aksâ)**da, Peygamberlere imâm olup, yatsı yâhud sabâh nemâzını kıldırdı. Peygamberlerin rûhları, kendi insan şekllerinde orada bulundu. **(Kudüs)**den yedinci göke kadar **(Mi'râc)**

---

[1] Şifâyı yazan kâdı İyâd mâlikî, 544 [m. 1150] de Merrâküşde vefât etdi.

adındaki bilinmeyen bir merdivenle bir anda çıkarıldı. Yolda melekler, sağa sola dizilmiş, Resûlullahı medh-u senâ ederlerdi. Her göke gelince Cebrâîl aleyhisselâm Resûlullahın teşrîf etdiğini haber ve müjde verirdi. Her birinde, bir Peygamberi görüp selâmlaşdı. **(Sidre)**de şaşılacak çok şeyler gördü. Cennetdeki ni'metleri, Cehennemdeki azâbları gördü. Cenâb-ı Hakkın cemâlini görmek arzûsundan ve zevkınden, Cennetdeki ni'metlerin hiçbirine bakmadı. Sidreden ileriye, yalnız olarak, nûrlar arasında ilerledi. Meleklerin kalemlerinin seslerini işitdi. Yetmişbin perdeden geçdi. İki perde arası, beşyüz senelik yol gibi idi. Bundan sonra, güneşden dahâ parlak **(Refref)** adında bir döşek üzerinde Kürsîden geçdi. Arş-ı ilâhîye erişdi. Arşdan, zemândan, mekândan, madde âlemlerinden dışarı çıkdı. Cenâb-ı Hakkın kelâmını işitecek makâma vardı.

Zemânsız ve mekânsız olarak, âhiretde Allahü teâlânın görüleceği gibi, anlaşılamıyan ve anlatılamıyan bir hâlde, Allahü teâlâyı gördü. Harfsiz ve sessiz olarak, Allahü teâlâ ile konuşdu. Allahü teâlâyı, tesbîh, hamd ve senâ eyledi. Sayısız ikrâmlara, şereflere kavuşdu. Kendine ve ümmetine elli vakt nemâz farz oldu ise de, Mûsâ aleyhisselâmın işâreti ile, yavaş yavaş beş vakte indirildi. Bundan önce, yalnız sabâh ile ikindi yâhud yatsı nemâzları kılınırdı. Bu kadar uzun yolculukdan ve ikrâmlara, ihsânlara kavuşdukdan sonra ve şaşılacak nice şeyler görüp işitdikden sonra, yatağına geldi. Yeri dahâ soğumamış idi. Bildirdiklerimizin bir kısmı, âyet-i kerîmelerle, bir kısmı da, hadîs-i şerîflerle haber verilmişdir. Hepsine inanmak vâcib değil ise de, Ehl-i sünnet âlimleri bildirdiği için, bu haberleri kabûl etmiyen, Ehl-i sünnetden ayrılmış olur. Âyet-i kerîmeye veyâ hadîs-i şerîflere inanmıyan ise, kâfir olur.

Muhammed aleyhisselâmın **(Seyyid-ül-enbiyâ)** olduğunu, ya'nî Peygamberlerin "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" en üstünü olduğunu gösteren sayısız şeylerden birkaçını bildirelim:

Kıyâmet günü, bütün Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât", Onun sancağı altında gölgeleneceklerdir. Allahü teâlâ, her Peygambere, [Mahlûklarımın içinde, seçip sevdiğim, habîbim Muhammed aleyhisselâmın Peygamber olduğu zemâna erişirseniz, Ona îmân ediniz ve yardımcı olunuz!] diye emr etdi. Bütün Peygamberler de, ümmetlerine böyle vasiyyet ve emr eyledi.

Muhammed aleyhisselâm, **(Hâtem-ül-enbiyâ)**dır. Ya'nî Ondan sonra hiç Peygamber gelmiyecekdir. Mübârek rûhu, her Peygamberden önce yaratıldı. Peygamberlik makâmı, en önce Ona verildi. Peygamberlik, Onun dünyâya teşrîf etmesi ile temâmlandı. Îsâ

aleyhisselâm, kıyâmete doğru, hazret-i Mehdî zemânında, gökden Şâma inecek ise de, yer yüzüne, Muhammed aleyhisselâmın dînini yayacakdır. Onun ümmetinden olacakdır.

[Hicrî kamerî 1296 ve mîlâdî 1880 senesinde, Hindistânda İngilizlerin ortaya çıkardıkları **(Kâdıyânî)** denilen sapıklar, Îsâ aleyhisselâm için de, çirkin ve yalan söyliyorlar. Kendilerine müslimân diyorlar ise de, islâmiyyeti içerden yıkmakdadırlar. Müslimân olmadıklarına fetvâ verilmişdir. Bunlara **(Ahmedî)** de denilmekdedir.

Hindistânda ortaya çıkan bid'at ehli ve zındıklardan birisi, **(Cemâ'atüt-teblîgıyye)** fırkasıdır. Bunu 1345 [m.1926]de, İlyâs isminde bir câhil kurdu. (Müslimânlar dalâlete düşdü. Bunları kurtarmak için rü'yâda emr aldım) diyordu. Hocaları, sapık, Nezîr Hüseyn, Reşîd Ahmed Kenkühî ve Halîl Ahmed Sehârenpûrînin kitâblarından öğrendiklerini söyliyordu. Müslimânları aldatmak için, hep nemâzın ve cemâ'atin kıymetini anlatıyorlar. Hâlbuki, bid'at ehlinin, ya'nî **(Ehl-i sünnet)** mezhebinde olmıyanların nemâzları ve hiçbir ibâdetleri kabûl olmaz. Bunların Ehl-i sünnet kitâblarını okuyarak, evvelâ bid'at inanışlarından kurtulup, hakîkî müslimân olmaları lâzımdır. Kur'ân-ı kerîmde, kapalı bildirilmiş olan âyetlerden yanlış ma'nâ çıkaranlara **(Bid'at ehli)** veyâ **(Sapık)** denir. Âyet-i kerîmelere, kendi hâin, sapık düşüncelerine göre, yanlış ma'nâ veren islâm düşmanlarına **(Zındık)** denir. Zındıklar, Kur'ân-ı kerîmi ve islâmiyyeti değişdirmeğe çalışıyorlar. Bunları ortaya çıkaran ve besleyen ve dünyânın her tarafına yaymak için milyarlar sarf eden, en büyük düşman, ingilizlerdir. İngiliz kâfirinin tuzaklarına düşmüş olan câhil ve soysuz **(Teblîg-ı cemâ'atcı)**lar, kendilerine, **(Ehl-i sünnet)** diyerek ve nemâz kılarak, yalan söyliyor, müslimânları aldatıyorlar. Abdüllah bin Mes'ûd buyuruyor ki, (Dîni olmadığı hâlde nemâz kılan kimseler olacakdır). Bunlar, Cehennemin dibinde sonsuz yanacaklardır. Bunlardan bir kısmı, minâre tepesindeki leylek yuvası gibi, büyük sarıkları, sakalları ve cübbeleri ile, âyet-i kerîmeler okuyup, bunlara yanlış ma'nâ vererek, müslimânları aldatıyorlar. Hâlbuki hadîs-i şerîfde **(İnnallahe lâ yenzuru ilâ süveriküm ve siyâbiküm ve lâkin yenzuru ilâ kulûbiküm ve niyyâtiküm),** (Allahü teâlâ şekllerinize ve elbiselerinize değil, kalblerinize ve niyyetlerinize bakar) buyuruldu. Beyt:

Kadd-i bülend dâred, destâr pâre pâre,
Çün âşiyân-ı leklek, ber kelle-i minâre.

Bu câhillerin, ahmakların yaldızlı sözlerinin yalan olduklarını

isbât eden, **(Hakîkat Kitâbevi)**nin kitâblarına cevâb veremedikleri için, (Hakîkat Kitâbevinin kitâbları yanlışdır, bozukdur. Bu kitâbları okumayın) diyorlar. İslâm düşmanı sapıkların, zındıkların en büyük alâmeti, Ehl-i sünnet âlimlerinin yazılarına ve bunları neşr eden hakîkî din kitâblarına bozukdur, bunları okumayınız demeleridir. İslâmiyyete yapdıkları zararları ve Ehl-i sünnet âlimlerinin cevâbları, **(Fâideli Bilgiler)** kitâbımızda uzun yazılıdır.]

Muhammed aleyhisselâm, peygamberlerin en üstünü, âlemlerin rahmetidir. Onsekizbin âlem, Onun rahmet deryâsından fâidelenmekdedir. Sözbirliği ile, bütün insanların ve cinnin Peygamberidir. Meleklere, nebâtâta, hayvanlara ve her maddeye de Peygamber olduğunu bildirenler çokdur. Diğer Peygamberler, belli bir memleketde, belli bir kavme gönderilmişdi. Resûl-i ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem" ise, bütün âlemlere, canlı, cansız her mahlûka Peygamberdir. Allahü teâlâ, başka Peygamberleri ismleri ile söylemişdir. Muhammed aleyhisselâmı ise, ey Resûlüm, ey Peygamberim diyerek taltîf buyurmuşdur. Başka Peygamberlerin herbirine verilen her mu'cizenin benzeri, kendisine de ihsân buyurulmuşdur. Allahü teâlâ, sevgili Peygamberine, o kadar çok ikrâmda bulunmuşdur, o kadar çok mu'cize vermişdir ki, başka hiçbir Peygamberine böyle vermemişdir. Mübârek parmağı ile işâret buyurunca, ayın ikiye ayrılması, mübârek avucuna aldığı taşların tesbîh etmesi, ağaçların (yâ Resûlallah) diyerek, kendisine selâm vermesi, Resûlullah yanından ayrıldığı için, **(Hannâne)** adındaki kuru odunun sesle ağlaması, mübârek parmaklarının arasından saf su akması, âhiretde kendisine **(Makâm-ı Mahmûd), (Şefâ'at-i kübrâ), (Kevser havuzu), (Vesîle)** ve **(Fadîle)** adındaki makâmların verilmesi, Cennete girmeden önce, cemâl-i ilâhîyi görmekle şereflenmesi ile ve dünyâda hulk-ı azîm, dinde yakîn, ilm, hilm, sabr, şükr, zühd, iffet, adl, mürüvvet, hayâ, şecâ'at, tevâzu', hikmet, edeb, semâhat (iyilik yapıcı), merhamet (re'fet) ve bitmez tükenmez fazîletler ve şereflerle, bütün Peygamberlerin üstüne çıkarılmışdır. Ona verilen mu'cizelerin sayısını, Allahü teâlâdan başkası bilemez. Onun dîni, bütün dinleri nesh etmiş, yürürlükden kaldırmışdır. Dîni, bütün dinlerin en iyisi, en yükseğidir. Onun ümmeti, bütün ümmetlerden üstündür. Onun ümmetinin Evliyâsı, başka ümmetlerin Evliyâsından dahâ şereflidir.

Muhammed aleyhisselâmın ümmetinin Evliyâsı arasında, Resûlullahın halîfesi olmağa hak kazanan ve hilâfete, başkalarından dahâ lâyık olan, imâmların, Velîlerin baş tâcı **(Ebû Bekr-i Sıddîk)** "radıyallahü anh", Peygamberlerden sonra, gelmiş ve gelecek bütün insanların, en hayrlısı, en üstünüdür. Hilâfet derecesini, şerefi-

ni önce kazanan Odur. Müslimânlık meydâna çıkmadan önce de, Allahü teâlânın lutfü ve ihsânı ile, putlara tapmadı. Kâfirlik ve sapıklık ayblarından muhâfaza buyuruldu. [Resûlullahın, nübüvvetden önce putlara tapdığını sanan ve yazanların ne kadar zevallı ve câhil olduklarını buradan da anlamalıdır.]

Bundan sonra, insanların en üstünü, Fârûk-ı a'zam, Allahü teâlânın, Habîbine arkadaş olarak seçdiği, ikinci halîfe **(Ömer bin Hattâb)**dır "radıyallahü teâlâ anh".

Bundan sonra, insanların en üstünü, Resûlullahın üçüncü halîfesi, iyilikler, ihsânlar hazînesi, hayâ, îmân ve irfân kaynağı, Zinnûreyn **(Osmân bin Affân)**dır "radıyallahü teâlâ anh".

Bundan sonra insanların en hayrlısı, Resûlullahın dördüncü halîfesi, şaşılacak üstünlükler sâhibi, Allahü teâlânın arslanı **(Alî bin ebî Tâlib)**dir "radıyallahü teâlâ anh".

Bundan sonra, **(Hazret-i Hasen)** halîfe oldu. Hadîs-i şerîfde bildirilen otuz sene halîfelik, bunun ile temâm oldu[1]. Bundan sonra, insanların en üstünü, Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem", iki gözünün nûru **(Hüseyn bin Alî)**dir "radıyallahü teâlâ anhüm".

Bu üstünlükler, sevâbın dahâ çok olması, dîn-i islâm uğrunda, vatanlarını, sevdiklerini terk etmek, başkalarından dahâ önce müslimân olmak, Resûlullaha "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" son derece uymak, Onun sünnetine sımsıkı sarılmak, dînini yaymağa uğraşmak, küfrü, fitneyi, fesâdı önlemek demekdir.

Alî "radıyallahü anh", her ne kadar, Ebû Bekrden "radıyallahü anh" başka, herkesden önce müslimân oldu ise de, o zemân, çocuk olduğu için ve malsız olduğu için ve Resûlullahın evinde ve hizmetinde olduğu için, onun önce îmân etmesi, başkalarının îmân etmesine, ibret almalarına ve kâfirlerin bozguna uğramasına sebeb olmadı. Hâlbuki diğer üç halîfenin îmâna gelmeleri, islâmı kuvvetlendirdi. İmâm-ı Alî ve çocukları "radıyallahü anhüm", Resûlullahın en yakın akrabâsı ve Resûlullahın mübârek kanından oldukları için, Sıddîk-i ekberden ve Fârûk-ı a'zamdan dahâ üstün denilebilir ise de, bu üstünlükleri, her bakımdan üstünlük demek değildir. Her bakımdan, o büyüklerin önünde olmalarını sağlamaz. Hızır aleyhisselâmın, Mûsâ aleyhisselâma birkaç şey öğretmesine benzer. [Kan bakımından dahâ yakın olan, dahâ üstün olsaydı, hazret-i Abbâs, hazret-i Alîden dahâ üstün olurdu.

---

[1] Hasen bin Alî 49 [m. 669] da Medîne-i münevverede zehrlenerek vefât etdi.

Kan bakımından çok yakın olan Ebû Tâlibde ve Ebû Lehebde ise, mü'minlerin en aşağısında bulunan şeref ve üstünlük hiç yokdur.] Kan bakımından yakın olduğu için, **hazret-i Fâtıma, hazret-i Hadîce** ile **hazret-i Âişeden** "radıyallahü anhünne" dahâ üstündür. Fekat, bir bakımdan üstünlük, her bakımdan üstün olmasını göstermez. Bu üçünden en üstün hangisi olduğunu, âlimlerimiz başka başka söylemişdir. Hadîs-i şerîflerden anlaşıldığına göre, üçü de ve **hazret-i Meryem** ve Fir'avnın hâtunu **hazret-i Âsiye** "radıyallahü teâlâ anhünne ecma'în", dünyâ kadınlarının en üstünüdürler. Hadîs-i şerîfde, **(Fâtıma, Cennet hâtunlarının üstünüdür. Hasen ve Hüseyn de, Cennet gençlerinin yükseklerididir)** buyuruluyor ki, bu, bir bakımdan üstünlükdür.

Bunlardan sonra, Eshâb-ı kirâmın en üstünleri **(Aşere-i mübeşşere)**den ya'nî Cennet ile müjdelenmiş on kişiden olanlardır. Bunlardan sonra, Bedr gazâsında bulunan üçyüzonüç kişi üstündür. Onlardan sonra Uhud gazâsındaki yediyüz arslanın arasında bulunanların hepsi, dahâ sonra da **(Bî'at-ür-rıdvân),** ya'nî ağaç altında Resûlullaha söz veren bindörtyüz kişi üstündür.

Resûl-i ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimizin yolunda, canlarını, mallarını fedâ eden, Ona yardım eden Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü anhüm ecma'în" hepsinin ismlerini, saygı ile, sevgi ile söylememiz, bize vâcibdir. Onların büyüklüğüne yakışmıyan sözler söylememiz, aslâ câiz değildir. İsmlerini saygısızca söylemek, dalâletdir, sapıklıkdır.

Resûlullahı seven kimsenin, Onun Eshâbının hepsini de sevmesi lâzımdır. Çünki, bir hadîs-i şerîfde, **(Eshâbımı seven, beni sevdiği için sever. Onları sevmiyen kimse, beni sevmemiş olur. Onları inciten, beni incitir. Beni inciten de, Allahü teâlâyı incitmiş olur. Allahü teâlâyı inciten kimse, elbette azâb görecekdir)** buyuruldu. Başka bir hadîs-i şerîfde de, **(Allahü teâlâ, benim ümmetimden bir kuluna iyilik yapmak isterse, onun kalbine, Eshâbımın sevgisini yerleşdirir. Onların hepsini canı gibi sever)** buyuruldu.

Bunun için, Eshâb-ı kirâm arasında olan muhârebeleri; kötü düşüncelerle ve halîfeliği ele geçirmek, nefsin arzûlarını yerine getirmek için yapdıklarını sanmamalıdır. Böyle sanmak ve bunun için o büyüklere dil uzatmak, münâfıklıkdır ve felâkete sürüklenmekdir. Çünki, Resûlullahın huzûrunda oturmakla, Onun mübârek sözlerini işitmekle, te'assub [ya'nî inâdcılık, çekememek] ve mevkı' arzûsu ve dünyâya düşkün olmak, hepsinin kalblerinden sıyrılmış, gitmişdi. Hırs [doymazlık, düşkünlük], kin ve kötü huydan kurtulmuş, tertemiz olmuşlardı. O yüce Peygamberin "sallal-

lahü aleyhi ve sellem" ümmetinin Evliyâsından biri ile birkaç gün bir arada bulunan bir kimse, o Velînin güzel huylarından ve üstünlüklerinden fâideleniyor, temizleniyor, dünyâya düşkün olmakdan kurtuluyor da, Eshâb-ı kirâm efendilerimiz, Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" herşeyden çok sevdikleri, mallarını, canlarını, Onun için fedâ etdikleri, vatanlarını terk etdikleri, Onun, rûhlara gıdâ olan sohbetine âşık oldukları hâlde, bunların kötü huylardan kurtulamadıkları, nefslerinin temizlenmediği, geçip tükenici dünyâ cîfesi için döğüşecekleri nasıl düşünülebilir? O büyükler, elbette herkesden dahâ temizdir. Bunların ayrılığını, muhârebelerini, bizim gibi bozuk niyyetli kimselere benzetmek, dünyâ için, nefslerinin bozuk isteklerine kavuşmak için döğüşdüler demek hiç yakışır mı? Eshâb-ı kirâm için böyle çirkin şeyler düşünmek, câiz değildir. Böyle söyliyen bir kimse, hiç düşünmez mi ki, Eshâb-ı kirâma düşmanlık etmek, onları terbiye eden, yetişdiren, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimize düşmanlık etmek olur. Onları kötülemek, Resûlullahı kötülemek olur. Bunun için, din büyükleri buyurdular ki, (Eshâb-ı kirâmı büyük bilmiyen, onlara saygı göstermiyen bir kimse, Resûlullaha îmân etmemiş olur). Deve ve Sıffîn muhârebeleri, onları kötülemeğe sebeb olamaz. Bu muhârebelerde, hazret-i Alîye karşı gelenlerin hepsini kötü olmakdan kurtaran, hattâ sevâba kavuşduran dînî sebebler vardır. Hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, **(Yanılan müctehide bir sevâb, doğruyu bulana iki veyâ on sevâb vardır. İki sevâbdan birincisi, ictihâd etmek sevâbıdır. İkincisi, doğruyu bulmak sevâbıdır.)** Bu din büyüklerinin aralarında olan çekişmeler, döğüşmeler, inâd ile, düşmanlık ile değildi. İctihâdları sebebi ile idi. İslâmiyyetin emrinin yerine getirilmesini istedikleri için idi. Eshâb-ı kirâmın herbiri müctehid idi. [Meselâ, Amr ibni Âs'ın "radıyallahü teâlâ anh" müctehid olduğu, **(Hadîka)**nın ikiyüzdoksansekizinci sahîfesindeki hadîs-i şerîfde bildirilmekdedir.]

Her müctehidin, kendi ictihâdı ile bulduğu, edindiği bilgiye uygun iş yapması farzdır. Kendi ictihâdı, hernekadar, kendinden dahâ büyük bir müctehidin ictihâdına uygun olmaz ise de, yine kendi ictihâdına uyması lâzımdır. Başkasının ictihâdına uyması câiz değildir. İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfenin[1] talebesi olan Ebû Yûsüf ile Muhammed Şeybânî ve imâm-ı Muhammed Şâfi'înin [2] talebesi olan Ebû Sevr ve İsmâ'îl Müzenî, çok yerde, hocalarına uymadılar. Hocalarının harâm dediklerinden ba'zılarına halâl dediler.

---

[1] Ebû Hanîfe Nu'mân bin Sâbit, 150 [m. 767] de Bağdâdda vefât etdi.

[2] Muhammed bin İdrîs Şâfi'î 204 [m. 820] de Mısrda vefât etdi.

Halâl buyurduklarından ba'zılarına harâm dediler. Bundan dolayı, bunlara günâh işledi, kötü oldular denilemez. Böyle söyliyen hiç yokdur. Çünki, bunlar da, hocaları gibi müctehiddirler.

Evet, Alî "radıyallahü anh" efendimiz, Mu'âviyeden ve Amr ibni Âsdan "radıyallahü anhümâ" dahâ yüksek, dahâ âlim idi. Kendini onlardan ayıracak, pekçok üstünlükleri vardır. İctihâdı da, o ikisinin ictihâdlarından dahâ çok kuvvetli ve isâbetli idi. Fekat, Eshâb-ı kirâmın hepsi müctehid oldukları için, ikisinin de; bu büyük imâmın ictihâdına uymaları câiz değil idi. Kendi ictihâdlarına göre hareket etmeleri lâzım idi.

Süâl: Cemel ve Sıffîn muhârebelerinde, Muhâcirlerden ve Ensârdan pekçok Sahâbî, imâm-ı Alî ile birlikde idi. Ona itâ'at etdiler. Ona uydular. Bunların hepsi müctehid iken, imâm-ı Alîye uymağı vâcib bildiler. Bundan anlaşılıyor ki, imâm-ı Alîye uymak, müctehid olanlara da vâcib imiş. İctihâdları uymasa da, onunla birleşmeleri lâzım imiş denirse:

Cevâb: Alîye "radıyallahü teâlâ anh" uyanlar, onunla birlikde harb edenler, onun ictihâdına uydukları için birleşmedi. Kendi ictihâdları da, İmâmın ictihâdına uygun olduğu için, onların ictihâdı, imâm-ı Alîye uymağı vâcib göstermişdi. Bunun gibi, Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden çoğunun ictihâdları, imâm-ı Alînin ictihâdına uymadı. O büyük imâm ile harb etmeleri vâcib oldu. O zemân Eshâb-ı kirâmın ictihâdları üç dürlü olmuşdu. Bir kısmı, imâm-ı Alînin haklı olduğunu anladı. Bunların, imâm-ı Alîye uymaları vâcib oldu. Bir kısmı ise, onunla harb edenlerin ictihâdını haklı gördü. Bunların da, Alî "radıyallahü anh" ile harb edenlere uymaları, onunla harb etmeleri vâcib oldu. Üçüncü kısm, her iki tarafa da uymamak, döğüşmemek lâzımdır dedi. Bunların ictihâdı, muhârebelere karışmamağı îcâb etdirdi. Her üç kısm da, elbette haklı idi ve sevâb kazandılar.

Süâl: Yukarıdaki yazı, imâm-ı Alî "radıyallahü teâlâ anh" ile muhârebe edenlerin de haklı olduğunu gösteriyor. Hâlbuki, Ehl-i sünnet âlimleri, imâm-ı Alînin haklı olduğunu, karşısındakilerin yanıldıklarını, özrleri olduğu için, afv olunduklarını veyâ sevâb da aldıklarını bildirmekdedir. Buna ne denilir?

Cevâb: İmâm-ı Şâfi'î ve Ömer bin Abdül'azîz gibi din büyükleri, Eshâb-ı kirâmdan hiçbiri için yanıldı demek câiz olmaz buyurdu. Bunun için, (Büyüklere yanıldı demek yanlışdır) buyurmuşlardır. Küçüklerin, büyükler için, (doğru yapdı, yanlış yapdı, beğendik, beğenmedik) gibi şeyleri söylemeleri câiz değildir. Allahü teâlâ, ellerimizi o büyüklerin kanlarına bulaşdırmadığı gibi, biz de,

haklı ve haksız gibi sözleri söylemekden dillerimizi korumalıyız. Derin âlimler, delîlleri kavrıyarak ve olayları inceliyerek, imâm-ı Alî haklı idi, karşısında bulunanlar yanıldı buyurdular ise de,bu sözleri ile (Alî "radıyallahü anh", karşı tarafda olanlarla konuşabilseydi, onların da kendi gibi ictihâd etmelerini sağlıyabilirdi) demek istemişlerdir. Nitekim Zübeyr bin Avvâm hazretleri, deve muhârebesinde, hazret-i Alîye karşı olduğu hâlde, olayları dahâ derin inceliyerek, ictihâdı değişdi. Muhârebeden vazgeçdi. İşte Ehl-i sünnet âlimlerinden hatâyı câiz görenlerin sözleri, böyle anlaşılmalıdır. Yoksa, hazret-i Alî ve onunla birlikde olanlar hak yolda, karşı tarafda olan Âişe-i Sıddîka vâlidemiz ve bununla birlikde olan Eshâb-ı kirâm bâtıl işde idi demek, câiz değildir.

Eshâb-ı kirâmın bu muhârebeleri, ahkâm-ı şer'ıyyenin dallarında olan ictihâd ayrılıklarında idi. İslâmiyyetin temel, belli başlı işlerinde hiç ayrılıkları yokdu. Şimdi ba'zı kimseler, Mu'âviye ile Amr ibni Âs "radıyallahü anhümâ" gibi din büyüklerine dil uzatıyor, saygısızlık gösteriyorlar. Eshâb-ı kirâmı incitmenin, Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" incitmek ve küçültmek olacağını anlıyamıyorlar. İmâm-ı Mâlik bin Enesin (Mu'âviyeye veyâ Amr ibni Âsa "radıyallahü anhümâ"[1] söğen, kötüliyen kimse, onlara söylediği söze lâyık bir kimsedir. Onlara karşı edebsizlik yapanlara, söyliyenlere ve yazanlara ağır cezâ vermek lâzımdır) buyurduğu, **(Şifâ-i şerîf)**de yazılıdır. Allahü teâlâ, kalblerimizi, Habîbinin Eshâbının sevgisi ile doldursun! O büyükleri, sâlih ve müttekî olanlar sever. Münâfık ve şakî olan sevmez.

[Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" Eshâbının kıymetlerini, üstünlüklerini anlıyarak, hepsini sevenlere, hepsine saygı gösterenlere ve onların yolunda gidenlere, **(Ehl-i sünnet)** denir. Birkaçını severiz, başkalarını sevmeyiz diyerek çoğunu kötüliyenlere, böylece hiçbirinin yolunda bulunmıyanlara, **(Râfızî)** ve **(Şî'î)** denir. Râfızîler,Îrânda, Hindistânda ve Irâkda çokdur. Türkiyede hiç yokdur. Bunlardan ba'zısı, yurdumuzdaki müslimân, temiz **Alevîleri** aldatmak için, kendilerine **(Alevî)** dedi. Hâlbuki, **Alevî,** Alîyi "radıyallahü anh" seven müslimân demekdir. Bir kimseyi sevmek için, onun yolunda olmak, onun sevdiklerini sevmek lâzımdır. Bunlar, Alîyi "radıyallahü anh" sevmiş olsalardı, onun yolunda giderlerdi. Alî "radıyallahü anh", Eshâb-ı kirâmın hepsini severdi. İkinci halîfe olan Ömerin de "radıyallahü anhümâ" müşâviri, derd ortağı idi. Fâtımadan "radıyallahü anhâ" olan kızı

---

[1] Mu'âviye bin Ebû Süfyân, 60 [m. 680] de Şâmda vefât etdi. Amr ibni Âs 43 [m. 663] de Mısrda vefât etdi.

Ümm-i Gülsümü, Ömere “radıyallahü anh” nikâh etdi. Hutbede, hazret-i Mu’âviye için (Kardeşlerimiz, bizden ayrıldı. Onlar kâfir ve fâsık değildir. İctihâdları böyle oldu) buyurdu. Kendisine karşı harb eden Talha “radıyallahü anh” şehîd olunca yüzünden toprakları sildi. Nemâzını kendi kıldırdı. Allahü teâlâ, Kur’ân-ı kerîmde, **(Mü’minlerin kardeş olduğunu)** bildiriyor. Feth sûresinin son âyet-i kerîmesi, **(Eshâb-ı kirâmın birbirleri ile sevişdiklerini)** haber veriyor. Eshâb-ı kirâmdan birisini bile sevmemek ve hele düşmanlık etmek, Kur’ân-ı kerîme inanmamak olur. Ehl-i sünnet âlimleri, Eshâb-ı kirâmın “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” üstünlüklerini iyi anladılar. Hepsini sevmemizi emr etdiler. Müslimânları felâketden kurtardılar.

Ehl-i beyti ya’nî Alîyi “radıyallahü anh” ve bütün evlâdını, soyunu sevmiyenlere ve Ehl-i sünnetin göz bebeği olan bu büyüklere düşmanlık edenlere, **(Hâricî)** denir. Bugün hâricîlere **(Yezîdî)** denilmekdedir. Yezîdîlerin, dinleri, îmânları çok bozukdur.

Eshâb-ı kirâmın hepsini severiz deyip de, onların yolunda bulunmıyan, kendi bozuk düşüncelerine, Eshâbın yoludur diyenlere, **(Vehhâbî)** denir. Vehhâbîlik, mezhebsiz din adamı Ahmed ibni Teymiyyenin kitâblarındaki sapık fikrleri ile, Hempher denilen ingiliz câsûsunun yalanlarının karışımından hâsıl oldu. Vehhâbîler, Ehl-i sünnet âlimlerini, tesavvuf büyüklerini ve şî’îleri beğenmiyor, hepsini kötüliyorlar. Müslimân, yalnız, kendilerini sanıyorlar. Kendileri gibi olmıyanlara müşrik diyor. Bunların malı, canı vehhâbîlere halâldir diyorlar. **(İbâhî)** oluyorlar. Nasslardan, ya’nî Kur’ân-ı kerîmden ve hadîs-i şerîflerden, yanlış, bozuk ma’nâlar çıkararak, müslimânlığı bu ma’nâlar zan ediyorlar. Edille-i şer’iyyeyi ve hadîs-i şerîflerin çoğunu inkâr ediyorlar. Dört mezhebin âlimleri, Ehl-i sünnetden ayrılanların, dalâlete sapdıklarını, islâmiyyete çok zarar verdiklerini, birçok kitâblarında vesîkalarla isbât etdiler. Dahâ geniş bilgi almak için türkçe **(Kıyâmet ve Âhiret), (Se’âdet-i Ebediyye)** kitâblarını ve arabî **(Minha-tül-vehbiyye), (Et-Tevessül-ü bin-Nebî ve bis-Sâlihîn), (Sebîl-ün-necât)** ve fârisî **(Seyf-ül-ebrâr)** kitâblarını okuyunuz! Bu kitâblar ve bid’at ehline red olarak yazılmış birçok kıymetli kitâblar İstanbulda **(Hakîkat Kitâbevi)** tarafından basdırılmışdır. **(İbni Âbidîn)**in[1] üçüncü cildinde bâgîleri anlatırken ve türkçe **(Nimet-i islâm)** kitâbının nikâh bahsinde, vehhâbîlerin ibâhî oldukları açıkca yazılıdır. Sultân ikinci Abdülhamîd hânın amirallerinden Eyyûb Sabrî pâ-

---

[1] Muhammed Emîn ibni Âbidîn 1252 [m. 1836] da Şâmda vefât etdi.

şa[1], **(Mir'ât-ül-haremeyn)** ve **(Târîh-i vehhâbiyyân)** kitâblarında ve Ahmed Cevdet pâşa, târîhinin yedinci cildinde, vehhâbîleri türkçe olarak uzun uzun yazmakdadırlar. Yûsüf Nebhânînin Mısrda basılan arabî **(Şevâhid-ül-hak)** kitâbı da, vehhâbîlere ve İbni Teymiyyeye uzun cevâb vermekdedir. Bu kitâbdan elli sahîfe, 1972 de İstanbulda arabî olarak neşr etdiğimiz **(İslâm âlimleri ve vehhâbîler)** kitâbında mevcûddur.

Eyyûb Sabrî pâşa "rahime-hullahü teâlâ" diyor ki: (Vehhâbîlik, 1205 [m. 1791] yılında Arabistân yarımadasında kanlı, işkenceli bir ihtilâl ile meydâna çıkdı.) Vehhâbîliği ve mezhebsizliği kitâbları ile dünyâya yaymağa uğraşanlardan biri, Mısrlı Muhammed Abduhdur. Bir mason olan ve Kâhire mason locası başkanı Cemâleddîn-i Efgânîye[2] hayrânlığını açıkça yazan Abduh büyük islâm âlimi, ilerici fikr adamı, kıymetli reformcu denilerek, gençliğin önüne sürüldü. Ehl-i sünneti yıkmak, islâmiyyeti bozguna uğratmak için pusuda duran islâm düşmanları da, din adamı kılığına girerek, yaldızlı kelimelerle müslimânlığı överek, sinsice bu fitneyi körüklediler. Abduh göklere çıkarıldı. Ehl-i sünnetin büyük âlimlerine, mezheb imâmlarına câhil denildi. İsmleri söylenilmez oldu. Fekat, islâmiyyet için kanlarını döken, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" aşkına canlarını veren ecdâdımızın, şanlı şerefli şehîdlerin temiz ve asîl evlâdları, bu propagandalara ve milyonlarca lira verilerek yapılan reklâmlara aldanmadı. Hattâ, bu şişirme din kahramanlarını duymadı ve tanımadı. Cenâb-ı Hak, şehîd yavrularını, alçakça yapılan bu hücûmlardan korudu. Bugün de, Mevdûdî[3], Seyyid Kutb[4] ve Hamîdullah ve (Teblîg-ı cemâ'atcı)lar gibi mezhebsizlerin kitâbları terceme edilerek gençliğin önüne sürülmekdedir. Dev gibi reklâmlarla ballandıra ballandıra medh edilen bu tercemelerde, islâm âlimlerinin bildirdiklerine uymıyan sapık fikrlerin bulunduğunu görüyoruz. Su uyur, düşman uyumaz. Allahü teâlâ, habîbi, çok sevdiği Peygamberi Muhammed "aleyhisselâm" hurmetine, müslimânları, gaflet uykusundan uyandırsın. Düşmanların yalanlarına, iftirâlarına aldanmakdan muhâfaza buyursun! Âmîn. Yalnız düâ etmekle kendimizi aldatmıyalım! Allahü teâlânın âdet-i ilâhiyyesine uymadan, sebeblere yapışmadan, çalışmadan düâ etmek, Allahü teâlâ-

---

[1] Eyyûb Sabrî pâşa, 1308 [m. 1890] da vefât etdi.
[2] Cemâlüddîn Efgânî, 1314 [m. 1897] de vefât etdi.
[3] Mevdûdî, Hindistândaki (Cemâ'at-ül-islâmiyye)nin müessisidir. 1399 h [m. 1979] da vefât etdi.
[4] Seyyid Kutb 1386 [m. 1966] da Mısrda idâm edildi.

dan mu'cize istemek demekdir. Müslimânlıkda, hem çalışılır, hem de düâ edilir. Önce sebebe yapışmak, sonra düâ etmek lâzımdır. Küfrden kurtulmak için birinci sebeb, islâmiyyeti öğrenmek ve öğretmekdir. Zâten, Ehl-i sünnet i'tikâdını ve farzları, harâmları öğrenmek, kadın erkek, herkese farzdır. Birinci vazîfedir. Bugün, bunları öğrenmek, çok kolaydır. Çünki, doğru olan din kitâbı yazmak ve neşr etmek serbestdir. Müslimânlara bu hürriyyeti veren devlete, her müslimânın yardım etmesi lâzımdır.

Ehl-i sünnet i'tikâdını ve ilm-i hâlini öğrenmiyen ve çocuklarına öğretmiyenler, müslimânlıkdan ayrılmak, küfr felâketine düşmek tehlükesindedir. Böyle kimselerin düâları zâten kabûl olmaz ki, küfrden korunabilsinler. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimiz buyurdu ki, **(İlm bulunan yerde müslimânlık vardır. İlm bulunmıyan yerde müslimânlık kalmaz.)** Ölmemek için, yimek, içmek lâzım olduğu gibi, kâfirlere aldanmamak, dinden çıkmamak için de, dînini, îmânını öğrenmek lâzımdır. Ecdâdımız, her zemân toplanırlar, ilmihâl kitâblarını okurlar, dinlerini öğrenirlerdi. Ancak, böyle müslimân kaldılar. İslâmiyyetin zevkıni aldılar. Bu se'âdet ışığını bizlere, doğru olarak ulaşdırabildiler. Bizim de müslimân kalmamız, yavrularımızı içimizdeki ve dışımızdaki kâfirlere kapdırmamamız için, birinci ve en lüzûmlu çâre, herşeyden önce Ehl-i sünnet âlimlerinin hâzırladığı ilmihâl kitâblarını okumak ve öğrenmekdir. Çocuğunun müslimân olmasını istiyen anababa, çocuğuna Kur'ân öğretmelidir. Fırsat elde iken okuyalım, öğrenelim ve çocuklarımıza, sözümüzü dinliyenlere öğretelim! Mektebe gitdikden sonra öğrenmeleri güç olur. Hattâ imkânsız olur. Felâket gelince, âh etmek fâide vermez. İslâm düşmanlarının, zındıkların, tatlı, yaldızlı kitâblarına, gazetelerine, mecmû'a, televizyon ve radyolarına ve filmlerine aldanmamalıdır. İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ", üçüncü cildde buyuruyor ki, (hiçbir dîne inanmadığı hâlde, müslimân görünüp, küfre sebeb olan şeyleri müslimânlıkmış gibi anlatarak, müslimânları dinden çıkarmağa çalışan sinsi kâfirlere **(Zındık)** denir).

Süâl: Mezhebsizlerin bozuk kitâblarından terceme edilmiş yazıları okuyan biri diyor ki, (Kur'ân-ı kerîm tefsîrlerini okumalıyız. Dînimizi, Kur'ân-ı kerîmi anlamayı, din âlimlerine bırakmak, tehlükeli ve korkunç bir düşüncedir. Kur'ân-ı kerîmde (Ey din âlimleri) denmez. (Ey îmân edenler), (Ey insanlar) gibi hitâblar kullanılır. Bunun için, her müslimân, Kur'ân-ı kerîmi kendisi anlıyacak, başkasından beklemiyecekdir).

Bu kimse, herkesin tefsîr, hadîs okumasını istiyor. İslâm âlimlerinin, Ehl-i sünnet büyüklerinin kelâm, fıkh ve ilmihâl kitâblarını

okumağı tavsiye etmiyor. Diyânet işleri başkanlığının yayınladığı Mısrlı Reşîd Rızânın[1] 1394 [m. 1974] târîh ve 157 sayılı **(İslâmda Birlik ve Fıkh Mezhebleri)** kitâbı da, okuyanları büsbütün şaşırtdı. Bu kitâbın birçok yerinde, meselâ altıncı konuşmasında diyor ki:

(Müctehid imâmlarını Peygamberler "salevâtullahi teâlâ aleyhim ecma'în" kadar yükseltdiler. Hattâ, Peygamberin "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" hadîsine uymıyan bir müctehidin sözünü tercîh edip, hadîsi bırakdılar. Bu hadîsin nesh edilmiş olması veyâ imâmımızın nezdinde başka bir hadîsin bulunması muhtemeldir dediler.

Bu taklîdciler, hükmde hatâ etmesi veyâ bilmemesi câiz olan kimselerin sözü ile amel edip de, hatâdan berî olan Peygamberin hadîsini terk etmekle, müctehidleri taklîdden de ayrılmış oluyorlar. Kur'ândan bile ayrılmış oluyorlar. Müctehid imâmdan başka kimse Kur'ânı anlıyamaz diyorlar. Fıkhcıların ve diğer taklîdcilerin bu gibi sözleri, yehûdîlerden ve hıristiyanlardan intikâl etdiğini gösteriyor. Hâlbuki Kur'ânı ve hadîsi anlamak, fıkhcıların yazdığı kitâbları anlamakdan dahâ kolaydır. Arabca kelime ve üslûbları hazm edenler, Kur'ânı ve hadîsi anlamak için zorluk çekmezler. Allahü teâlânın kendi dînini açıkça anlatmağa kâdir olduğunu kim inkâr eder? Resûlullahın Allahın murâdını herkesden iyi anladığını ve anlatmağa başkalarından dahâ muktedir olduğunu kim inkâr edebilir? Hz. Peygamberin açıklamaları ümmete kâfî değildir demek, Onun teblîg vazîfesini tam olarak îfâ edemediğini söylemeğe varır. İnsanların çoğu, Kur'ân-ı kerîmi ve sünneti anlıyamasalardı, cenâb-ı Hak, o kitâb ve sünnetdeki hükmler ile bütün insanları mükellef kılmazdı. İnsan, inandığı şeyleri, delîlleri ile bilmelidir. Cenâb-ı Hak taklîdciliği takbîh etmişdir. Baba ve dedelerini taklîd etmelerinin ma'zûr görülmiyeceğini açıklamışdır. Âyetler gösteriyor ki, taklîd Allah katında aslâ makbûl değildir. Dînin fürû' kısmını delîllerinden anlamak, îmân kısmını anlamakdan dahâ kolaydır. Güç olanı teklîf edince, güç olmıyanla nasıl mükellef kılmaz? Ba'zı nâdir hâdiselerin hükmünü çıkarmak güç olur ise de, bunları bilmemek ve yapmamak özr sayılır. Fıkhcılar, kendiliklerinden bir takım mes'eleler îcâd etdiler. Bunlar için hükmler ihdâs eylediler. Bunlara, re'y, kıyâs-ı celî, kıyâs-ı hafî gibi şeyleri delîl getirmeğe kalkışdılar. Bunlar, akl yolu ile bilgi edinmek mümkin olmayan ibâdetler sâhasına da taşırıldı. Böylece dîni genişleterek, birkaç katına çıkardılar. Müslimânları külfete sokdular. Ben kıyâsı inkâr etmiyorum. İbâdet sâhasında kıyâs yokdur

[1] Reşîd Rızâ, Muhammed Abduhun talebesidir. 1354 [m. 1935] de vefât etdi.

diyorum. Îmân ve ibâdetler, hazret-i Peygamber zemânında temâmlandı. Kimse, bunlara birşey ilâve edemez. Müctehid imâmlar, insanları taklîdden men'etmiş, taklîdi harâm kılmışlardır.) diyor.

Mezhebsiz Reşîd Rızânın (İslâmda Birlik ve Fıkh Mezhebleri) kitâbından özetlediğimiz yukarıdaki yazılar, mezhebsizlerin bütün kitâbları gibi, müslimânların dört mezheb imâmını taklîd etmelerini men'ediyor. Herkesin tefsîr ve hadîs öğrenmesini emr ediyor. Buna ne dersiniz?

Cevâb: Mezhebsizlerin yazıları dikkat ile okunursa, sapık düşüncelerini ve bölücü görüşlerini, çürük mantık zincirleri ile ve yaldızlı kelimelerle süsliyerek müslimânları aldatmağa çalışdıkları hemen görülür. Câhiller, bu yazıları mantık, akl çerçevesinde, ilme dayanıyor sanarak inanır, arkalarına takılırlar ise de, ilm ve keskin görüş sâhibleri, aslâ bunların tuzaklarına düşmez.

Müslimânları sonsuz felâkete sürükliyen mezhebsizlik tehlükesine karşı gençleri uyarmak için islâm âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ", ondört asrdan beri binlerce kıymetli kitâb yazmışlardır. Yukarıdaki süâle cevâb olmak üzere, Yûsüf Nebhânînin[1] **(Huccet-ul-lahi alel-âlemîn)** kitâbının yediyüzyetmişbirinci sahîfesinden başlıyarak, bir mikdâr terceme etmeği uygun gördük:

Kur'ân-ı kerîmden ahkâm çıkarmak, herkesin yapabileceği şey değildir. Müctehid imâmlar bile, Kur'ân-ı kerîmdeki ahkâmın hepsini çıkaramıyacakları için, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" Kur'ân-ı kerîmdeki ahkâmı, hadîs-i şerîfleri ile açıklamışdır. Kur'ân-ı kerîmi, ancak Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" açıkladığı gibi, hadîs-i şerîfleri de, yalnız Eshâb-ı kirâm ve müctehid imâmlar anlıyabilmişler ve açıklamışlardır.

Bunu anlıyabilmeleri için, Allahü teâlâ, müctehid imâmlara aklî ve naklî ilmleri ve idrâk kuvveti ve keskin zihn ve ziyâde akl ve dahâ nice üstünlükler ihsân eylemişdir. Bu üstünlüklerin başında, takvâ gelmekdedir. Bundan sonra, kalblerindeki nûr-u ilâhî gelmekdedir. Müctehid imâmlarımız, bu üstünlükler yardımı ile, Allahü teâlânın ve Resûlullahın kelâmlarından onların murâdlarını anlamışlar, anlıyamadıklarını **(Kıyâs)** ile bildirmişlerdir. Dört mezheb imâmının herbiri, kendi re'yi ile konuşmadığını bildirmiş ve talebelerine (sahîh hadîse rastlarsanız, benim sözümü bırakın. Resûlullahın hadîsine uyun!) demişdir. Mezheb imâmlarımız, bu sözü, kendileri gibi müctehid olan derin âlimlere söylemişlerdir. Bu âlimler, dört mezhebin delîllerini bilen, tercîh ehli olanlardır.

---

[1] Yûsüf Nebhânî, 1350 [m. 1932] de Beyrûtda vefât etdi.

Müctehid olan bu âlimler, mezheb imâmının ictihâdının delîli ile yeni öğrenilen sahîh hadîsin senedlerini, râvîlerini ve hangisinin sonra vârid olduğunu ve dahâ birçok şartları inceliyerek hangisinin tercîh edileceğini anlarlar. Yâhud müctehid imâm, bir mes'eleye delîl olacak hadîs-i şerîf kendisine ulaşmadığı için, kıyâs yaparak hükm eylemişdir. Talebeleri bu mes'eleye sened olacak hadîs-i şerîfi öğrenerek, başka dürlü hükm vermişlerdir. Fekat talebeleri böyle ictihâd yaparken, mezheb imâmının kâidelerinden dışarı çıkmazlar. Dahâ sonra gelen müctehid müftîler de, böyle fetvâ vermişlerdir. Bütün bu yazılanlardan anlaşılıyor ki, dört mezheb imâmlarını ve bunların mezheblerinde yetişmiş olan müctehidleri taklîd eden müslimânlar, Allahü teâlânın ve Resûlünün hükmlerine tâbi' olmakdadırlar. Bu müctehidler, Kur'ân-ı kerîmden ve hadîs-i şerîflerden başkalarının anlıyamıyacağı hükmleri anlamışlar, anladıklarını bildirmişlerdir. Müslimânlar da, onların kitâb ve sünnetden anlayıp bildirdiklerini taklîd etmişlerdir. Çünki, Nahl sûresinin kırküçüncü âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Bilmiyor iseniz, bilenlerden sorunuz!)** buyuruldu.

Bu âyet-i kerîme, herkesin Kitâbı ve Sünneti doğru anlıyamıyacağını, anlıyamıyanların da bulunacağını göstermekdedir. Anlıyamıyanların, Kur'ân-ı kerîmden ve hadîs-i şerîflerden anlamağa çalışmalarını değil, anlamış olanlardan sorup öğrenmelerini emr etmekdedir. Kur'ân-ı kerîmin ve hadîs-i şerîflerin ma'nâlarını herkes doğru anlıyabilseydi yetmişiki sapık fırka meydâna çıkmazdı. Bu fırkaları çıkaranların hepsi de derin âlim idi. Fekat hiçbiri, Nassların, ya'nî, Kur'ân-ı kerîmin ve hadîs-i şerîflerin ma'nâlarını doğru anlıyamadı. Yanlış anlıyarak, doğru yoldan ayrıldılar. Milyonlarca müslimânın felâkete sürüklenmelerine de sebeb oldular. Nasslardan yanlış ma'nâlar çıkarmakda, ba'zıları o kadar taşkınlık yapdılar ki, doğru yoldaki müslimânlara kâfir, müşrik diyecek kadar sapıtdılar. Türkçeye terceme ederek, el altından yurdumuza sokulan **(Keşf-üş-şübühât)** ismindeki vehhâbî kitâbında, Ehl-i sünnet i'tikâdında olan müslimânları öldürmek ve mallarını yağma etmek mubâhdır denilmekdedir.

Allahü teâlâ, mezheb imâmlarının ictihâd etmelerini ve mezheblerini kurmalarını ve bütün müslimânların bu mezhebler üzerinde toplanmalarını, yalnız sevgili Peygamberinin "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" ümmetine ihsân etmişdir. Cenâb-ı Hak, bir yandan i'tikâd imâmlarını yaratarak, sapıkların, zındıkların, mülhidlerin ve insan şeytânlarının i'tikâd ve îmân bilgilerini bozmalarına mâni' olduğu gibi, mezheb imâmlarını da yaratarak, dînini bozulmakdan korumuşdur. Hıristiyanlıkda ve yehûdîlikde bu

ni'met olmadığı için, dinleri bozulmuş, oyuncak hâline gelmişdir.

Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" vefâtından dörtyüz sene sonra, ictihâd edebilecek derin âlim kalmadığını islâm âlimleri sözbirliği ile bildirdiler. Şimdi, ictihâd etmeli diyen kimsenin akl hastası veyâ din câhili olduğu anlaşılır. Büyük âlim Celâleddîn-i Süyûtî "rahime-hullahü teâlâ"[1], ictihâd derecesine yükselmiş olduğunu söylemişdi. Zemânındaki âlimler kendisine bir süâl sorup, buna iki çeşid cevâb verilmiş olduğunu, bunlardan hangisinin dahâ sağlam olduğunu bildirmesini söylediler. Cevâb veremedi. İşinin çok olduğundan, buna vakt ayıramıyacağını bildirdi. Hâlbuki kendisinden istenilen şey, fetvâda ictihâd yapması idi. Bu ise, ictihâd derecelerinin en aşağısıdır. İmâm-ı Süyûtî gibi derin bir âlim, fetvâda ictihâddan kaçınınca, müslimânları mutlak ictihâd yapmağa sürükliyenlere deli veyâ din câhili denilmez de, ne denir? İmâm-ı Gazâlî "rahime-hullahü teâlâ"[2], kendi zemânında müctehid bulunmadığını, **(İhyâ-ül-ulûm)** kitâbında bildirmişdir.

Müctehid olmıyan bir müslimân, bir sahîh hadîs öğrenip, mezhebi imâmının buna uymıyan hükmünü yapmak kendine ağır gelirse, bu müslimânın, dört mezheb arasında, bu hadîse uygun ictihâd etmiş olan müctehidi arayıp bulması ve bu işini onun mezhebine göre yapması lâzımdır. Büyük âlim İmâm-ı Nevevî "rahime-hullahü teâlâ"[3] **(Ravdat-üt-tâlibîn)** kitâbında bunu uzun açıklamakdadır. Çünki, ictihâd derecesine yükselmemiş olanların Kitâbdan ve Sünnetden ahkâm çıkarmaları câiz değildir. Şimdi, ba'zı câhiller, kendilerinin mutlak ictihâd derecesine yükseldiklerini, Nasslardan, ya'nî Kitâbdan ve Sünnetden ahkâm çıkarabileceklerini ve dört mezhebden birini taklîd etmeğe ihtiyâcları kalmadığını söyliyorlar. Senelerden beri taklîd etmiş oldukları mezhebi terk ediyorlar. Bozuk düşünceleri ile mezhebleri çürütmeğe kalkışıyorlar. Bizim gibi olan din adamlarının re'ylerine uyamayız gibi câhilce, ahmakca şeyler söyliyorlar. Şeytânın vesvesesi ve nefslerinin tahrîki ile üstünlük iddi'â ediyorlar. Böyle sözleri ile, üstünlüklerini değil, ahmaklıklarını ve alçaklıklarını ortaya koymuş olduklarını anlıyamıyorlar. Bunlar arasında, herkes tefsîr okumalı, tefsîrden ve Buhârîden ahkâm çıkarmalıdır diyen ve yazan câhilleri ve sapıkları da görmekdeyiz. Sakın müslimân kardeşim! Böyle ahmaklar ile arkadaşlık etmekden, bunları din adamı sanmakdan

---

[1] Süyûtî Abdürrahmân, 911 [m. 1505] de Mısrda vefât etdi.

[2] İmâm-ı Muhammed Gazâlî, 505 [m. 1111] de Tûs şehrinde vefât etdi.

[3] Yahyâ Nevevî, 676 [m. 1277] de Şâmda vefât etdi.

ve uydurma kitâblarını okumakdan çok sakın! İmâmının mezhebine sımsıkı sarıl! Dört mezhebden dilediğini ve beğendiğini seçebilirsin. Fekat, mezheblerin kolaylıklarını araşdırmak, ya'nî mezhebleri **(Telfîk)** etmek câiz değildir. [**(Telfîk)** demek, mezheblerin kolaylıklarını toplıyarak yapılan bir işin bu mezheblerden hiçbirine uymaması demekdir. Bir işi yaparken dört mezhebden birine uydukdan sonra, ya'nî bu iş, bu mezhebe göre sahîh oldukdan sonra, ayrıca diğer üç mezhebde de sahîh ve makbûl olması için gerekli şeylere de, mümkin olduğu kadar uyulursa, buna **(Takvâ)** denir ki, çok sevâb olur.]

Hadîs-i şerîfleri okuyup iyi anlıyabilen bir müslimânın, önce kendi mezhebinin delîlleri olan hadîsleri öğrenmesi, sonra bu hadîslerin medh etdiği işleri yapıp, yasak etdiği işlerden sakınması, dîn-i islâmın büyüklüğünü, kıymetini ve Allahü teâlânın ve Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" ismlerinin ve sıfatlarının kemâlâtını ve Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" hayâtını ve fazîletlerini ve mu'cizelerini ve dünyânın, âhiretin, Cennetin ve Cehennemin hâllerini ve melekleri, cinleri ve geçmiş ümmetleri ve Peygamberleri ve kitâblarını ve Kur'ân-ı kerîmin ve Resûlullahın üstünlüklerini ve Onun Âlinin ve Eshâbının "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în" hâllerini ve kıyâmet alâmetlerini ve dahâ nice dünyâ ve âhiret bilgilerini öğrenmesi lâzımdır. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" hadîs-i şerîflerinde dünyâ ve âhiretin bütün bilgileri toplanmışdır.

Bu yazdıklarımız anlaşılınca, müctehidlerin hadîs-i şerîflerden çıkardıkları din hükmlerinin fâidesi olmaz diyen kimsenin ne kadar câhil olduğu ortaya çıkar. Hadîs-i şerîflerin bildirdikleri sayısız ilmler arasında, ibâdetleri ve mu'âmelâtı bildiren hadîs-i şerîfler pek az kalmakdadır. Ba'zı âlimlere göre beşyüz kadardır. [Tekrâr edilmiş olanları da katılırsa, üçbini geçmez.] Bu kadar az hadîs-i şerîf arasından sahîh bir hadîsi, dört mezheb imâmından hiçbirinin işitmemiş olması düşünülemez. Sahîh hadîsleri dört mezheb imâmından en az birisi delîl olarak almışdır. Kendi mezhebindeki bir işin, sahîh olan bir hadîs-i şerîfe uygun olmadığını gören bir müslimânın, bu hadîs-i şerîfe göre ictihâd etmiş olan başka bir mezhebe uyarak bu işi yapması lâzımdır. Kendi mezhebinin imâmı da belki bu hadîs-i şerîfi işitmiş, fekat dahâ sahîh olduğunu anladığı veyâ dahâ sonra olup birincisini nesh eden başka bir hadîs-i şerîfe uyarak veyâ müctehidlerin bileceği başka sebeblerden dolayı, bu hadîsi delîl olarak almamışdır. Bir hadîsin sahîh olduğunu anlıyan bir müslimânın, mezhebinin bu hadîs-i şerîfe uymıyan hükmünü bırakıp, bu hadîse uyması güzel olur ise de, bu kimse için, bu hadîsden hükm çıkarmış olan başka mezhebi taklîd etme-

si lâzımdır. Çünki, o mezhebin imâmı, ahkâmın delîllerinden onun bilmediklerini bilerek, o hadîs ile amel etmeğe mâni' birşey bulunmadığını anlamışdır. Bununla berâber, bu işi kendi mezhebine uyarak yapması da câizdir. Çünki mezhebinin imâmının öyle ictihâd etmesi, muhakkak sağlam bir delîle dayanmışdır. Mukallidin bu delîli bilmemesini islâmiyyet özr saymakdadır. Çünki, dört mezheb imâmlarının hiçbiri, ictihâd ederken,Kitâbdan ve Sünnetden ayrılmamışlardır. Bunların mezhebleri, Kitâbın ve Sünnetin açıklamalarıdır. Kitâbın ve Sünnetin ma'nâlarını ve hükmlerini müslimânlara açıklamışlardır. Onların anlıyabilecekleri şeklde anlatmışlar, kitâblara geçirmişlerdir. Mezheb imâmlarının "rahimehümullahü teâlâ" bu işleri, islâm dînine o kadar mu'azzam bir hizmetdir ki, Allahü teâlâ kendilerine yardım etmeseydi, bunu yapmağa insan gücü yetişemezdi. Bu mezhebler, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" hak Peygamber olduğunu ve islâm dîninin sahîh olduğunu bildiren en kuvvetli vesîkalardan biridir.

Din imâmlarımızın ictihâdlarında birbirlerinden ayrılmaları, yalnız fürû'-i din, ya'nî fıkh mes'elelerindedir. Usûl-i dinde, ya'nî i'tikâd ve îmân bilgilerinde hiç ayrılıkları yokdur. Dinde zarûrî bilinen ve delîlleri tevâtür ile bildirilmiş hadîs-i şerîflerden alınan fürû' bilgilerinde de, ayrılıkları yokdur. Fürû-i din bilgilerinin ba'zısında ayrılmışlardır. Bunların, delîllerinin kuvvetlerini anlamadaki ayrılıkları, buna sebeb olmuşdur. Bu ufak ayrılıkları da, bu ümmete rahmetdir. Müslimânların, diledikleri, kolaylarına gelen mezhebe uymaları câizdir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" bu ayrılığı müjde olarak bildirmiş ve bildirdiği gibi olmuşdur.

Kur'ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde açıkca bildirilmiş olan i'tikâd bilgilerinde, ya'nî inanılacak şeylerde ve fıkh bilgilerinde ictihâd etmek câiz değildir. Dalâlete, sapıklığa yol açar. Büyük günâh olur. İ'tikâd bilgilerinde doğru olan tek yol vardır. Bu da, **(Ehl-i sünnet vel-cemâ'at)** mezhebidir. Hadîs-i şerîfde, rahmet olduğu bildirilen ayrılık, fürû'da, ya'nî ahkâmda olan ayrılıkdır.

Dört mezhebin ameldeki hükmlerinin ayrıldıkları bir mes'elede, içlerinden yalnız birinin hükmü doğrudur. Bu doğru hükmü taklîd edenlere iki sevâb, doğru olmıyan hükmleri taklîd edenlere bir sevâb vardır. Mezheblerin rahmet olması, bir mezhebi bırakıp başka mezhebin ameldeki hükmünü taklîd etmenin câiz olacağını göstermekdedir. Fekat, dört mezhebden başka, Ehl-i sünnetden olan mezhebleri ve hattâ Eshâb-ı kirâmı taklîd etmek câiz değildir. Çünki, onların mezhebleri kitâblara geçmemiş, unutulmuşdur. Bilinen dört mezhebden başkasını taklîd etmek imkânı kalmamışdır. Eshâb-ı kirâmı taklîd etmek câiz olmadığını islâm âlimlerinin

sözbirliği ile bildirdiklerini, İmâm-ı Ebû Bekr-i Râzî “rahime-hullahü teâlâ”[1]da, haber vermekdedir. Mezheblerin ve müctehidlerin ve bilhâssa dört mezheb imâmının üstünlüklerini ve mezheblerinin Kitâbdan ve Sünnetden dışarı çıkmadıklarını ve icmâ’ ile, kıyâs ile bildirdikleri hükmlerin kendi re’yleri olmayıp, Kitâbdan ve Sünnetden alınmış olduklarını iyi anlamak istiyenlere, İmâm-ı Abdülvehhâb-ı Şa’rânînin “rahime-hullahü teâlâ” **(Mîzân-ül-kübrâ)** ve **(Mîzân-ül-hıdriyye)** kitâblarını okumalarını tavsiye ederiz. **(Huccetullahi alel’âlemîn)** kitâbından terceme burada temâm oldu. Yukarıdaki yazıların hepsi, arabî aslından terceme edilmişdir. Bütün yayınlarımızda olduğu gibi, burada da, başka kitâblardan aldığımız ilâveler köşeli parantez içine alınmış, böylece ilâvelerimizin kitâbın yazıları ile karışdırılmaması sağlanmışdır. **(Huccetullahi alel’âlemîn)** kitâbından yukarıdaki yazıların arabî aslı, 1394 [m. 1974] senesinde, ofset yolu ile İstanbulda basdırılmışdır.

(Kur’ân-ı kerîmde din âlimleri denmez) sözü doğru değildir. Çeşidli âyet-i kerîmeler, âlimleri ve ilmi övmekdedir. Abdülganî Nablüsî hazretleri **(Hadîka)** kitâbında buyuruyor ki:

Enbiyâ sûresi, yedinci âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Bilmediklerinizi, zikr sâhiblerinden sorunuz!)** buyuruldu. Zikr, ilm demekdir. Bu âyet-i kerîme, bilmiyenlerin, âlimleri bulup onlardan sorup, öğrenmelerini emr etmekdedir. Âl-i İmrân sûresinin yedinci âyetinde meâlen, **(Müteşâbih âyetlerin ma’nâlarını ancak ilm sâhibleri anlar)** ve onsekizinci âyetinde meâlen, **(Allahü teâlânın var ve bir olduğunu, ilm sâhibleri anlar ve bildirirler)** ve Kasas sûresinin seksenbirinci âyetinde meâlen, **(İlm sâhibleri, onlara, size yazıklar olsun! Îmân edip, amel-i sâlih işliyenlere Allahü teâlânın vereceği sevâblar, dünyâ ni’metlerinden dahâ iyidir dediler)** ve Rum sûresinin ellialtıncı âyetinde meâlen, **(İlm ve îmân sâhibleri, dünyâda iken inkâr etdiğiniz kıyâmet günü, işte bu gündür diyeceklerdir)** ve İsrâ sûresinin yüzsekizinci âyetinde meâlen, **(İlm sâhibleri, Kur’ân-ı kerîmi işitince secde ederler ve sâhibimizde hiçbir kusûr yokdur. O, verdiği sözden dönmez derler)** ve Hac sûresi 54. cü âyetinde meâlen, **(İlm sâhibleri, Kur’ân-ı kerîmin Allah kelâmı olduğunu anlar)** ve Ankebût sûresinin ellinci âyetinde meâlen, **(Kur’ân-ı kerîm, ilm sâhiblerinin kalblerinde yerleşmişdir)** ve Sebe’ sûresinin altıncı âyetinde meâlen, **(İlm sâhibleri, Kur’ân-ı kerîmin Allah kelâmı olduğunu ve Allahü teâlânın rızâsına kavuşdurduğunu bilirler)** ve Mücâdele sûresinin onbirinci âyetinde meâlen, **(İlm sâhiblerine Cennetde yüksek dereceler verilecekdir)** ve Fâtır

---

[1] Ebû Bekr Ahmed Râzî, 370 [m. 980] de vefât etdi.

sûresinin yirmiyedinci âyetinde meâlen, **(Allahü teâlâdan ancak ilm sâhibleri korkar)** ve Hucurât sûresinin ondördüncü âyetinde meâlen, **(En kıymetliniz, Allahü teâlâdan çok korkanınızdır)** buyurulmuşdur.

(Hadîka)nın üçyüzaltmışbeşinci sahîfesindeki hadîs-i şerîflerde, **(Allahü teâlâ ve melekler ve her canlı, insanlara iyilik öğretene düâ ederler)** ve **(Kıyâmet günü önce Peygamberler, sonra âlimler, sonra şehîdler, şefâ'at edeceklerdir)** ve **(Ey insânlar, biliniz ki, ilm âlimden işiterek öğrenilir), (İlm öğreniniz! İlm öğrenmek ibâdetdir. İlm öğretene ve öğrenene cihâd sevâbı vardır. İlm öğretmek, sadaka vermek gibidir. Âlimden ilm öğrenmek, teheccüd nemâzı kılmak gibidir)** buyuruldu. **(Hülâsa)** fetvâ kitâbının sâhibi Tâhir Buhârî "rahime-hullahü teâlâ"[1] diyor ki: (Fıkh kitâbı okumak, geceleri nemâz kılmakdan dahâ sevâbdır). Çünki, farzları, harâmları, [âlimlerden veyâ yazmış oldukları] kitâblardan öğrenmek farzdır. Kendisi yapmak ve başkalarına öğretmek için fıkh kitâbları okumak, tesbîh nemâzı kılmakdan dahâ sevâbdır. Hadîs-i şerîflerde, **(İlm öğrenmek, bütün nâfile ibâdetlerden dahâ sevâbdır. Çünki, kendine de, öğreteceği kimselere de fâidesi vardır)** ve **(Başkalarına öğretmek için öğrenen kimseye, Sıddîklar sevâbı verilir)** buyuruldu. İslâm bilgileri, ancak üstâddan ve kitâbdan öğrenilir. İslâm kitâblarına ve rehbere lüzûm yokdur diyenler, yalancıdır, zındıkdır. Müslimânları aldatmakda, felâkete sürüklemekdedir. Din kitâblarındaki bilgiler,Kur'ân-ı kerîmden ve hadîs-i şerîflerden çıkarılmışdır. **(Hadîka)**dan[2] terceme, temâm oldu.

Allahü teâlâ, Resûlünü, Kur'ân-ı kerîmi teblîg etmek, öğretmek için gönderdi. Eshâb-ı kirâm, Kur'ân-ı kerîmdeki bilgileri Resûlullahdan öğrendiler. Din âlimleri de, Eshâb-ı kirâmdan öğrendiler. Bütün müslimânlar da, din âlimlerinden ve bunların kitâblarından öğrendiler. Hadîs-i şerîflerde **(İlm hazînedir. Anahtarı, sorup öğrenmekdir)** ve **(İlm öğreniniz ve öğretiniz!)** ve **(Herşeyin kaynağı vardır. Takvânın kaynağı, âriflerin kalbleridir)** ve **(İlm öğretmek günâhlara keffâretdir)** buyuruldu.

İmâm-ı Rabbânî "rahmetullahi aleyh" **(Mektûbât)** adındaki kitâbının birinci cildi, yüzdoksanüçüncü [193] mektûbunda buyuruyor ki:

(Mükellef) olan, ya'nî âkıl ve bâlig olan kimsenin, önce, îmânını, i'tikâdını düzeltmesi lâzımdır. Ya'nî Ehl-i sünnet âlimlerinin

---

[1] Tâhir Buhârî, 542 [m. 1147] de vefât etdi.

[2] Hadîkanın müellifi Abdülganî Nablüsî, 1143 [m. 1731] de vefât etdi.

yazdıkları akâid bilgilerini öğrenmek ve bunlara uygun olarak inanmakdır. Allahü teâlâ, o büyük âlimlerin çalışmalarına bol bol sevâb versin! Âmîn. Kıyâmetde Cehennem azâbından kurtulmak, onların bildirdiklerine inanmağa bağlıdır. Cehennemden kurtulacak olanlar, yalnız bunların yolunda gidenlerdir. [Onların yolundan gidenlere **(Sünnî)** denir.] Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" ve Eshâbının "rıdvânullahi aleyhim ecma'în" yolunda gidenler, yalnız bunlardır. Kitâbdan, ya'nî Kur'ân-ı kerîmden ve Sünnetden, ya'nî hadîs-i şerîflerden çıkarılan bilgiler içinde kıymetli, doğru olan, yalnız bu büyük âlimlerin, Kitâbdan ve Sünnetden anlayıp bildirdikleri bilgilerdir. Çünki, her bid'at sâhibi, ya'nî her reformcu ve her **(sapık)** ve mezhebsiz kimse, bozuk düşüncelerini, kısa aklı ile, Kitâbdan ve Sünnetden çıkardığını söylüyor. Ehl-i sünnet âlimlerini gölgelemeğe, küçültmeğe kalkışıyor. Demek ki, Kitâbdan ve Sünnetden çıkarıldığı bildirilen her sözü, her yazıyı doğru sanmamalı, yaldızlı propagandalarına aldanmamalıdır.

Ehl-i sünnet vel-cemâ'at âlimlerinin bildirdiği doğru i'tikâdı açıklamak için, büyük âlim Türpüştî hazretlerinin fârisî **(El-mu'temed)** kitâbı çok kıymetlidir ve açık yazılmışdır. Kolayca anlaşılabilir. [**(Hakîkat Kitâbevi),** 1410 [m. 1989] da basdırmışdır. Fadlullah bin Hasen Türpüştî, Hanefî fıkh âlimlerindendir. Altıyüzaltmışbir 661 [m. 1263] senesinde vefât etdi.]

Akâidi, ya'nî inanılacak bilgileri düzeltdikden sonra, **(Halâl), (Harâm), (Farz), (Vâcib), (Sünnet), (Mendûb)** ve **(Mekrûh)** olan şeyleri, Ehl-i sünnet âlimlerinin yazdıkları fıkh kitâblarından öğrenmek ve bunlara uymak lâzımdır. Bu âlimlerin üstünlüklerini anlıyamamış olan câhillerin çıkardıkları sapık kitâbları okumamalıdır. Allah korusun! İ'tikâd edilecek şeylerde Ehl-i sünnet mezhebine uymıyan inanışı olan müslimânlar, âhiretde Cehenneme girmekden kurtulamaz. Îmânı doğru olanın ibâdetinde gevşeklik olursa, tevbe etmese bile, afv edilebilir. Afv edilmese bile, azâb çekdikden sonra, Cehennemden kurtulur. İşin başı, i'tikâdı düzeltmekdir. Hâce Ubeydullah-i Ahrâr "kaddesallahü teâlâ sirrehul'azîz"[1] buyurdu ki: (Bütün keşfleri, kerâmetleri bana verseler, fekat, Ehl-i sünnet velcemâ'at i'tikâdını vermeseler, kendimi harâb bilirim. Keşf ve kerâmetim olmasa ve kabâhatim çok olsa, fekat Ehl-i sünnet vel cemâ'at i'tikâdını ihsân eyleseler, hiç üzülmem).

Bugün, Hindistânda müslimânlar kimsesiz kaldı. Din düşman-

---

[1] Ubeydüllâh-i Ahrâr, 895 [m. 1490] de Semerkandda vefât etdi.

ları her tarafdan saldırıyor. Bugün, islâma hizmet için bir lira vermek, başka zemân verilen binlerce liradan dahâ çok sevâbdır. İslâma yapılacak en büyük hizmet, Ehl-i sünnet kitâblarını, îmân ve islâm kitâblarını alıp, köylere, gençlere dağıtmakla olur. Hangi tâli'li, bahtiyâr kimseye bu hizmeti nasîb ederlerse, çok sevinsin. Çok şükr etsin. İslâma hizmet etmek her zemân sevâbdır. Fekat, İslâmın za'îf olduğu, yalanlarla, iftirâlarla, müslimânlık yok edilmeğe çalışıldığı bu zemânda, Ehl-i sünnet i'tikâdını yaymağa çalışmak, katkat dahâ çok sevâbdır. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", Eshâb-ı kirâmına karşı buyurdu ki, **(Siz öyle bir zemânda geldiniz ki, Allahü teâlânın emrlerinden ve yasaklarından onda dokuzuna uyup, onda birine uymazsanız, helâk olursunuz. Azâb görürsünüz! Sizden sonra, öyle bir zemân gelecek ki, o zemân, emrlerin ve yasakların yalnız onda birine uyan kurtulacakdır).** [**(Mişkât-ül-mesâbih)** C. 1- 179. cu sahîfede ve Tirmizî, Kitâb-ül-fiten 79. cu sırada mevcûddur.] Bu hadîs-i şerîfde bildirilen zemân, işte bu zemândır. Kâfirlerle cihâd etmek, müslimânlara saldıranları tanımak, onları sevmemek lâzımdır. [Güç kullanarak yapılan cihâdı hükûmet yapar. Devletin ordusu yapar. Müslimânların böyle cihâdı yapması, asker olarak, hükûmetin verdiği vazîfeyi yapmakla olur. Cihâd-ı kavlînin cihâd-ı katlîden, ya'nî söz ve yazı ile olan cihâdın, kuvvet kullanarak yapılan cihâddan dahâ fâideli olduğu, altmışbeşinci mektûbda da yazılıdır.] Ehl-i sünnet âlimlerinin kitâblarını, sözlerini yaymak için, kerâmet sâhibi olmak, âlim olmak şart değildir. Her müslimânın bunu yapmak için uğraşması lâzımdır. Fırsatı kaçırmamalıdır. Kıyâmetde her müslimâna, bunu soracaklar, islâma niçin hizmet etmedin diyeceklerdir. İlmihâl kitâblarını yaymak için uğraşmıyanlara, din bilgilerini yayan kurumlara, kimselere yardım etmiyenlere, çok azâb yapılacakdır. Özr, behâne, kabûl edilmiyecekdir. Peygamberler "aleyhimüsselâm", insanların en üstünleri, en kıymetlileri iken, hiç râhat oturmadı. Allahü teâlânın dînini, se'âdet-i ebediyye yolunu yaymak için, gece gündüz uğraşdılar. Mu'cize istiyenlere de, **(Mu'cizeyi Allahü teâlâ yaratır. Benim vazîfem, Allahü teâlânın dînini bildirmekdir)** buyururlardı. Bu yolda çalışırlarken, Allahü teâlâ da, bunlara yardım eder, mu'cize yaratırdı. Bizim de, Ehl-i sünnet âlimlerinin "rahime-hümullahü teâlâ" kitâblarını, sözlerini yaymamız ve kâfirlerin, düşmanların, müslimânlara iftirâ ve eziyyet edenlerin, kötü, alçak, yalancı olduklarını, gençlere, dostlara bildirmemiz lâzımdır. [Bunları bildirmek, gîbet olmaz. Emr-i ma'rûf olur.] Bu yolda malı ile, kuvveti ile, mesleği ile çalışmıyanlar, azâbdan kurtulamıyacaklardır. Bu yolda çalışırken, sıkıntı, işkence çekmeği büyük se'âdet,

büyük kazanç bilmelidir. Peygamberler “aleyhimüssalevât”, Allahü teâlânın emrlerini bildirirken, câhillerin, soysuzların hücûmlarına uğrardı. Çok sıkıntı çekerlerdi. O büyüklerin en üstünü, seçilmişi, Allahü teâlânın sevgilisi olan Muhammed aleyhisselâm, **(Benim çekdiğim eziyyet gibi, hiçbir Peygamber eziyyet görmedi)** buyurdu. **(Mektûbât)**dan terceme temâm oldu.

[Her müslimânın, Ehl-i sünnet i’tikâdını öğrenmesi ve sözü geçenlere öğretmesi lâzımdır. Ehl-i sünnet âlimlerinin sözlerini bildiren kitâbları ve gazeteleri bulup, almalı, bunları, gençlere tanıdıklara göndermeli. Okumaları için çalışmalıdır. İslâm düşmanlarının iç yüzlerini açıklıyan kitâbları da yaymalıdır].

Yer yüzünde bulunan bütün müslimânlara doğru yolu gösteren ve Muhammed aleyhisselâmın dînini, değişmeden, bozulmadan öğrenmemize rehber olan **(Ehl-i sünnet âlimleri)**, dört mezhebin ictihâd derecesine yükselmiş olan âlimleridir. Bunların en büyükleri, dört büyük zât olup, birincileri, **İmâm-ı a’zam Ebû Hanîfe Nu’mân bin Sâbit**dir “rahime-hullahü teâlâ”. İslâm âlimlerinin en büyüklerindendir. Ehl-i sünnetin reîsidir. Hâl tercemesi **(Se’âdet-i Ebediyye)** ve **(Fâideli Bilgiler)** kitâblarında uzun yazılıdır. Hicretin seksen [80] senesinde Kûfede tevellüd, 150 [m. 767] senesinde Bağdâdda şehîd edildi.

İkincisi, **İmâm-ı Mâlik bin Enes** “rahime-hullahü teâlâ”, çok büyük âlimdir. Hicretin doksan [90] senesinde Medînede tevellüd, 179 [m. 795] de orada vefât etdiği, seksendokuz sene yaşadığı İbni Âbidînde yazılıdır. Dedesi, Mâlik bin Ebî Âmirdir.

Üçüncüsü, **İmâm-ı Muhammed bin İdrîs Şâfi’î** “rahime-hullahü teâlâ” olup, islâm âlimlerinin gözbebeğidir. Yüzelli [150] senesinde, Filistinde, Gazzede tevellüd, ikiyüzdört 204 [m. 820] de Mısrda vefât etdi.

Dördüncüsü, **İmâm-ı Ahmed bin Hanbel** “rahime-hullahü teâlâ” olup, yüzaltmışdört [164] senesinde Bağdâdda tevellüd, 241 [m. 855] de orada vefât etdi. İslâm binâsının temel direğidir “rahmetullahi aleyhim ecma’în”.

Bugün, bu dört imâmdan birine uymıyan bir kimse, büyük tehlükededir. Doğru yoldan sapmışdır. Bunlardan başka Ehl-i sünnet âlimleri çok vardı. Onların da doğru mezhebleri vardı. Fekat, zemânla, mezhebleri unutuldu. Kitâblara geçirilemedi. Meselâ **(Fükahâ-i seb’a)** denilen, Medînedeki yedi büyük âlim ve **Ömer bin Abdül’azîz, Süfyân bin Uyeyne**[1]**, İshak bin Râheveyh, Dâvüd-i**

---

[1] Süfyân bin Uyeyne, 198 [m. 813] de Mekkede vefât etdi.

Tâî, Âmir bin Şerâhil-i Şa'bî, Leys bin Sa'd, A'meş, Muhammed bin Cerîr Taberî, Süfyân-ı Sevrî[1] ve **Abdürrahmân Evzâî** "rahime-hümullahü teâlâ" bunlardandır.

Eshâb-ı kirâmın hepsi "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în", hak üzere, hidâyet yıldızları idi. Herhangi birisi, bütün dünyâyı doğru yola getirmeğe kâfî idi. Müctehid idiler. Hepsi kendi mezhebinde idi. Çoğunun mezhebleri birbirlerine benzerdi. Fekat, mezhebleri toplanmamış, kitâblara yazılmamış olduğundan, onlara uymamız mümkin değildir. Dört imâmın mezheblerini, ya'nî inanılacak ve yapılacak şeylerde bildirdiklerini, kendileri ve talebeleri topladı, açıkladı. Kitâblara yazıldı. Bugün, her müslimânın, adı geçen dört imâmdan birinin mezhebinde bulunması, bu mezhebe göre yaşaması ve ibâdet etmesi lâzımdır. [Bu dört mezhebden birine uymak istemiyen kimse, **(Ehl-i sünnet)** değildir. Başlangıç kısmında ikinci sahîfeye bakınız!]

Bu dört imâmın talebelerinden ikisi, îmân bilgilerini yaymakda çok yükseldi. Böylece, i'tikâdda, îmânda mezheb iki oldu. Kur'ân-ı kerîme ve hadîs-i şerîflere uygun doğru îmân, yalnız bu ikisinin bildirdiği îmândır. Fırka-i nâciyye olan Ehl-i sünnetin îmân bilgilerini yer yüzüne yayan, bu ikisidir. Birisi **Ebül-Hasen Eş'arî** "rahime-hullahü teâlâ" olup, hicretin [266] senesinde Basrada tevellüd, üçyüzotuz [m. 941] da Bağdâdda vefât etdi. İkincisi, **Ebû Mensûr-i Mâtürîdî** "rahime-hullahü teâlâ" olup, 333 [m. 944] senesinde Semerkandda vefât etdi. Her müslimânın i'tikâdda, bu iki büyük imâmdan birine uyması lâzımdır.

Evliyânın tarîkleri hakdır. İslâmiyyetden kıl kadar ayrılıkları yokdur. [Dîni, dünyâ kazançlarına vesîle eden, mal, mevkı' elde etmek için velî, mürşid ve din adamı olarak ortaya çıkan yalancılar, sapıklar her asrda vardı. Bugün de, her meslekde, her san'atda ve her vazîfede kötü kimseler de bulunmakdadır. Kazançlarını, zevklerini başkalarının zararlarında arıyanları görerek, bunların karışmış oldukları vazîfelilerin ve mesleklerin hepsini lekelemek, haksızlık ve câhillik olur. Bozgunculara yardım etmek olur. Bunun için, sapık din adamlarını, câhil ve sahte tarîkatcıları görerek, islâm âlimlerine, tesavvuf ehline ve hizmetleri târîhde şerefli sahîfeler doldurmuş olan büyük zâtlara dil uzatmamalıdır. Onlara dil uzatanların haksız olduklarını anlamalıdır.] Evliyânın, kerâmetleri vardır. Hepsi hakdır, doğrudur. İmâm-ı Yâfi'î[2] buyurdu ki, (Gavs-üs-sekaleyn mevlânâ Abdülkâdir-i Geylânînin "kaddesallahü te-

---

[1] Süfyân-ı Sevrî, 161 [m. 778] de Basrada vefât etdi.

[2] Abdüllah Yâfi'î, 768 [m. 1367] de Mekkede vefât etdi.

âlâ sirrehül' azîz"[1] kerâmetleri, ağızdan ağıza o kadar yayılmışdır ki, şübhe etmek, inanmamak olamaz. Çünki heryerde yayılmak, ya'nî **[Tevâtür],** sened yerine geçmekdedir).

Nemâz kılan bir kimsenin, küfr olan bir şeyi, açık olarak ve zarûretsiz söyleyerek veyâ kullanarak, kâfir olduğu anlaşılmadıkça, başkalarına uyarak, buna kâfir demek câiz olmaz. Kâfir olarak öldüğü bilinmedikçe la'net edilmez. Kâfire dahî la'net etmek câiz değildir. Bunun için, Yezîde la'net etmemek dahâ iyidir.]

5 — Îmân edilmesi lâzım olan altı şeyden beşincisi **(Âhiret gününe inanmakdır).** Bu zemânın başlangıcı, insanın öldüğü gündür. Kıyâmetin sonuna kadardır. Son gün denilmesi, arkasından gece gelmediği veyâ dünyâdan sonra geldiği içindir. Hadîs-i şerîfde bildirilen bu gün, bildiğimiz gece gündüz demek değildir. Bir vakt, bir zemân demekdir. Kıyâmetin ne zemân kopacağı bildirilmedi, zemânını kimse anlıyamadı. Fekat, Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem", birçok alâmetlerini ve başlangıçlarını haber verdi: Hazret-i Mehdî gelecek, Îsâ aleyhisselâm gökden Şâma inecek, Deccal çıkacak. Ye'cüc me'cüc denilen kimseler heryeri karışdıracak. Güneş batıdan doğacak. Büyük zelzeleler olacak. Din bilgileri unutulacak. Fısk, kötülük çoğalacak. Dinsiz, ahlâksız, nâmûssuz kimseler Emîr olacak, Allahü teâlânın emrleri yapdırılmıyacak. Harâmlar her yerde işlenecek, Yemenden bir ateş çıkacak. Gökler ve dağlar parçalanacak. Güneş ve Ay kararacak. Denizler birbirine karışacak ve kaynayıp kuruyacakdır.

Günâh işleri yapan müslimânlara **(Fâsık)** denir. Fâsıklara ve bütün kâfirlere kabrde azâb vardır. Bunlara elbette inanmak lâzımdır. Mevtâ kabre konunca, bilinmiyen bir hayât ile dirilecek, râhat veyâ azâb görecekdir. **Münker** ve **Nekîr** adındaki iki meleğin, bilinmiyen korkunç insan şeklinde mezâra gelip süâl soracaklarını hadîs-i şerîfler açıkça bildirmekdedir. Kabr süâli, ba'zı âlimlere göre, ba'zı akâidden olacak, ba'zılarına göre ise, bütün akâidden olacakdır. [Bunun için, çocuklarımıza (Rabbin kim? Dînin hangi dindir? Kimin ümmetindensin? Kitâbın nedir? Kıblen neresidir? İ'tikâdda ve amelde mezhebin nedir?) süâllerinin cevâblarını öğretmeliyiz! Ehl-i sünnet olmıyanın doğru cevâb veremiyeceği **(Tezkire-i Kurtubî)**de[2] yazılıdır.] Güzel cevâb verenlerin kabri

---

[1] Abdülkâdir Geylânî, 561 [m. 1161] de Bağdâdda vefât etdi.

[2] Tezkirenin müellifi Muhammed Kurtubî mâlikî, 671 [m. 1272] de vefât etdi. **(Muhtasar-ı Tezkire-i Kurtubî)** Hakîkat Kitâbevi tarafından 1421 [m. 2000]de yeniden tab' edilmişdir.

genişliyecek, buraya Cennetden bir pencere açılacakdır. Sabâh ve akşam, Cennetdeki yerlerini görüp, melekler tarafından iyilikler yapılacak, müjdeler verilecekdir. İyi cevâb veremezse, demir tokmaklarla öyle vurulacak ki, bağırmasını, insandan ve cinden başka her mahlûk işitecekdir. Kabr o kadar daralır ki, kemiklerini birbirine geçirecek gibi sıkar. Cehennemden bir pencere açılır. Sabâh ve akşam Cehennemdeki yerini görüp, mezârda, mahşere kadar, acı azâblar çeker.

Öldükden sonra, yine dirilmeğe inanmak lâzımdır. Kemikler, etler çürüyüp toprak ve gaz oldukdan sonra, bedenler, tekrâr yaratılacak, rûhlar bedenlerine girip, herkes mezârdan kalkacakdır. Bunun için, bu zemâna, **(Kıyâmet günü)** denir.

[Bitkiler havadan karbon dioksid gazını ve toprakdan su ile tuzları, ya'nî toprak maddelerini alıp, bunları birleşdiriyorlar. Böylece, organik cismleri ve a'zâmızın yapı taşlarını meydâna getiriyorlar. Senelerle uzun süren bir kimyâ reaksiyonunun, **(katalizör)** kullanarak, sâniyeden az bir zemânda hemen oluverdiği, bugün bilinmekdedir. İşte bunun gibi, Allahü teâlâ, mezârda, su, karbon dioksid ve toprak maddelerini birleşdirerek organik maddeleri ve canlı uzvları bir anda yaratacakdır. Böyle dirileceğimizi, Muhbir-i sâdık haber veriyor. Fen ilmleri de, bunun dünyâda zâten yapılmakda olduğunu gösteriyor].

Bütün canlılar, **(Mahşer)** yerinde toplanacak. Her insanın amel defterleri uçarak sâhibine gelecekdir. Bunları, yerleri, gökleri, zerreleri, yıldızları yaratan, sonsuz kudret sâhibi olan Allahü teâlâ yapacakdır. Bunların olacağını, Allahü teâlânın Resûlü "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" haber vermişdir. Onun söyledikleri elbette doğrudur. Elbette hepsi olacakdır.

Sâlihlerin, iyilerin defteri sağ tarafından, fâsıkların, kötülerin arka veyâ sol tarafından verilecekdir. İyi ve kötü, büyük ve küçük, gizli ve meydânda yapılmış olan her şey defterde yazılı bulunacakdır. **(Kirâmen kâtibîn)** meleklerinin bilmediği işler bile, a'zânın haber vermesi ile veyâ Allahü teâlânın bildirmesi ile ortaya çıkarılacak, herşeyden süâl ve hesâb olunacakdır. Mahşerde, Allahü teâlânın dilediği her gizli şey meydâna çıkacakdır. Meleklere, yerlerde, göklerde neler yapdınız? Peygamberlere "salevâtullahi teâlâ ve teslîmâtühü aleyhim ecma'în", Allahü teâlânın hükmlerini Onun kullarına nasıl bildirdiniz? Herkese de, Peygamberlere nasıl uydunuz, sizlere bildirilen vazîfeleri nasıl yapdınız? Birbiriniz arasında bulunan hakları nasıl gözetdiniz diye sorulacakdır. Mahşerde, îmânı olup, ameli ve ahlâkı güzel olanlara mükâfât ve ihsânlar

olacak, kötü huylu, bozuk amelli olanlara ağır cezâlar verilecekdir.

Allahü teâlâ, dilediği mü'minlerin büyük ve küçük bütün günâhlarını, fadlı ile, ihsânı ile afv edecekdir. Şirkden, küfrden başka, her günâhı, dilerse afv edecek, dilerse, adâleti ile küçük günâhlar için de azâb edecekdir. Müşrik ve kâfir olarak öleni hiç afv etmiyeceğini bildirmekdedir. Kitâblı ve kitâbsız kâfirler, ya'nî Muhammed aleyhisselâmın, bütün insanlara Peygamber olduğuna inanmıyan, Onun bildirdiği ahkâmdan, ya'nî emr ve yasaklardan birisini bile beğenmiyenler, bu hâlde ölürlerse, elbette Cehenneme sokulacak, sonsuz azâb çekeceklerdir.

Kıyâmet günü, amelleri, işleri ölçmek için, bilmediğimiz bir **(Mîzân),** bir ölçü âleti, bir terâzî vardır. Yer ve gök bir gözüne sığar. Sevâb gözü, parlak olup, Arşın sağında Cennet tarafındadır. Günâh tarafı, karanlık olup, Arşın solunda, Cehennem tarafındadır. Dünyâda yapılan işler, sözler, düşünceler, bakışlar, orada şekl alarak, iyilikler parlak, kötülükler karanlık ve iğrenç görünüp, bu terâzîde dartılacakdır. Bu terâzî, dünyâ terâzîlerine benzemez. Ağır tarafı yukarı kalkar. Hafîf tarafı aşağı iner, denildi. Âlimlerin "rahime-hümullahü teâlâ" bir kısmına göre, çeşidli terâzîler olacakdır. Birçoğu da, terâzîlerin kaç dâne ve nasıl oldukları dinde açık bildirilmedi. Bunları düşünmemelidir, dedi.

(Sırât köprüsü) vardır. Sırât köprüsü, Allahü teâlânın emri ile, Cehennemin üstünde kurulacakdır. Herkese, bu köprüden geçmesi emr olunacakdır. O gün, bütün Peygamberler (yâ Rabbî! Selâmet ver!) diye yalvaracaklardır. Cennetlik olanlar, köprüden kolayca geçerek, Cennete gideceklerdir. Bunlardan ba'zısı şimşek gibi, ba'zısı rüzgâr gibi, ba'zısı koşan at gibi geçecekdir. Sırât köprüsü kıldan ince, kılıncdan keskindir. Dünyâda islâmiyyete uymak da, böyledir. İslâmiyyete tâm uymağa uğraşmak, Sırât köprüsünden geçmek gibidir. Burada, nefs ile mücâdele güçlüğüne katlananlar, orada Sırâtı kolay ve râhat geçecekdir. İslâmiyyete uymıyan, nefslerine düşkün olanlar, Sırâtı güç geçecekdir. Bunun içindir ki, Allahü teâlâ, islâmiyyetin gösterdiği doğru yola **(Sırât-ı müstakîm)** adını verdi. Bu ism benzerliği de, islâmiyyet yolunda bulunmanın, Sırât köprüsünü geçmek gibi olduğunu göstermekdedir. Cehennemlik olanlar, Sırâtdan geçemeyip, Cehenneme düşeceklerdir.

Peygamberimiz Muhammed Mustafâya "sallallahü aleyhi ve sellem" mahsûs olan **(Kevser havuzu)** vardır. Büyüklüğü, bir aylık yol gibidir. Suyu sütden dahâ beyâz, kokusu miskden dahâ güzel-

dir. Etrâfındaki kadehler, yıldızlardan dahâ çokdur. Bir içen, Cehennemde olsa bile, bir dahâ susamaz.

(Şefâ'at) hakdır. Tevbesiz ölen mü'minlerin küçük ve büyük günâhlarının afv edilmesi için, Peygamberler, Velîler, Sâlihler ve Melekler ve Allahü teâlânın izn verdiği kimseler, şefâ'at edecek ve kabûl edilecekdir. [Peygamberimiz "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem", **(Ümmetimden büyük günâh işleyenlere şefâ'at edeceğim)** buyurmuşdur.] Mahşerde, şefâ'at beş dürlüdür:

Birincisi, kıyâmet günü, mahşer yerinde kalabalıkdan, çok uzun beklemekden usanan günâhkârlar, feryâd ederek, hesâbın bir ân önce yapılmasını isteyeceklerdir. Bunun için şefâ'at olunacakdır.

İkincisi, süâlin ve hesâbın kolay ve çabuk olması için, şefâ'at edilecekdir.

Üçüncüsü, günâhı olan mü'minlerin, Sırâtdan Cehenneme düşmemeleri, Cehennem azâbından korunmaları için şefâ'at olunacakdır.

Dördüncüsü, günâhı çok olan mü'minleri Cehennemden çıkarmak için şefâ'at olunacakdır.

Beşincisi, Cennetde sayısız ni'metler olacak ve sonsuz kalınacak ise de, sekiz derecesi vardır. Herkesin derecesi, makâmı, îmânının ve amellerinin mikdârınca olacakdır. Cennetdekilerin derecelerinin yükselmeleri için de şefâ'at olunacakdır.

Cennet ve Cehennem şimdi vardır. Cennet, yedi kat göklerin üstündedir. Cehennem, herşeyin altındadır. Sekiz Cennet, yedi Cehennem vardır. Cennet, yer küresinden ve güneşden ve göklerden dahâ büyükdür. Cehennem de güneşden büyükdür.

6 — İnanılması lâzım olan altı şeyden altıncısı; **(kadere, hayr ve şerlerin Allahü teâlâdan olduğuna inanmakdır).** İnsanlara gelen hayr ve şer, fâide ve zarar, kazanç ve ziyânların hepsi, Allahü teâlânın takdîr etmesi iledir. **(Kader),** lügatde, bir çokluğu ölçmek, hükm ve emr demekdir. Çokluk ve büyüklük ma'nâsına da gelir. Allahü teâlânın, birşeyin varlığını ezelde dilemesine kader denilmişdir. Kaderin, ya'nî varlığı dilenilen şeyin var olmasına **(Kazâ)** denir. Kazâ ve kader kelimeleri, birbirinin yerine de kullanılır. Buna göre kazâ demek, ezelden ebede kadar yaratılacak şeyleri, Allahü teâlânın ezelde dilemesidir. Bütün bu eşyânın, kazâya uygun olarak, dahâ az ve dahâ çok olmıyarak yaratılmasına kader denir. Allahü teâlâ, olacak herşeyi ezelde, sonsuz öncelerde, biliyordu. İşte bu bilgisine **(Kazâ ve kader)** denir. Eski yunan felsefe-

cileri buna (inâyet-i ezeliyye) dedi. Bütün varlıklar, o kazâdan meydâna gelmişdir. Ezeldeki ilmine uygun olarak, eşyânın var olmasına da (Kazâ ve kader) denir. Kadere îmân etmek için iyi bilmeli ve inanmalıdır ki, Allahü teâlâ, birşeyi yaratacağını ezelde irâde etdi, diledi ise, az veyâ dahâ çok olmaksızın, dilediği gibi var olması lâzımdır. Olmasını dilediği şeylerin var olmaması ve yokluğunu dilediği eşyânın var olması imkânsızdır.

Bütün hayvanların, nebâtların, cansız varlıkların [katıların, sıvıların, gazların, yıldızların, moleküllerin, atomların, elektronların, elektro-magnetik dalgaların, kısaca her varlığın hareketi, fizik olayları, kimyâ tepkimeleri, çekirdek reaksiyonları, enerji alışverişleri, canlılardaki fizyolojik fe'âliyyetler], herşeyin olup olmaması, kulların iyi ve kötü işleri, dünyâda ve âhiretde, bunların cezâsını görmeleri ve herşey, ezelde, Allahü teâlânın ilminde var idi. Bunların hepsini ezelde biliyordu. Ezelden ebede kadar olacak, eşyâyı, özellikleri, hareketleri, olayları, ezelde bildiğine uygun olarak yaratmakdadır. İnsanların iyi ve kötü bütün işlerini, müslimân olmalarını, küfrlerini, istekli ve isteksiz bütün işlerini, Allahü teâlâ yaratmakdadır. Yaratan, yapan yalnız Odur. Sebeblerin meydâna getirdiği herşeyi yaratan Odur. **(Herşeyi bir sebeb ile yaratmakdadır.)**

Meselâ, ateş yakıcıdır. Hâlbuki, yakan Allahü teâlâdır. Ateşin, yakmakda hiçbir ilgisi yokdur. Fekat, âdeti şöyledir ki, birşeye ateş dokunmadıkça, yakmağı yaratmaz. [Ateş, tutuşma sıcaklığına kadar ısıtmakdan başka birşey yapmaz. Organik cismlerin yapısında bulunan karbona, hidrojene, oksijenle birleşmek ilgisi veren, elektron alış-verişlerini sağlıyan, ateş değildir. Doğruyu göremiyenler, bunları ateş yapıyor sanır. Yakan, yanma tepkisini yapan, ateş değildir. Oksijen de değildir. Isı da değildir. Elektron alış-verişi de değildir. Yakan, yalnız Allahü teâlâdır. Bunların hepsini, yanmak için sebeb olarak yaratmışdır. Bilgisi olmıyan kimse, ateş yakıyor sanır. İlk okulu bitiren bir kimse, (ateş yakıyor) sözünü beğenmez. Hava yakıyor der. Orta okulu bitiren de, bunu kabûl etmez. Havadaki oksijen yakıyor der. Liseyi bitiren, yakıcılık oksijene mahsûs değildir. Her elektron çeken element yakıcıdır der. Üniversiteli ise, madde ile birlikde enerjiyi de hesâba katar. Görülüyor ki, ilm ilerledikçe, işin içyüzüne yaklaşılmakda, sebeb sanılan şeylerin arkasında, dahâ nice sebeblerin bulunduğu anlaşılmakdadır. İlmin, fennin en yüksek derecesinde bulunan, hakîkatleri tâm gören Peygamberler "aleyhimüsselâm" ve O büyüklerin izinde giderek, ilm deryâlarından damlalara kavuşan islâm âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ", bugün yakıcı, yapıcı sanılan şeylerin, âciz, zevallı birer vâsıta ve mahlûk olduklarını, hakîkî yapıcının,

yaratıcının sebebler değil, Allahü teâlâ olduğunu bildiriyor.] Yakıcı, Allahü teâlâdır. Ateşsiz de yakar. Fekat, ateş ile yakmak âdetidir. Yakmak istemezse, ateş içinde de yakmaz. İbrâhîm aleyhisselâmı ateşde yakmadı. Onu çok sevdiği için, âdetini bozdu. [Nitekim ateşin yakmasını önliyen maddeler de yaratmışdır. Bu maddeleri, kimyâgerler bulmakdadır.]

Allahü teâlâ dileseydi, herşeyi sebebsiz yaratırdı. Ateşsiz yakardı. Yimeden doyururdu. Tayyâresiz uçururdu. Radyosuz, uzakdan duyururdu. Fekat lutf ederek, kullarına iyilik ederek, herşeyi yaratmasını bir sebebe bağladı. Belirli şeyleri, belli sebeblerle yaratmağı diledi. İşlerini, sebeblerin altına gizledi. Kudretini sebebler altında sakladı. Onun birşeyi yaratmasını istiyen, o şeyin sebebine yapışır, o şeye kavuşur. [Lâmbayı yakmak istiyen, kibrit kullanır. Zeytinyağı çıkarmak istiyen, baskı âleti kullanır. Başı ağrıyan, aspirin kullanır. Cennete gidip, sonsuz ni'metlere kavuşmak istiyen, islâmiyyete uyar. Kendini tabanca ile vuran ölür. Zehr içen ölür. Terli iken su içen, hasta olur. Günâh işliyen, îmânını gideren de, Cehenneme gider. Herkes, hangi sebebe başvurursa, o sebebin vâsıta kılındığı şeye kavuşur. Müslimân kitâblarını okuyan, müslimânlığı öğrenir, sever, müslimân olur. Dinsizlerin ve mezhebsizlerin arasında yaşıyan, onların sözlerini dinliyen, din câhili olur. Din câhillerinin çoğu kâfir olur. İnsan hangi yerin vâsıtasına binerse, oraya gider.]

Hak tecellî eyleyince, her işi âsân eder,
Halk eder esbâbını, bir lahzada ihsân eder.

Allahü teâlâ, işlerini sebeblerle yaratmamış olsaydı, kimse kimseye muhtâc olmazdı. Herkes, herşeyi Allahü teâlâdan ister, hiçbir şeye başvurmazdı. Böyle olunca, insanlar arasında, âmir, me'mûr, işçi, san'atkâr, talebe, hoca ve nice insanlık bağları kalmaz, dünyâ ve âhiretin nizâmı bozulurdu. Güzel ile çirkin, iyi ile fenâ ve mutî' ile âsî arasında fark kalmazdı.

Allahü teâlâ dileseydi, âdetini başka dürlü yapardı. Herşeyi, o âdetine göre yaratırdı. Meselâ dileseydi, kâfirleri, dünyâda zevk ve safâsına düşkün olanları, can yakanları, insanları aldatanları Cennete sokardı. Îmânı olanları, ibâdet edenleri, iyilik yapanları Cehenneme sokardı. Fekat, âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şerîfler, böyle dilemediğini göstermekdedir.

İnsanların her işini, istekli ve isteksiz, bütün hareketlerini yaratan Odur. Kulların, ihtiyârî, ya'nî istekli hareketlerini, işlerini yaratması için, kullarında (**İhtiyâr**) ve **(İrâde)** yaratmış, bu seçme ve dilemelerini, işleri yaratmasına sebeb kılmışdır. Bir kul, birşey yapmağı ihtiyâr edince, isteyince, Allahü teâlâ da dilerse, o işi, ya-

ratır. Kul istemez ve dilemez, Allahü teâlâ da dilemezse, o şeyi yaratmaz. O şey, yalnız kulun dilemesi ile de yaratılmaz. O da dilerse yaratır. Kullarının istekli işlerini yaratması, birşeye ateş değerse, o şeyde yakmağı yaratması, ateş değmezse, yakmağı yaratmaması gibidir. Bıçak değince, kesmeği yaratmakdadır. Kesen, bıçak değildir, Odur. Bıçağı, kesmek için sebeb kılmışdır. Demek ki, kulların istekli hareketlerini, onların ihtiyâr etmeleri, hareketi tercîh etmeleri ve dilemeleri sebebi ile yaratmakdadır. Fekat tabî'atdeki hareketler, kulların ihtiyâr etmelerine bağlı değildir. Bunlar, yalnız Allahü teâlâ dileyince, başka sebeblerle yaratılmakdadır. Herşeyin, güneşlerin, zerrelerin, damlaların, hücrelerin, mikropların, atomların maddelerini, özelliklerini, hareketlerini yaratan yalnız Odur. Ondan başka yaratıcı yokdur. Ancak, cansız maddelerin hareketleri ile, insan ve hayvanların ihtiyârî, istekli hareketleri arasında şu ayrılık vardır ki, kullar bir şeyi yapmağı ihtiyâr, tercîh edince ve dileyince, O da dilerse, kulu harekete geçiriyor ve yaratıyor. Kulun hareket etmesi kulun elinde değildir. Hattâ nasıl hareket etdiğinden haberi bile yokdur. [İnsanın her hareketi, nice fizik ve kimyâ olayları ile hâsıl olmakdadır.] Cansızların hareketlerinde **(İhtiyâr etmek)** yokdur. Ateş değdiği zemân, yakmak yaratılması, ateşin yakmağı tercîh etmesi ve dilemesi ile değildir.

[Sevdiği, acıdığı kullarının, iyi, fâideli isteklerini, O da ister ve yaratır. Bunların kötü ve zararlı isteklerini, O istemez ve yaratmaz. Bu kullarından hep iyi, fâideli işler hâsıl olur. Bunlar, birçok işlerinin hâsıl olmadığı için üzülürler. Bu işlerin zararlı oldukları için yaratılmadığını düşünmüş, anlamış olsalardı, hiç üzülmezlerdi. Bunun için sevinirler, Allahü teâlâya şükr ederlerdi. Allahü teâlâ, insanların ihtiyârî, istekli işlerini, onların kalblerinin ihtiyâr ve irâde etmelerinden sonra yaratmağı, ezelde irâde etmiş, böyle olmasını dilemişdir. Ezelde böyle dilemeseydi, istekli hareketlerimizi de, biz istemeden, hep O zorla yaratırdı. İstekli işlerimizi biz istedikden sonra yaratması, ezelde, böyle istemiş olduğu içindir. Demek ki, Onun irâdesi hâkim olmakdadır].

Kulların istekli hareketleri, iki şeyden meydâna gelmekdedir: Birincisi, kulun kalbinin ihtiyâr ve irâdesi ve kudreti iledir. Bunun için, kulun hareketlerine **(Kesb etmek)** denir. Kesb, insanın sıfatıdır. İkincisi, Allahü teâlânın yaratması, var etmesi iledir. Allahü teâlânın emrler, yasaklar, sevâblar ve azâblar yapması, insanda kesb bulunduğu içindir. **(Saffât)** sûresinin doksanaltıncı âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Allahü teâlâ, sizi yaratdı ve işlerinizi yaratdı)** buyuruldu. Bu âyet-i kerîme, hem insanlarda kesb, ya'nî hareketlerinde kalbinin ihtiyârı ve **(İrâde-i cüz'iyye)**si bulunduğunu gös-

termekdedir. Cebr olmadığını açıkça isbât etmekdedir. Bunun için **(İnsanın işi)** denilmekdedir. Meselâ, Alî vurdu, kırdı denir. Hem de, herşeyin kazâ ve kaderle yaratıldığını belli etmekdedir.

Kulun işinin yapılmasında, yaratılmasında, önce bu işi kulun kalbinin ihtiyâr ve irâde etmesi lâzımdır. Kul, kudreti dâhilinde olan şeyi irâde eder. Bu isteğe ve dilemeğe **(Kesb)** denir. Âmidî merhûm, bu kesbin, işlerin yaratılmasında sebeb olduğunu, te'sîr etdiğini bildiriyor. Bu kesbin ihtiyârî olan işin yaratılmasına te'sîri olmaz demek de zarar vermez. Çünki, yaratılan iş ile kulun istediği iş, başka değildir. Demek ki, kul her istediğini yapamaz. İstemedikleri de var olabilir. Kulun, her istediğini yapması, her istemediğinin olmaması, kulluk değildir. Ulûhiyyete kalkışmakdır. Allahü teâlâ, lutf ederek, ihsân ederek, acıyarak, kullarına muhtâc oldukları kadar ve emrlere, yasaklara uyabilecek kadar kuvvet ve kudret, ya'nî enerji vermişdir. Meselâ, sıhhati ve parası olan kimse, ömründe bir kerre hacca gidebilir. Gökde Ramezân hilâlini [ayı] görünce, her sene bir ay oruc tutabilir. Yirmidört sâatde, beş vakt farz olan nemâzı kılabilir. Nisâb mikdârı malı, parası olan, bir hicrî sene sonra, bunun kırkda bir mikdârı altın ve gümüşü ayırıp müslimânlara zekât verebilir. Görülüyor ki, insan kendi istekli işlerini, isterse yapar, istemezse, yapmaz. Allahü teâlânın büyüklüğü, buradan da anlaşılmakdadır. Câhil ve ahmak olanlar, kazâ, kader bilgilerini anlıyamadıkları için, Ehl-i sünnet âlimlerinin sözlerine inanmaz. Kulların kudret ve ihtiyârlarında şübhe ederler. İnsanı, istekli işlerinde âciz ve mecbûr sanırlar. Ba'zı işlerde kulların ihtiyârı olmadığını görerek, Ehl-i sünnete dil uzatırlar. Bu bozuk sözleri, kendilerinde irâde ve ihtiyâr bulunduğunu göstermekdedir.

Bir işi yapıp yapmamağa gücü yetmeğe **(Kudret)** denir. Yapmağı veyâ yapmamağı tercîh etmeğe, seçmeğe **(İhtiyâr),** istemek denir. İhtiyâr olunanı yapmağı dilemeğe **(İrâde),** dilemek denir. Bir işi kabûl etmeğe, karşı gelmemeğe **(Rızâ)**, beğenmek denir. İşin yapılmasına te'sîr etmek şartı ile, irâde ile kudretin bir araya gelmesine **(Halk),** yaratmak denir. Te'sîrli olmıyarak bir araya gelmelerine **(Kesb)** denir. Her ihtiyâr edenin, hâlık olması lâzım gelmez. Bunun gibi, her irâde edilen şeyden, râzı olmak lâzım gelmez. Allahü teâlâya hâlık ve muhtâr denir. Kula, kâsib ve muhtâr denir.

Allahü teâlâ, kullarının tâ'atlarını, günâhlarını irâde eder ve yaratır. Fekat, tâ'atden râzıdır. Günâhdan râzı değildir, beğenmez. Herşey, Onun irâde ve halk etmesi ile var olmakdadır. En'âm sûresinin yüzikinci âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Ondan başka ilah**

yokdur. Herşeyin hâlıkı, ancak Odur) buyurulmuşdur.

(Mu'tezile) fırkasında olanlar, irâde ile rızâ arasındaki ayrılığı göremediklerinden, şaşkına döndü. İnsan dilediği işi, kendi yaratır dediler. Kazâ ve kaderi inkâr etdiler. **(Cebriyye)** fırkası da, büsbütün şaşırdı. Halk etmeksizin ihtiyâr bulunacağını anlamadılar. İnsanda ihtiyâr yok sanarak, insanı, taşa, oduna benzetdiler. İnsanlar, hâşâ, günâh sâhibi değildir. Bütün kötülükleri yapdıran Allahü teâlâdır, dediler. Cebriyye mensûblarının dediği gibi, insanda irâde ve ihtiyâr olmasaydı, kötülükleri, günâhları, Allahü teâlâ zor ile yapdırsaydı, eli-ayağı bağlanıp dağdan aşağı yuvarlanan kimse ile, yürüyerek, etrâfını seyr ederek inen kimsenin hareketlerinin birbirlerinden farklı olmaması lâzım olurdu. Hâlbuki, birincinin yuvarlanması cebr ile, ikincinin inmesi, irâde ve ihtiyâr ile olmakdadır. Aralarındaki ayrılığı göremiyenlerin görüşleri kısadır. Hem de, âyet-i kerîmelere inanmamış oluyorlar. Allahü teâlânın emrlerini, yasaklarını, lüzûmsuz, yersiz görmüş oluyorlar. Mu'tezile veyâ kaderiyye adındaki fırkanın dediği gibi, insan dilediğini kendi yaratıyor zannetmek de, **(Herşeyi yaratan Allahü teâlâdır)** âyet-i kerîmesine inanmamak olduğu gibi, yaratmakda, insanlar, Allahü teâlâya şerîk, ortak edilmiş olur.

Şî'îler de, Mu'tezile gibi, insan dilediğini yaratır diyor. Eşeğin sopa yidiği hâlde sudan geçmediğini buna sened gösteriyorlar. Bunlar düşünmiyor ki, insan bir iş yapmak isterse, Allahü teâlâ da, o işin yapılmasını istemese, Allahü teâlânın dilediği olur. Mu'tezilenin sözünün yanlış olduğu anlaşılır. Ya'nî insan, her dilediğini yapamaz, yaratamaz. Onların dediği gibi, insanın her istediği olursa, Allahü teâlânın, âciz olması îcâb eder. Allahü teâlâ, aczden münezzehdir, uzakdır. Ancak, Onun irâde etdiği olur. Herşeyi yaratan, var eden, yalnız Odur. Allahlık böyle olur. İnsanlar için, (şunu yaratdı, şunu yaratdık, bunu yaratdılar) gibi söylemek, yazmak çok çirkindir. Allahü teâlâya karşı edebsizlik olur. Küfre sebeb olur.

[Kulların ihtiyârî hareketleri, kendi irâdeleri ile olmıyan, hattâ haberleri bile olmadan, nice fiziksel, kimyâsal ve fizyolojik olaylarla meydâna gelmekdedir. Bu inceliği anlamış olan insâflı bir fen adamı, kendi ihtiyârî hareketlerine, (yaratdım) demek şöyle dursun, (ben yapdım) demeğe bile sıkılır. Allahü teâlâdan hayâ eder. Bilgisi, anlayışı ve edebi az olan ise, her yerde herşeyi söylemekden sıkılmaz.

Allahü teâlâ, dünyâda bütün insanlara acıyor. Muhtâc oldukları şeyleri yaratıp, herkese gönderiyor. Dünyâda râhat ve huzûr

içinde yaşamaları ve âhiretde sonsuz se'âdete kavuşmaları için, ne yapmaları lâzım olduğunu açıkca bildiriyor. Nefslerine, kötü arkadaşlara, zararlı kitâblara ve radyolara aldanarak, küfr ve dalâlet yoluna sapanlardan, dilediğini hidâyete kavuşduruyor. Bunları doğru yola çekiyor. Azgın, zâlim olanlara bu ni'metini ihsân etmiyor. Onları, beğendikleri, istedikleri, içine düşdükleri inkâr bataklığında bırakıyor.]

(İ'tikâdnâme) kitâbının tercemesi burada temâm oldu. Bu tercemeyi yapan hâcı Feyzullah efendi, Erzincanın Kemâh beldesindendir. Uzun seneler Sökede müderrislik yapmış, 1323 [m. 1905] de vefât etmişdir. Kitâbın yazarı, Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Osmânî "kuddise sirruh", 1192 hicrî senesinde Bağdâdın kuzeyinde Şehrezûr şehrinde tevellüd, 1242 [m. 1826] de Şâmda vefât etdi. Osmân-ı Zinnûreyn "radıyallahü anh" soyundan olduğu için, Osmânî denir. Kardeşi Mevlânâ Mahmûd Sâhib hazretlerine imâm-ı Nevevînin **(Hadîs-i erba'în)** kitâbındaki ikinci hadîs olan ve **(Hadîs-i Cibrîl)** adı ile meşhûr hadîs-i şerîfi okuturken, Mevlânâ Mahmûd-i Sâhib, bu hadîs-i şerîfi açıklıyarak yazmasını büyük kardeşinden dilemişdi. Mevlânâ Hâlid "rahmetullahi aleyh", kardeşinin nûrlu kalbini hoş etmek için, bu dileği kabûl buyurmuş, bu hadîs-i şerîfi fârisî dil ile şerh etmişdir.

Uyan, gözün aç, âkıl, yalvar güzel Allaha!
yolundan hiç ayrılma, yalvar güzel Allaha!

Her gün beş nemâzı kıl, Ramezânda oruc tut!
mâlın çoksa zekât ver, yalvar güzel Allaha!

Bir gün bu gözün görmez, hem kulağın işitmez,
Bu fırsat ele girmez, yalvar güzel Allaha!

Sağlığı ganîmet bil, her sâati ni'met bil,
emrine itâat kıl, yalvar güzel Allaha!

Ömrünü boş geçirme, nefsine kuvvet verme,
Uyan! Gaflet eyleme, yalvar güzel Allaha!

Günâhın çok olsa da, ondan ümmîdin kesme,
Afvı, keremi boldur, yalvar güzel Allaha!

Seher vakti rahmeti, yağar her memlekete,
Ol vakt pâklenir kalbin, yalvar güzel Allaha!

Allahın adın yâd et, rûhun ve kalbin şâd et,
Bülbül gibi feryâd et, yalvar güzel Allaha!